

CAPÍTOL SIS

Episodi 1 (pàgs. 40-43)

Seriació

La Pimi intenta adormir-se i, per fer-ho, usa un mètode peculiar. En lloc de contar xais, es posa exercicis de seriació. La seriació és una de les habilitats de pensament bàsiques que aquest programa vol fer conèixer als nens. La seriació és una habilitat lògica que pot contribuir molt a obtenir bons resultats quan es treballa amb ordres de qualsevol tipus, especialment en matemàtiques. També seria rellevant per a la comprensió històrica i per a qualsevol planificació eficaç. La Pimi potser és molt bona en seriació, però confon aquest dimecres amb el dimecres vinent, i d'aquí arrenca la petita aventura que es descriu en aquest episodi.

Fer veure i semblar

La Pimi es desperta a dos quarts de cinc de la matinada i no està segura de si la Mireia dorm realment o només fa veure que dorm. Si només sembla que dorm, pot ser que ho faci veure. En aquest cas, fer veure i semblar es donen la mà. Una qüestió més rellevant seria potser la relació entre fer veure i figurar-se. Digues a un nen "Figura't que ets un cocodril", i ell es posarà a imaginar-se que és un cocodril i en farà el paper. El nen s'entrega a la representació. Però si dius "Fes veure que ets un cocodril", el nen potser farà el que se li demana amb una consciència dividida. Continuarà essent conscient de si mateix com d'un nen que fa veure que és un cocodril. La Pimi no diria que la Mireia s'afigura que dorm. Diu, molt correctament, que no sap si la Mireia fa veure que dorm.

¿Hi ha colors a les fosques?

La Pimi es comença a vestir a les fosques i de seguida descobreix que no és capaç de dir de quin color són els seus mitjons. El seu problema té un doble aspecte: d'una banda, és difícil de saber si et poses els mitjons aparellats; de l'altra, no pots evitar de preguntar-te si els objectes conserven els colors a les fosques. ¿L'herba és verda a la nit? ¿És verd, a la nit, un mitjó verd? Evidentment, la Pimi comença malament.

Un error de percepció és interpretat com un canvi en el món

Ara té un problema amb les sabates o, millor, amb els peus. La seva interpretació no és que s'ha posat dues sabates dretes, sinó que té, de sobte, dos peus drets, ja que el peu esquerre s'ha transformat en un altre peu dret. No és pas ben inusual que, en un somni, hi hagi parts del món que es transformin ràpidament les unes en les altres. De fet, la Pimi no somia pas, però només està mig desperta. No se li acut, a la Pimi, que hi ha una explicació alternativa. Potser el canvi s'ha produït en la seva percepció i no en els seus peus. Tal com diu a 41,18-19: "¡Però, ara, me les havia de compondre amb dos peus drets!" Evidentment, la Pimi viu en un món on aquestes coses poden passar en qualsevol moment.

El lloc del jo

Quan la Pimi intenta despertar la seva mare, fins i tot li alça una parpella i pregunta: "Mare, ¿ets aquí dins?" La manera que té la Pimi de concebre la localització del jo de la seva mare és, en aquest punt, tan problemàtica com la manera que té de concebre el seu propi cos. Els nens molt petits –molt més petits que la Pimi– pot ser que acostumin a concebre el jo com un habitant a l'interior del cos. Sembla que la Pimi, en el seu esverament, ha fet una regressió cap a un món on és normal que les coses estables siguin flexibles i on les persones són parts dels seus cossos.

La Pimi fa un bis

La Pimi torna a fer la mateixa experiència amb una sabata que no li entra. Altre cop atribueix la dificultat a un canvi dels seus peus. Serà el seu pare qui haurà d'explicar la situació.

Les perplexitats de la Pimi

Ens podem preguntar per què la Pimi vol explicar tot aquest episodi. Ella revela molt francament les seves desconcertants experiències. La manera com narra l'episodi potser provocarà que el lector es rigui d'ella, però l'objectiu de la Pimi no és pas de ridiculitzar-se ella mateixa. El seu interès consisteix més aviat a mostrar com l'experiència d'una persona pot ser enormement desconcertant. La Pimi s'admira del món. A vegades, la gent fa el món més enigmàtic i més desconcertant del que cal. Segons la Pimi, però, aquesta tendència és precisament una altra de les coses que s'han d'admirar, i ella no pot evitar de parlar-ne als altres.

6.1.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Adormir-se (p. 40,2)

1. Quan te'n vas al llit, ¿dorms de seguida o bé tardes una mica a adormir-te?
2. ¿T'agrada dormir o t'estimaries més estar despert tota l'estona?
3. ¿Què és el son?
4. Imagina't que la Pimi diu: "Estava ben desperta. El rellotge marcava les 11. Una mica després, vaig mirar el rellotge i marcava les 3."
 - a) ¿És possible que la Mireia avancés el rellotge unes quantes hores i que la Pimi no se n'adonés?
 - b) ¿És possible que la Pimi es quedés adormida unes quantes hores, i no se n'adonés?
5. ¿És possible que a vegades estiguis adormit i no ho sàpigues?
6. ¿És possible que a vegades estiguis despert i no ho sàpigues?
7. ¿Pot algú estar mig despert i mig adormit?
8. ¿Has caminat mai adormit? Si és que sí, ¿n'eres conscient mentre passava?
9. ¿Has enraonat mai adormit? Si és que sí, ¿n'eres conscient mentre passava?
10. ¿T'has quedat mai adormit mentre feies veure que dormies?

[Vegeu l'entrada "Adormir-se" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.1.2 EXERCICI: Seriació (p. 40, 1-5)

- I. És dimarts.
- ¿Quin dia serà d'aquí a cinc dies?
 - ¿Quin dia era fa tres dies?
 - ¿Quin dia seria dos dies abans de sis dies a partir d'avui?
- II. És el mes de febrer.
- ¿Quin mes serà d'aquí a quatre mesos?
 - ¿Quin mes era fa sis mesos?
 - ¿Quin mes serà dos mesos abans de sis mesos a partir d'ara?
- III. És l'any 1995.
- ¿Quin any era fa nou anys?
 - ¿Quin any serà d'aquí a nou anys?
 - ¿Quin any era dos anys després de fa set anys?

[Vegeu l'entrada "Seriació" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.1.3 EXERCICI: Seriació (p. 40,1-5)

Considera les quatre columnes següents, cadascuna de les quals és una sèrie:

A	Gener	1	1970
B		2	1971
C	Febrer	3	1972
D		4	1973
E	Març	5	1974
F		6	1975
G	Abril	7	1976
H		8	1977
I	Maig	9	1978
J		10	1979
K	Juny	11	1980
L		12	1981
M	Juliol	13	1982
N		14	1983
O	Agost	15	1984
P		16	1985
Q	Setembre	17	1986
R		18	1987
S	Octubre	19	1988
T		20	1989
U	Novembre	21	1990
V		22	1991
W	Desembre	23	1992
X		24	1993
Y		25	1994
Z		26	1995

Acordem ara que quan ens donin tres lletres, la primera representarà el dia del mes; la segona, el mes, i la tercera, l'any. Per exemple: TUF representa el 20 de novembre de 1975.

1. ¿Què representen les lletres QBO?
2. ¿Quines són les lletres que corresponen al dia d'avui?
3. ¿Quines són les lletres que expressen la data que serà d'aquí a un any, un mes i un dia?
4. ¿Quines són les lletres per expressar la data de fa 3 anys, 2 mesos i 7 dies?
5. ¿Quines són les lletres que representen la data del teu naixement?

[Vegeu l'entrada "Seriació" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.1.4 EXERCICI: Escriure sobre la Pimi i el seu despertador (p. 40,15-16)

Imagina't que passa el següent:

A la Pimi, li cau el despertador a terra i es trenca. La seva mare envia la Pimi i la Mireia a comprar un altre rellotge, igual que el primer.

A la rellotgeria troben un rellotge de la mateixa mida, de la mateixa marca, i que és molt igual al primer rellotge. El compren i se l'emporten a casa. El connecten i funciona.

Però, l'endemà al matí, el tornen a la rellotgeria i el canvien per un altre.

Bé, ¿pots esbrinar què devia anar malament? ¿Què van descobrir a la nit que no havien observat de dia? Quan van anar per primer cop a la rellotgeria i van decidir que els dos rellotges eren iguals, ¿què els va passar per alt?

Escriu dues o tres oracions per respondre a aquestes preguntes.

[Vegeu l'entrada "Diferències" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.1.5 EXERCICI: Actes mentals (p. 40:13,18,22; 41:4-5,15)

En aquestes dues pàgines trobem una colla de paraules que expressen *actes mentals*: *vaig decidir, feia veure, sabeu, suposo, em vaig adonar*.

La Pimi també usa l'expressió "de cop em va venir...". ¿Vol dir potser "de cop em vaig adonar..."? Sembla que sí.

En l'exercici següent, la columna de l'esquerra és un llistat d'expressions tretes del llenguatge ordinari, i els rètols de la dreta són noms d'actes mentals. ¿Sabries dir quins actes mentals corresponen a les expressions? El primer cas es dona solucionat a tall d'exemple.

DE- CI- DIR	FER VEU- RE	SA- BER	SU- PO- SAR	ADO- NAR- SE	PRE- GUN- TAR- SE	CON- SI- DE- RAR
-------------------	-------------------	------------	-------------------	--------------------	----------------------------	---------------------------

1. "De cop em va venir..."
2. "Vaig fer un pensament."
3. "Sospesaré les alternatives."
4. "No em sé estar de meravellar-me de l'extensió i bellesa del mar."
5. "¡Upa-up! ¡Upa-up! ¡Sóc un cangur!"

x

6. "Després de pensar,
trio."
7. "Sóc conscient d'algunes
veritats."
8. "Si no sé la resposta
d'un test, segueixo la
millor hipòtesi que se
m'acut."
9. "El català és la meua
llengua materna. ¡És
clar que la domino!"
10. "Abans de fer-ho, pensa
en les conseqüències."

[Vegeu l'entrada "Ment" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.1.6 EXERCICI: Colors (p. 41,4-5)

Digues quin color tenen, de dia i de nit, les coses següents:

	COLOR DE DIA	COLOR DE NIT
1. L'herba		
2. El cel		
3. Els llençols del teu llit		
4. La teua bici		
5. Una margarida		
6. La catifa de la sala d'estar		
7. El teu calçat esportiu		
8. Les tecles del piano		
9. El cabell del teu millor amic		
10. La llet		
11. El teu cobrellit		
12. Un salt d'aigua		
13. La jaqueta o abric que portes per anar a l'escola		
14. Un arbre		
15. La neu		

[Vegeu l'entrada "Colors" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.1.7 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Els colors es poden veure a les fosques? (p. 41,45)

1. ¿A la nit, pots veure el color de l'herba?
2. ¿A la nit, continua essent verda l'herba?
3. Si tens una llanterna i l'enfoques a la gespa, i la gespa és verda, ¿significa això que la gespa continuava essent verda a les fosques?
4. Recorda aquell joc en què el jugador que para tanca els ulls i compta fins a deu. Durant aquesta estona, els altres jugadors es poden moure i s'han d'acostar fins al que para, per tocar-lo. Però, quan el que para obre els ulls, tots s'han de quedar absolutament petrificats en la posició que tinguin en aquell

instant. El que no ho fa, i és descobert, para. L'objectiu del joc és aprofitar al màxim la "seguretat" (impunitat, protecció) que es té quan el que para té els ulls tancats. I ara que ja te'n recordes, ¿per què no hi jugues?

[Aquest element de seguretat es dona en molts altres jocs de persecució, on s'han assenyalat prèviament certs espais que garanteixen la seguretat dels jugadors perseguits; quan aquests hi poden arribar, recorden el caràcter privilegiat –i domèstic– d'aquell lloc amb el crit de "¡Casa!"]

[Vegeu l'entrada "Colors" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.1.8 PLA DE DISCUSSIÓ: Les sabates de la Pimi (p. 41,8-10)

La Pimi ens explica que té dos parells de sabates: les de cada dia i les noves. ¿Podem arribar a alguna altra conclusió sobre les seves sabates?

	PROBA- BLEMENT FALS FALS	VER- DA- DER	PROBA- BLEMENT VERDADER	NO HO SÉ
1. Les quatre sabates de la Pimi són de la mateixa mida.				
2. Les quatre sabates de la Pimi són de mida diferent.				
3. Dues sabates són lleugerament més grans que les altres.				
4. Les sabates de la Pimi són totes del mateix tipus.				
5. Les sabates de la Pimi són totes del mateix color.				
6. Les sabates noves de la Pimi valen el mateix que les que té de diari.				
7. Dues sabates de la Pimi són per peus esquerres i dues són per peus drets.				
8. Una de les sabates de la Pimi és de la Mireia.				
9. Totes les sabates de la Pimi són de pell.				
10. La Pimi mai no porta espardenyes.				

[Vegeu l'entrada "Veritat, verdader/fals" d'aquest Manual; i també l'exercici 1.13 de *Recerca Filosòfica*.] 6.1.9 EXERCICI: ¿El problema depèn de tu o del món exterior a tu? (p. 41,1518)

Moltes vegades no sabem ben bé si el problema que tenim al davant ve causat per alguna cosa que hi ha en nosaltres mateixos o per alguna cosa del món exterior.

Per exemple: si portes ulleres, pot ser que pensis que la paret del davant és bruta quan, de fet, et convé netejar-te les ulleres. Si fas moltes giravoltes, et pots pensar que el món fa voltes entorn teu, o et pots arribar a donar un cop. O, si algú s'allunya de tu, et pots creure que s'empetiteix, en lloc de pensar que *sembla* que s'empetiteixi.

La Pimi es posa unes sabates per altres i, en lloc d'atribuir el problema a les sabates, l'atribueix als seus peus. Però només està mig desperta i, quan només estem mig deserts, tenim tendència a fer errors d'aquests.

¿De quina manera podem re-crear condicions com les que aborda la Pimi, en què sembla que els nostres cossos estan fora del nostre control? Intenta el següent:

Agrupa els alumnes de dos en dos. Que cada parella faci el següent: un d'ells estira els braços endavant, els creua i entrellaça els dits de les dues mans. Després, sense desfer els dits, s'acosta les mans cap a la cara, fins a poder veure bé els dits entortolligats.

El segon membre de la parella va assenyalant diferents dits –i sense tocar-los!– i li demana, al primer, que els vagi movent.

Després es poden intercanviar els papers i, fins i tot, es poden apuntar els "èxits" i els "fracassos" de cadascun.

Aquest joc dona idea de com el cos pot semblar descoordinat o fora de control.

[Vegeu les entrades "Objectivitat", "Real" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.1.10 PLA DE DISCUSSIÓ: Persones (p. 41,19-20)

1. ¿Una pedra pot ser una persona?
2. ¿L'escultura de pedra d'una persona pot ser una persona?
3. ¿Un arbre pot ser una persona?
4. ¿Un gat pot ser una persona?
5. Si un animal té cos i ment, ¿és una persona?
6. Si un llibre -fet de paper i de pell- conté una història, ¿és una persona?
7. ¿Un país pot ser una persona?
8. L'angelet que porta coses als nens quan els cauen les dents, ¿és una persona?
9. ¿Cada persona ha de ser diferent de totes les altres?
10. ¿Un ésser d'un altre món pot ser una persona?
11. ¿Una cosa que no és una persona pot esdevenir una persona?
12. ¿Una persona pot esdevenir una cosa que no és una persona?
13. ¿Està mal fet de tractar les persones com si fossin coses?
14. ¿Està mal fet de tractar les coses com si fossin persones?
15. Si ni tu mateix/a ni ningú més no sabéssiu qui ets, ¿series una no-persona?

[Vegeu l'entrada "Persona" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.1.11 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿On som? (p. 42,2)

La Pimi diu "Mare, ¿ets aquí dins?"

1. ¿És *dins* el seu cos la mare de la Pimi?
2. Si quan la seva mare està desperta, la Pimi se la mirés als ulls, ¿veuria llavors la seva mare?
3. ¿Seria una bona analogia dir: "Una persona viu en el seu cos tal com les persones viuen en cases"?

4. ¿Tindria sentit que, quan obrim els ulls cada matí, diguéssim: "Món, ¿ets aquí fora?"?
5. ¿Tindria sentit que, després de percebre trucs a la porta, la Pimi preguntés: "Isabel, ¿ets aquí fora?"?
6. ¿És possible que una persona no sigui *ni* dins el seu cos *ni* fora del seu cos?
7. ¿És possible que una persona sigui dins el seu cos *i també* fora del seu cos?
8. Quan parles amb un amic per telèfon i sents la seva veu, ¿la veu de l'amic és a l'habitació on tu ets?
9. Si la veu de l'amic és a l'habitació on tu ets, ¿l'amic és a l'habitació?
10. Pensa en la teva habitació. ¿La tens a la ment? ¿Diries, doncs, que la teva habitació és ara a l'escola?

[Vegeu l'entrada "Espai" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.

6.1.12 PLA DE DISCUSSIÓ: "Això", "allò" i "aquest" (p. 42,26)

La majoria de les paraules tenen significats que consisteixen en les coses referides per les paraules. La paraula "gat" es refereix a gats; la paraula "llibre" es refereix a llibres.

¿Què passa, però, amb pronoms demostratius com "això" i "allò"? Quan els usem, normalment sabem exactament què volem dir: *aquesta* taula, *aquest* divendres, *aquella* font, *aquell* home amb el jersei verd. Ara bé, "això" i "allò" només ens són útils en determinats contextos, en circumstàncies molt determinades.

Per exemple: fixa't en la diferència entre "un pupitre" (qualsevol pupitre) i "*aquest* pupitre" (el pupitre on seus i on recolzes els braços). ¿Quines són les circumstàncies especials que fan *aquest* pupitre diferent de *qualsevol* altre?

Considera les parelles d'oracions següents, i digues si et sembla que les paraules "això", "allò" i "aquest" s'hi usen de la mateixa manera o de maneres diferents.

- 1a. Anna: "Aquest matí m'he dutxat amb aigua gelada."
- 1b. Biel: "Cada matí em dutxo amb aquesta aigua gelada."
- 2a. Cèlia: "Quan vaig arribar a París, vaig dir: 'Sí, ¡això és França!'"
- 2b. Daniel: "Quan vaig arribar a París, vaig dir: 'Sí, ¡això és París!'"
- 3a. Eloi: "No em puc esperar fins que la Joana canti 'Aquest moment màgic'"
- 3b. Fina: "Oh, ¡que n'és, de bonic, aquest moment màgic!"
- 4a. Grau (creient que ha sentit un soroll a mitja nit): "¿Què ha estat això?"
- 4b. Helena (que no ha sentit bé el que li ha dit): "¿Què ha estat això?"
- 5a. Ignasi (fregant-se les mans): "Ara, ¡això ja s'hi assembla més!"
- 5b. Judit: "¡Això és el que jo dic!"

Un model, ¿és simplement una versió petita d'una cosa?

A classe, hi ha una discussió sobre el significat de la paraula "model". En Nic, en Tomi i la Isabel coincideixen a dir que els models són exactament iguals que les coses de debò que representen. Les parts són més petites, però són les mateixes i les relacions mútues són les mateixes.

Els nens, ¿són models d'adults?

En Gerard ofereix ràpidament un contra-exemple: els cossos dels nens tenen les mateixes parts i mostren les mateixes relacions que els dels adults, però això no els converteix pas en models. Pregunta als alumnes per què. ¿Quina diferència hi ha entre el tipus de models de què parlen els nens, i persones com els nens? En Nic, la Isabel i en Tomi no creuen que el contra-exemple d'en Gerard invalidi la seva comprensió dels models. Més aviat prenen el contra-exemple d'en Gerard com un cas límit.

Relacions semblants, parts diferents

En aquest punt, en Tomi es pregunta com seria el cas en què les relacions fossin les mateixes però les parts fossin diferents. Sembla que no se'ls n'acut cap exemple. En aquell precís moment, segons la Pimi, en Bernat "va tocar per casualitat el mapa d'Europa, que es va desplegar". La Pimi interpreta l'acció d'en Bernat més com una coincidència que no pas com un intent d'oferir un exemple. Però la Xita, en Ricard i en Robert s'adonen de seguida que els mapes no tenen parts semblants a les parts dels territoris que representen. No obstant, les relacions mútues dels punts en el mapa són *congruents* amb les relacions que hi ha a la part del món representada pel mapa.

¿Què són les analogies?

El Sr. Moliner diu a la classe que, quan es comparen entre si dues coses que tenen les mateixes relacions però parts diferents, el resultat és una *analogia*. Aquesta no és pas una manera gaire satisfactòria de definir una analogia, perquè és més correcte dir que una analogia expressa una semblança entre dues relacions. L'exemple de la Isabel és molt adient. La relació entre una ala i un ocell s'assembla a la relació entre una aleta i un peix.

Les analogies com a comparacions exactes de proporcions

La continuació del text és una pluja d'exemples per part de diferents membres de la classe. En Nic i en Gerard comencen discutint si n'hi ha prou que les relacions comparades s'assemblin entre si o bé si cal que siguin exactament iguals. En Robert assenyalava que podrien ser exactament iguals, i posa com a exemple: "Dos és a quatre com quatre és a vuit". Evidentment, l'exemple d'en Robert és una comparació exacta de dues proporcions. Amb això no queda pas decidida la qüestió de si cal que les relacions anàlogues siguin exactament iguals. Tanmateix, moltes analogies impliquen comparacions inexactes (semblants, però no idèntiques) de relacions.

¿Què aprenem a l'escola?

L'última oració de la Pimi en aquest episodi sembla irònica. Afirmar que a l'escola esbrinem precisament què és tot el que estem fent. Això implica que no hi aprenem pas a fer coses diferents; simplement hi esdevenim conscients del que fem. Descobrim quina és la nostra pràctica. L'observació de la Pimi planteja la qüestió de què és el que s'aprèn a l'escola. ¿Els alumnes aprenen maneres alternatives d'actuar, de dir i de fer, o aprenen simplement a verbalitzar allò que ja fan? Sembla que la Pimi sosté això últim. L'escola ens ajuda a articular les pràctiques que ja tenim de manera molt semblant a com una persona podria aprendre que allò que parla cada dia és prosa. Si la Pimi té raó o no, és una qüestió oberta.

6.2.1 EXERCICI: Dibuix i model de l'habitació (p. 43,15)

1. Agafa cinc peces de cartolina, cadascuna de la mida d'un full de paper.
2. Dibuixa, en una cartolina, el terra de la teva habitació. Dibuixa'l com si te l'estiguessis mirant des del sostre de l'habitació, és a dir, des de dalt.
3. En les altres quatre cartolines, dibuixa-hi les altres quatre parets de la teva habitació, tal com les veus quan hi ets al davant.
4. Amb cinta adhesiva o cola, fes que s'aguantin juntes les cinc cartolines, de manera que obtinguis un model de la teva habitació.

[Vegeu les entrades "Espai", "Model" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.2.2 EXERCICI: "Models" (p. 43,15)

Digues si la paraula "model" s'usa, o no, de la mateixa manera a cada parella d'oracions:

1. Karina: "En Carles era un nen model."
Lluïsa: "Sí, i ara és un soldat model."
2. Maria: "Quan sigui gran, seré model."
Núria: "Quan sigui gran, compraré un cotxe últim model."
3. Olga: "¡Mira aquells nois! ¡Estan passant models!"
Pilar: "¡I mira *aquells*! ¡Estan passant models!"
4. Quim: "Ahir vaig modelar un avió."
Ric: "La meva idea d'avió és un model d'avió."
5. Santi: "Demà ens ensenyaran un pis model."
Teo: "I a nosaltres una granja model."
6. Ursula: "He de construir un model matemàtic."
Venanci: "Passa-me'l, que el faré servir de model."

[Vegeu l'entrada "Model" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.2.3 PLA DE DISCUSSIÓ: Models (p. 43,15)

1. ¿Un helicòpter en miniatura és un model d'un helicòpter normal o bé s'assembla a un helicòpter normal només en certs aspectes?
2. ¿Els models han de ser artificials, o poden ser models els objectes naturals?
 - a. ¿Un còdol és un model de roca?
 - b. ¿Un plançó és un model d'arbre?
 - c. ¿Un nen és un model d'adult?
3. Si una versió petita d'un avió sembla un avió però no vola, ¿es tracta encara d'un model d'avió?
4. Si una joguina vola, però no sembla un avió, ¿es tracta encara d'un model d'avió?
5. ¿Quina diferència hi ha entre un *model* del cos humà i una petita *escultura* del cos humà?
6. Quan es té un "model" a escala natural (per exemple, un model d'una càpsula espacial a escala natural), ¿es tracta encara d'un model?
7. Si en una fàbrica s'usa un "model de ferrocarril" per transportar objectes petits, ¿es tracta encara d'un model?
8. La construcció d'un model d'una cosa, ¿de quina manera ens ajuda a entendre com funciona aquella cosa?
9. ¿Com pot un model provocar que malinterpretem el funcionament d'una cosa?
10. Imagina't que ets un constructor de models molt expert i que acabes d'obtenir una feina en un museu d'història natural. ¿Quina mena de models et sembla que se t'encarregaran?

[Vegeu l'entrada "Model" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.2.4 EXERCICI: "Relacions" i paraules relacionades (p.43,17-19)

Subratlla la paraula (o paraules) que et sembli que completa (o completen) millor cada oració.

1. El meu oncle, el meu cosí i el meu avi són els/les meus/meves (connexions) (relacions) (parents) (afins) (entrepresents) (familiars).
2. Primer em van explicar la història, després jo la vaig (relacionar) (relatar) (referir) (parlar) (comptar) (contar) (difondre) (passar) (narrar) (anorrear) als meus amics.
3. Quan la pilota va trencar el vidre, vam tenir un bon exemple de (connexió) (relació) (relaxació) (referència) causa-efecte.
4. Les rodes d'un monopati són un exemple de (referència) (problema) (connexió) (sistema) (relació) part-tot.
5. El que en Toni va dir no tenia cap relació amb el que estàvem discutint, de manera que vam considerar que les seves observacions no eren (relatives) (rellevants) (rellents) (relluents) (reverents) (respectables) (pertinents).
6. Si un edifici és alt en comparació amb altres edificis, es pot dir que és alt en (connexió) (relació) (referència) (rellevància) (contacte) als altres.
7. Una amistat és un/una (connexió) (influència) (xarxa) (relació) (comunicació) (contacte).
8. La pertinença d'un ciutadà al seu país és un exemple de (sistema) (relació) (muntatge) (problema) polític/a.
9. L'Eduard va dir: "Tinc bons/bones (connexions) (relacions) (lligams) (sentiments) (esquemes) (contactes) amb tots els meus parents."

10. El signe d'igualtat (=) representa el/la (lligam) (connexió) (marca) (relació) (signe) d'igualtat.

[Vegeu les entrades: "Semblances i diferències" d'aquest Manual; "Relacions" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*; i també l'exercici 3.22 de *Recerca Filosòfica*.]

6.2.5 EXERCICI: ¿Què són les relacions? (p. 43,17-19)

¿Quina és la principal diferència entre

1. la relació genet/cavall i la relació conductor/cotxe?
2. la relació metge/pacient i la relació venedor/comprador?
3. la relació entre amics i la relació amor/odi?
4. la relació foc/aigua i la relació foc/paper?
5. la relació escriptor/història i la relació pintor/quadre?
6. la relació Samsó/els seus cabells i la relació Jack/mongetera?
7. la relació cor/sang i la relació pulmons/aire?
8. la relació núvols/pluja i la relació nevar/nevassos?
9. la relació Alemanya/França i la relació Baviera/Hamburg?
10. la relació sol/llum del sol i la relació bombeta/llum elèctrica?

[Vegeu l'entrada "Relacions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.2.6 EXERCICI: Llegir un mapa (p. 44,2-15)

Desplega un mapa d'Europa. Fes que uns quants alumnes s'arreglerin, l'un al costat de l'altre, mirant el mapa. Cada alumne representarà una ciutat europea, així:

Barcelona, Londres, París, Brusel.les, Berlín, Roma, Atenes.

Ara, fes preguntes:

1. "Barcelona, ¿ets a l'oest d'Atenes i a la dreta de Roma?"
2. "Brusel.les, ¿ets a l'est de Berlín i a l'esquerra de París?"
3. "Londres, ¿ets a l'est de Roma i a la dreta de París?"
4. "Atenes, ¿ets a l'oest de Londres i a la dreta de Berlín?"
5. "Roma, ¿ets a l'est de París i a l'esquerra de Brusel.les?"
6. "París, ¿ets a l'oest de Berlín i a l'esquerra d'Atenes?"
7. "Berlín, ¿ets a l'est de Londres i a la dreta de Brusel.les?"

Òbviament, el nom de cada ciutat és ambigu, perquè en un cas es refereix a la ciutat del mapa, i en un altre cas es refereix a la persona que representa aquella ciutat.

A més, estàs treballant amb dos sistemes de coordenades, l'una amb l'eix est/oest, l'altra, amb l'eix esquerra/dreta.

Quan acabis, mira de fer el mateix amb un eix nord/sud i amb un eix sobre/sota.

[Vegeu les entrades "Relacions espacials", "Espai" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.2.7 EXERCICI: Analogies en la gramàtica (p. 45,12-13)

I.Les analogies següents tracten de singulars i plurals. Si l'analogia és exacta, completa-la amb la paraula que falta. Si és inexacta, marca-la amb una X, i digues on rau la inexactitud.

- a. *peu* és a *peus* com *veu* és a
- b. *urbà* és a *urbans* com *collar* és a
- c. *difunts* és a *difunt* com *dilluns* és a
- d. *marquès* és a *marquesos* com *espès* és a
- e. *gos* és a *gossos* com *dos* és a
- f. *mig* és a *mitjos* com *desig* és a
- g. *casa* és a *cases* com *espasa* és a
- h. *pis* és a *pisos* com *llapis* és a
- i. *vida* és a *vides* com *mida* és a
- j. *vi* és a *vins* com *esquí* és a
- k. *tribú* és a *tribuns* com *cru* és a
- l. *llengua* és a *llengües* com *llegua* és a
- m. *oca* és a *oques* com *boca* és a
- n. *gust* és a *gustos* com *trist* és a
- o. *pols* és a *pols* com *fons* és a

II.Les analogies següents tracten de temps de present i temps de passat. Si l'analogia és exacta, completa-la amb la paraula que falta. Si és inexacta, marca-la amb una X, i digues on rau la inexactitud.

- a. *pren* és a *prenia* com *ven* és a
- b. *cau* és a *queia* com *creu* és a
- c. *camina* és a *caminava* com *canta* és a
- d. *riu* és a *reia* com *viu* és a
- e. *cou* és a *coïa* com *mou* és a
- f. *fa* és a *feia* com *va* és a
- g. *duu* és a *duïa* com *lluu* és a
- h. *veu* és a *veia* com *beu* és a
- i. *absol* és a *absolia* com *resol* és a
- j. *és* és a *era* com *ha* és a

[Vegeu les entrades "Gramàtica", "Analogia", "Oracions", "Relacions i llenguatge" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.2.8 EXERCICI: Construir analogies tot completant oracions (p. 45,12-13)

L'exercici consisteix a completar l'esquema d'una oració que té tres espais en blanc. Per al primer espai, tria una paraula de la primera columna; per al segon espai, una paraula de la segona columna, i per al tercer espai, una paraula de la tercera columna. L'esquema de l'oració és:

Quan, em sento com un/a		
estic enfadat	clip	vertiginós
odio	xemeneia	marejat
aprecio algú	correcames	porprat
sé que sóc apreciat	síndria	eixordador
estic pensant	motor	verd

faig tard a l'escola
 tinc esperança
 tinc un amic
 estic treballant
 estic dormint
 sóc desgraciat
 sóc tossut
 miro d'anar en compte
 miro la tele
 menjo espaguetis
 parlo a cau d'orella
 estic cofoi
 somio
 formulo un desig

llagosta
 dia d'estiu
 condiment
 riu
 cançó
 monopati
 globus
 picadora de carn
 cotxe de bombers
 encaixada de mans
 acròbata de circ
 timbala grossa
 libèl.lula
 gripau
 transatlàntic
 poema
 melic
 palaia

airós
 costipat
 vermell
 brillant
 de fusta
 relliscós
 poderós
 sorrenc
 flotant
 salat
 espantat
 cansat
 majestuós
 feliç
 humit
 llefiscós
 suau
 entremaliat

II. Ara, usa altra vegada les oracions amb els espais en blanc i usa també les paraules de la columna de l'esquerra. Però, els espais segon i tercer, omple'ls amb paraules teves.

[Vegeu les entrades "Analogia", "Oracions", "Gramàtica", "Relacions i llenguatge" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.2.9 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Què descobrim a l'escola? (p. 45,24-26)

La Pimi diu: "Si no anessis mai a l'escola, ¿com arribaries a esbrinar què és tot el que estàs fent?"

1. ¿Què afirma la Pimi: que a l'escola descobreixes el que ja *saps* o que descobreixes el que ja *fas* ?
2. ¿Quina diferència hi ha entre *saber* i *fer* ?
3. ¿En quins sentits són semblants *saber* i *fer* ?
4. ¿Hi ha coses que *fas* i que no *coneixes* ?
5. ¿Parlar català és una de les coses que fas? ¿Vas a l'escola per descobrir què fas quan parles català?
6. ¿Parlar és una de les coses que fas? ¿Vas a l'escola per descobrir com pots discutir millor les coses?
7. ¿Llegir és una de les coses que fas? ¿Vas a l'escola per entendre com llegeixes i per poder llegir millor.
8. ¿Has tingut mai la sensació que les coses que aprenies a l'escola eren coses que ja sabies?
9. ¿Has tingut mai la sensació d'oblidar moltes de les coses que aprens a l'escola?
10. ¿Te la creus, la Pimi, quan diu que a l'escola esbrinem què és tot el que estem fent?

[Vegeu l'entrada "Aprendre" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

Comparacions com a variant de les relacions

Durant el dinar, la Pimi explica a la Isabel la conversa que ella i en Bernat havien tingut amb el Sr. Moliner sobre el tema de les relacions. La Isabel afirma que totes les comparacions són relacions: "Sempre que compares coses, estàs assenyalant relacions." Segurament vol dir que, la gent que assenjala semblances, o nota diferències com ara "més gran que" o "més petit que", o observa casos d'igualtat o d'identitat, aquesta gent està fent comparacions, i aquestes comparacions *identifiquen* relacions. Però això no significa pas que les úniques relacions existents siguin les assenyalades per les comparacions. Per exemple: quan es parla de relacions familiars, o de relacions causals, o de relacions mitjà-fi, no s'estan pas fent comparacions.

Comparacions a l'interior d'un ordre

Les comparacions juguen un paper important en el llenguatge i en la recerca científica. El coneixement que un individu té del món sempre se situa en el context d'un ordre, d'un marc de referència, d'una categoria. Per exemple, el color s'experimenta en relació a un ordre més general conegut com a espectre de la llum visible. Els sons s'experimenten en relació a un ordre de diferències que correspon a diferències de vibració per segon. Les diferències temporals s'ordenen seguint unitats de temps en una sèrie unidireccional. Totes les percepcions d'una persona són contextuais o categorials, i la gent tendeix a comparar una percepció amb una altra a l'interior del mateix ordre. D'aquí que la Isabel i la Pimi siguin capaces de parlar d'una persona que és més veloç que una altra o d'una habitació que és més gran que una altra. Cada comparació és feta a l'interior del mateix ordre.

Comparacions que travessen ordres: la lògica del llenguatge figurat

En Bernat deixa perplex tothom, en fer una comparació que travessa dos ordres, diu: "Aquest matí ha sigut tan llarg com l'Amazones." Alguns dirien que l'observació d'en Bernat és un "error categorial", perquè confon temps i espai. De fet -i el Sr Moliner ho explicarà poc després-, en Bernat ha formulat un *símil*. La Pimi i la Isabel observen que les dues coses són llargues, però de maneres diferents. (Aquest incident ens recorda la pregunta que la Pimi feia a 1, 20-22: "¿Puc dir que jo sóc del meu cos *de la mateixa manera* que el meu cos és meu?") La Isabel, en Bernat i la Pimi ja han entès com es construeixen, normalment, les figures retòriques. Les comparacions figurades no es fan a l'interior del mateix ordre sinó, al contrari, passant d'un ordre a l'altre. Efectivament, han descobert la lògica del llenguatge figurat.

Proporcions

Els nens passen a discutir proporcions. Si es compara el nombre de nois de la classe amb el nombre de noies, s'obté una *proporció*. Si, en una classe, hi ha 8 nois i 12 noies, això vol dir que la proporció entre nois i noies és de 8 a 12 (8:12). Les proporcions mateixes poden ser els subjectes de posteriors comparacions. Qui digués que 2 és a 3 com 8 és a 12, estaria fent una comparació exacta.

Les figures retòriques travessen les categories

Les comparacions exactes difereixen de les figures retòriques ordinàries. Per exemple, si es diu que "la ràbia és vermella", o que "la gelosia és verda", s'usen unes metàfores que segurament no volen pas establir comparacions exactes. És com si s'hagués dit que el vermell ocupa en l'escala dels colors un lloc semblant al que ocupa la ràbia en l'escala dels sentiments. Això és extraordinàriament inexacte, però pot resultar suggerent.

Símils

En resposta a la Isabel i a la Pimi, el Sr. Moliner repassa breument els símils i les metàfores. Explica que un símil és una comparació entre dues coses que -en paraules de la Pimi- "només ho són una mica de res, d'iguals". Els símils afirmen que una cosa és *semblant* a una altra. El punt de vista des del qual es fa aquesta (inexacta) comparació pot ser explícit o implícit.

Metàfores

En el cas d'una metàfora, afirmem específicament que dues coses -derivades de dos ordres o categories diferents- són iguals. (Així, dir que una persona és un porc, és parlar metafòricament.) També es podria formular d'una altra manera, i dir que les metàfores són literalment falses però figuradament verdaderes, o que les metàfores són bàsicament falses, però, en un sentit particular, verdaderes. (Les persones no són, literalment, porcs, però a vegades, quan s'observa un cert tipus de comportament, resulta més adequat descriure'l com a "porc" que no pas com a "humà".

Estudiar el llenguatge figurat i aprendre a apreciar la literatura

Pot semblar massa elaborat que es vulgui introduir els nens d'aquesta edat en el funcionament intern dels símils, les metàfores i les analogies. Es podria argüir que aquestes consideracions són ara prematures. Tanmateix, mentre els nens no estiguin equipats amb la comprensió d'aquestes figures, difícilment seran capaços d'apreciar la riquesa de la literatura que més endavant se'ls voldrà presentar; per exemple, la rica eloqüència de Harry Hotspur, a *Enric IV*, primera part:

"Perquè el pensament és l'esclau de la vida,
la vida és el bufó del temps,
i el temps ha de tenir un final."

Sense una certa comprensió dels mecanismes d'aquests nius de metàfores, els alumnes seran incapaços de veure la complexitat del llenguatge figurat, la seva solemnitat, el seu poder acumulatiu, i no sabran apreciar la manera com, al final, els frens actuen enèrgicament i tot grinyola i es para. No sabran veure, doncs, en quin sentit el pensament és l'esclau de la vida, de quina manera la vida és el bufó del temps o per què el temps ha de tenir un final. No se'ls acudirà de preguntar-se aquestes coses i els passarà per alt la varietat de significats present sota la superfície dels versos. Nens així són els que creixen per esdevenir adults amb un pensament esclau de la vida, amb unes vides que són bufons del temps, i amb uns temps que arriben, al cap de poc, al final.

6.3.1 EXERCICI: Identificar relacions en les analogies (p. 48,2-3)

¿Quines relacions es comparen en les casos següents?

Exemple: "L'1 d'abril és al 30 d'abril com l'1 de setembre és al 30 de setembre." La relació, doncs, és la del primer dia del mes amb l'últim dia del mateix mes.

1. Clau és a pany com combinació és a caixa forta.
2. Pàgina és a llibre com lleixes són a armari.
3. Sabates són a peus com guants són a mans.
4. Xiclet és a empassar com empassar és a digerir.
5. Tallar una llesca de pa és a fer una torrada com trencar un ou és a fer una truita.
6. Espremer taronges és a tenir suc de taronja com espremer el tub és a tenir dentífric.
7. Dos és a sis com tres és a nou.
8. Un quadrat és a un cub com un cercle és a una esfera.
9. Pensar és a fer com els plans són a l'acció.
10. Recordar és a imaginar com el passat és al futur.

[Vegeu les entrades: "Analogia" d'aquest Manual; "Relacions" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.3.2 EXERCICI: Analogies que impliquen la part i el tot (p. 48,2-3)

Aquí comparem entre si relacions del tipus part-tot.

Exemple: Fulla és a arbre com dit és a mà.

1. Pàgina és a llibre com setmana és a
2. Lletre és a paraula com minut és a
3. Música és a cançó com banda sonora és a
4. Ploma és a ocell com escama és a
5. Brànquia és a peix com pulmó és a
6. Cresta és a puig com cim és a
7. Primavera és a any com infantesa és a
8. Porxo és a casa com nas és a
9. Jugador és a equip com treballador és a
10. Alumne és a classe com mestre és a

[Vegeu les entrades "Analogia", "Parts i tots" d'aquest Manual; i també els exercicis 13.5, 13.6 de *Recerca Filosòfica*.]

6.3.3 EXERCICI: Enfilar analogies (p. 48,4-10)

Materials: Fils de diferents colors.

Activitat:

1. Talla els fils de diferents mides, que vagin des d'un centímetre fins a vint centímetres.
2. Fes piles amb els fils de cada llargada. Et sortiran vint piles.
3. Cada jugador ha de triar quatre fils de quatre piles diferents, però de tal manera que pugui formar una analogia aritmètica; com ara: 1 cm. és a 2 cm. com 3 cm. és a 6 cm.

4. Els dos primers números de l'analogia haurien de ser de fil del mateix color.
Els dos últims números haurien de ser de diferent color.
5. Acabeu amb un "Presentar i cantar", on cada jugador agafa el conjunt dels seus fils i els presenta a la classe, tot dient en veu alta quina és la seva analogia numèrica.

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.3.4 EXERCICI: Usar la paraula "com" (p. 48,14-16)

1. Pau: "Aquest llençol put com un gos xop."
Marc: "Fa pudor *de* gos xop."
(¿Diuen el mateix en Pau i en Marc?)
2. Gina: "Essent *com* és març, aviat serà primavera."
Ricard: "Gina, m'agradaria que fossis sempre *com* ets ara."
(¿Qui usa el "com" en el sentit de "tal com", i qui l'usa en el sentit de "com que"?)
3. Eduard: "De vegades, en Marc es comporta *com* un elefant en una botiga de porcellana."
(¿Enténs què vol dir l'Eduard, encara que no hagi vist mai un elefant en una botiga de porcellana? ¿Com és possible això?)
4. Pare: "El noi fa com la noia." (¿Què vol dir el pare: a) que el noi fa *les mateixes coses* que fa la noia, o b) que el noi fa les coses *de la mateixa manera* que les fa la noia?)
5. Maria (a en Joan): "En Lluís és alt *com* ara tu".
(¿Què vol dir la Maria: a) que en Lluís té la mateixa alçada d'en Joan *en aquest moment*, o b) que en Lluís té, *si fa no fa*, l'alçada d'en Joan?)
6. Adela: "De vegades dic la mateixa paraula dues vegades en la mateixa oració."
(¿Vol dir l'Adela que usa realment *la mateixa* paraula dues vegades, o bé vol dir que usa dos termes, però que l'un és *com* l'altre?)

[Vegeu l'entrada "Com" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.3.5 EXERCICI: Construir símls (p. 48,28 - 49,2)

Gent diversa veu les coses de manera diferent; no és, doncs, sorprenent que en resultin diferents associacions. En aquest exercici, completa els teus propis símls, i mira de construir-ne d'altres que poguessin ser fets per personatges de *Pimi*.

1. "Un arbre jove en una tempesta és com
El teu símil:
El símil de la Pimi:
2. "Un Nadal sense regals seria com
El teu símil:
El símil de la Isabel:
3. "Tenir a casa un gos amb puces és com
El teu símil:
El símil de la Mireia:

4. "Menjar alhora espècies i gelat de xocolata és com
El teu símil:
El símil d'en Nic:
5. "La primera estrella que surt a la nit és com
El teu símil:
El símil d'en Bernat:

[Vegeu l'entrada "Símil" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.3.6 EXERCICI: Construir símils (p. 48,28 - 49,2)

Hi ha diverses maneres de construir símils:

1. Donada una relació, podem buscar termes adequats.
Exemple: Donada "és la germana de", podríem buscar un terme (o tots dos) que no són normalment termes familiars. Així, podríem dir: "La lluna és la germana del sol."
2. Donats dos termes, podem buscar una relació de semblança.
Exemple: Donats "una vida" i "un instant", podríem intentar una cosa com: "Una vida és tan breu com un instant."
3. Donats un terme i una relació, podem buscar un altre terme.
Exemple: Donats "llobató" i "tan innocent com", potser podríem dir: "El llobató semblava tan innocent com un anyell nounat."

Assagem ara totes tres maneres de construir símils:

I. Donada la relació:

1. El és el cosí del
(figura geomètrica) (figura geomètrica)
2. és tan pla/plana com
(tipus d'aigua mineral) (territori)
3. és tan extensa com
(matèria estudiada a l'escola) (part de l'univers)
4. són tan feliços com
(tipus de nens) (tipus d'ocells)
5. són tan pacients com
(tipus de treballadors) (tipus d'insectes)

II. Donats dos termes:

1. Una taula és tan com uns pantalons texans.
2. La nit era tan com una manta elèctrica.
3. El riu era tan com una discussió familiar.
4. La seva encaixada era tan com una euga morta.
5. El contacte amb ella era tan com una perla caient sobre vellut.

III. Donats un terme i una relació:

1. El cavall tenia tanta força com
(no un animal)
2. era tan tímida com una flor a la clivella d'una roca.
(no una flor)
3. Al pati, els nens feien tan soroll com
(no nens)
4. són tan escassos/es com les gallines amb dents.
5. El seu riure era tan aspre com

[Vegeu l'entrada "Símil" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.3.7 *EXERCICI*: Creuar categories per construir metàfores
(p. 49, 9-10)

1. Connecta els sentiments de la columna de l'esquerra amb animals de la columna de la dreta. Per exemple: "L'orgull és un paó." Si no trobes termes que s'adiguin, assenyala-ho.

1. enveja	a. camell
2. odi	b. elefant
3. amor	c. tauró
4. gelosia	d. pop
5. ràbia	e. medusa
6. compassió	f. escarabat
7. ressentiment	g. aranya
8. tendresa	h. tortuga
9. calma	i. cabra
10. tristesa	j. llangardaix
11. pena	k. borinot
12. esperança	l. àliga
13. desesperança	m. hipopòtam
14. satisfacció	n. cérvol
15. incomoditat	o. serpent de cascavell

II. Ara, connecta els personatges de ficció de la columna de l'esquerra amb les coses proposades a la columna de la dreta.

1. Peter Pan	a. peix
2. Ventafores	b. cicló
3. Bella Dorment	c. diamants
4. Alí Babà	d. caseta de xocolata
5. Blancaneus	e. poma
6. Pinotxo	f. fus
7. Patufet	g. nas
8. La Rateta	h. ales

9. Caputxeta Vermella	i. carrossa
10. El soldadet de plom	j. espinacs
11. Simbad el Marí	k. tines d'oli
12. En Polzet	l. col
13. Aladí	m. mongetes
14. Alícia	n. dineret
15. Popeye	o. ogre
16. Flautista de Hamelin	p. molles de pa
17. Jack	q. cistell
18. Màgic d'Oz	r. llàntia
19. Hansel i Gretel	s. rates
20. Gat amb botes	t. mirall

III. Mira de connectar els sentiments de l'apartat I amb els personatges de ficció de l'apartat II.

IV. Mira de connectar les criatures de l'apartat I amb els personatges de ficció de l'apartat II.

V. Després de fer els exercicis anteriors, ¿et sembla evident que moltes comparacions no arriben a fer bones metàfores? ¿Pots dir què ho fa, que una metàfora sigui una bona metàfora?

[Vegeu les entrades "Categories", "Metàfora", "Comparacions" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.3.8 EXERCICI: Passar els símls a metàfores (p. 49, 9-10)

Un símil es pot transformar en una metàfora tot suprimint la paraula "com" (o el punt de vista des del qual es fa la comparació) i dient que una cosa *és* l'altra. Per exemple:

Símil: Ella era com un dia d'estiu.

Metàfora: Ella era un dia d'estiu.

Símil: Ell era tan verinós com una víbora.

Metàfora: Ell era una víbora.

Transforma els símls següents en metàfores:

1. En Quim era astut com una guineu.
2. L'Enric era perillós com un cotxe sense frens.
3. El cim de la muntanya lluià com una gemma.
4. Les seves dents eren com perles.
5. Els arbres coberts de neu eren com canelobres de cristall.
6. El presoner fugitiu era lliure com un ocell.
7. La Imma és valenta com una pantera.
8. La seva cara semblava un tros de carn crua.
9. El seu crit va ser com un ganivet.
10. La seva ment era com la Mar Morta.

[Vegeu les entrades "Metàfora", "Símil" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.3.9 EXERCICI: Metàfores i analogies (p. 49, 9-10)

¿Es poden desplegar les metàfores fins a convertir-les en analogies? Considera això:

L'ull és la làmpara del cos.

Es podria reconstruir de la manera següent:

L'ull és al cos com una làmpara és a la casa.

O bé,

L'ull és al cos com una làmpara és a un viatger.

Evidentment, queda molt marge a la discreció i a la improvisació de cadascú. Sembla, però, que les metàfores –com els símils– són analogies implícites.

Mira de transformar les metàfores següents en analogies:

1. La lluna era un vaixell de plata a l'espai.
2. La terra era un jardí.
3. La poesia és una guitarra blava.
4. El seu fill era la llum de la seva vida.
5. El motor va roncar.

Ara fes el procés invers, tot mirant de canviar les analogies següents en metàfores:

1. El riu travessa la plana tal com un gat s'esmuny i travessa la sala.
2. Els ponis són als cavalls com els llibres de butxaca són als llibres.
3. Llegir és a escriure com escoltar és a parlar.
4. Les prunes són a les prunes confitades com els raïms són a les panses.
5. Un barret cobria el seu cap tal com una lona cobreix un circ.

[Vegeu les entrades "Analogia" i "Metàfora" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.3.10 EXERCICI: Símits, metàfores i analogies (p. 49,12)

Considera el següent:

Símit: El cor és com una bomba.

Metàfora: El cor és una bomba.

Analogia: El cor treballa tal com treballa una bomba.

O bé,

El cor bomba sang tal com una bomba bomba aigua.

O bé,

El cor fa circular sang tal com una bomba fa circular aigua.

O bé, qualsevol altra comparació del que el cor fa i les bombes fan. (Observa que les analogies són molt més *específiques*.)

¿Podries indicar la forma que falta en els casos següents?

<i>Símit</i>	<i>Metàfora</i>	<i>Analogia</i>
1. Un rellotge de sol és com un rellotge.	1. Un rellotge de sol és un rellotge.	1.
2. La ment d'un noutat és com un full de paper en blanc.	2.	2.

3. Un país és com un
vaixell al mar.

3.

3. Un país sense
govern
és com un
vaixell sense
timó.

4.

4. La terra és una
nau espacial.

4.

5. La ment humana és
com un riu.

5.

5.

[Vegeu les entrades "Analogia", "Metàfora", "Símil" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

Episodi 4 (pàgs. 49-51)

La conducta manipuladora de la Pimi

En aquest episodi, la Pimi parla amb tota naturalitat de l'enrabiada que va tenir quan no la van deixar anar a dormir més tard, i de com no va voler menjar res per castigar-los. L'incident recorda el del començament del capítol 4, quan la Pimi es queda mirant fixament la Mireia per incitar-la a donar-li una puntada de peu i per provocar, així, que la seva mare castigui la Mireia. Evidentment, la Pimi té una gran perspicàcia per les tàctiques manipuladores que anomenem "castigar", "fer patir", "crear problemes", "fer que els altres se sentin culpables".

¿Hem de fer cas de les veritats rellevants?

La Mireia prova sort en el mateix joc quan diu a la Pimi que és molt afortunada de tenir alguna cosa per menjar. El comentari de la Pimi és que pot molt ben ser que el que la Mireia diu sigui veritat, però que això no justifica que ella ho hagi d'escoltar. És evident que la Pimi pensa que pot rebutjar –sempre que vulgui– la qüestió de la rellevància com a irrellevant.

La confusió de la Pimi

Després de mostrar-se maliciosa, il·lògica i tossuda, la Pimi accepta de parlar amb el seu pare sobre el que ha après a l'escola aquell dia. Li diu que han discutit models, metàfores, símls i analogies. Es posa a definir cadascun d'aquests termes i els confon completament. Els seus pares són conscients de la seva confusió, però es poden aguantar i no diuen res. D'altra banda, la Mireia ataca tot el que la Pimi acaba de dir.

La Pimi com a observadora imparcial de si mateixa

Tanmateix, la perspicàcia de la Pimi la fa capaç de reconèixer el seu propi error. La discussió amb la Mireia tampoc no li proporcionava cap satisfacció, perquè sabia que la Mireia tenia raó i que ella estava equivocada. La Pimi arriba a adonar-se de la ironia que és que la Mireia la guanyi tot fent ús d'unes idees que eren seves. El nivell de la capacitat

de la Pimi ens el dona el fet que sigui capaç de distanciar-se de la seva pròpia situació i d'observar-se a si mateixa de manera ingènua i objectiva, fins i tot quan s'està comportant de manera ofensiva. L'últim paràgraf del capítol ho mostra la mar de bé. La Mireia diu que la Pimi és un capgròs, i la Pimi, tot i quedar afectada per l'insult, no pot evitar de classificar-lo com una metàfora.

El paper del Sr. Moliner

S'hauria de dir una paraula sobre el paper que el Sr. Moliner juga a *Pimi*. Tot i que el llibre indica ocasionalment que els pares de la Pimi —especialment el seu pare— són individus complexos, el Sr. Moliner és, de fet, l'únic adult que rep un tractament que va força més enllà de la mera superfície. No es posa mai en dubte l'afabilitat del Sr. Moliner quan parla als alumnes de la classe. Però, ¿què se'n pot dir, de la *fiabilitat* dels seus coneixements, quan els alumnes li plantegen qüestions? Es pot sospitar que, a vegades, aquestes qüestions agafen el Sr. Moliner amb la guàrdia baixa i que, un cop sorprès, tendeix a donar respostes superficials. Potser és que no accepta fàcilment el paper d'"autoritat", i que —com la Pimi— veu les coses des del seu propi punt de vista; llavors, acaba oferint opinions que no són ni definitives ni omnicomprensives.

Connexions i relacions

Agafem l'observació del Sr. Moliner que les relacions són "connexions". En cert sentit, és veritat que els dos termes són sinònims. A més, "connexions" és una paraula forta: la gent té "connexions polítiques", "busca connexions" entre diversos trens o avions, i protesta quan hi ha males "connexions telefòniques". No és fàcil de criticar la paraula "connexió" quan s'usa en el sentit de *nexe*, *lligam*, *enllaç*, *il·lació*. S'hauria de tenir present també l'ús verbal de "connectar", que és una manera més planera de dir "relacionar".

Hi ha, però, relacions que són més difícils de reconèixer com a connexions: relacions part-tot, contrastos estètics, correlacions estadístiques, disjuncions i oposicions lògiques. Aquestes —i moltes altres— relacions rebrien un tractament molt reduccionista si només fossin vistes com a connexions.

Potser la millor manera de veure la connexions sigui considerar-les com una variant de les relacions. Però això significaria encara que la interpretació inicial que el Sr. Moliner fa de les relacions seria reduccionista.

Considerem la primera reacció del Sr. Moliner quan se li demana una definició d'analogia. La veu com una semblança entre dues coses que tenen parts diferents però relacions semblants, i està d'acord amb la Pimi quan ella ho formula d'aquesta manera (44,16-19). Els altres nens, però, no segueixen aquesta teoria de "les dues coses". Els exemples que ofereixen tot seguit són exemples de *quatre* coses en relacions proporcionals, és a dir, segons l'esquema "A és a B com C és a D".

Analogies i semblances estructurals

¿S'equivoca el Sr. Moliner? De fet, no. Els nens semblen familiaritzats amb l'A-és-a-B-com-C-és-a-D, però el Sr. Moliner dona la impressió d'estar pensant en un altre tipus d'analogia. El paradigma amb què els nens tendeixen a treballar expressa una semblança entre dues relacions: "Els rals són a les pessetes com les pessetes són als duros", "Els pares són als fills com les mares són a les filles". El paradigma en què pensa el Sr. Moliner expressa una semblança entre la manera com és feta una cosa i la manera com és

feta una altra cosa: "L'habilitat tècnica per fer aquesta moto és com l'habilitat tècnica per fer un rellotge", "Fer un petó a la teva tia és com menjar un ou sense sal". En aquest sentit, una analogia és un símil o una metàfora desplegats, és a dir, és una figura articulada de tal manera que revela les correspondències i semblances més accentuades. Així, doncs, desplegar "La boira és com un gat" o "La terra és una nau espacial", seria desenvolupar analogies a base d'elucidar les *semblances estructurals* entre les coses que es comparen.

Raonament analògic

Finalment, considerem la manera com el Sr. Moliner va treure el que hi havia implicat en l'observació de la Pimi a 38,21-24 del capítol anterior. Els alumnes havien estat parlant de l'espai i el temps, i la Pimi va suggerir que hi ha semblances entre la manera com les coses existeixen en l'espai i en el temps, i la manera com els pensaments existeixen en la ment. El Sr. Moliner valora la perspicàcia de la Pimi, s'adona que la noia ha suggerit una analogia de gran abast. La ment pot ser considerada una dimensió, perquè el mateix que és verdader de l'espai i del temps –que no necessiten tenir existència pròpia, independent dels "continguts"–, també pot ser verdader de la ment. La ment no ha pas de ser una cosa com una caixa buida o un full de paper en blanc. Podria molt ben ser una dimensió que es desenvolupa a mida que emergeixen els "esdeveniments mentals".

Evidentment, el Sr. Moliner i la Pimi tenen dret a mantenir les seves opinions, i no cal que aquestes tinguin més autoritat que les d'altres persones de la classe. No estem tan interessats en la seva metafísica com en el procés de raonament metafísic, no tant en les seves opinions sobre si les relacions existeixen o no com en el procés d'exploració de les solucions implicades.

Si s'observa amb atenció el paper del Sr. Moliner en les converses de classe, certament es podrà descobrir alguna pista encaminada a encoratjar els alumnes perquè raonin filosòficament a classe.

6.4.1 EXERCICI: ¿Quan som poc raonables? (p. 49,22-28)

En els casos següents, digues si les persones implicades es comporten de manera raonable o no.

Si la resposta és "raonable", proposa circumstàncies en què una conducta així seria considerada poc raonable.

Si la resposta és "poc raonable", proposa circumstàncies en què una conducta així seria considerada raonable.

1. La Joana busca a la guia telefònica el número de la seva amiga Laura, tot i que sap que la Laura no té telèfon.
2. L'Andreu compartia un secret important amb la Laura, i la Laura el va explicar a tota la classe. Ara la Laura no pot entendre per què l'Andreu no li està agraït.
3. L'Albert va i ve de l'escola de quatre grapes, perquè no vol deixar escapar cap bitllet de mil pessetes que hi hagi per terra.
4. En Marc diu que no anirà a l'escola fins que no se li expliqui el significat de la paraula "educació".
5. En Marc vol que l'Andreu jugui a boles amb ell, i l'Andreu es pregunta què passarà si s'hi nega.
6. L'Albert ha fet un mapa de tots els camins alternatius per anar i venir de l'escola.

7. La Laura no sap trobar el nom de la Maria a la guia telefònica. Pensa que potser constarà al final de la guia, a la secció anomenada "Números que no figuren a la guia".
8. La Laura va pegar en Marc perquè sap que en Marc no s'interessa per ella.
9. En Marc va tenir ganes de donar una bufetada a la Maria, i ho va fer.
10. La Sra. Canals va dir a la classe: "Aquesta és una història que tots podeu explicar als vostres fills", tot i que sabia que ningú de la classe no tenia fills.

[Vegeu les entrades "Raons i bones raons", "Raonaments" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.4.2 EXERCICI: Trobar fets (p. 50,5-6)

Divideix la classe en grups de sis. (Si tens un número senar d'alumnes, alguns grups poden ser més nombrosos.)

Els jugadors seuen en una rotllana, cadascun amb un llapis i un paper. Per començar, cadascú escriu un fet en el full.

Després, s'intercanvien els fulls.

En el paper que ara es rep, s'anota un altre fet, a sota del que ha escrit anteriorment el company.

Es tornen a intercanviar els fulls.

Es continua així fins que es tenen *cinc* fets a cada full.

Cada alumne hauria de tenir l'oportunitat de llegir un fet del paper amb què acaba. La persona que hagi escrit el fet haurà d'explicar a la classe per què és un fet. Podria ser que alguns alumnes no hi estiguessin d'acord. La discussió hauria de continuar fins que haguessin aparegut moltes maneres de determinar un fet.

Quan la classe hagi arribat a aquest punt, sis persones han d'oferir sis maneres de dir què ho fa, que un fet sigui un fet.

[Vegeu l'exercici 8.8 de *Recerca Filosòfica*.]

6.4.3 EXERCICI: Analogies amb contraris (p. 50,17-18)

1. Lletjor és a bellesa com malaltia és a
2. Baix és a alt com llis és a
3. Profund és a superficial com és a lent.
4. Llarg és a curt com dur és a
5. Fluix és a alt de so com espantat és a

[Vegeu les entrades: "Analogia" d'aquest Manual; "Contraris" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.4.4 EXERCICI: Analogies funcionals (p. 50,17-18)

1. Botons són a americana com són a sabates.
2. Pom és a porta com clau és a
3. Cabdell és a gatet com àncora és a
4. Aigua és a barca com és a aeroport.
5. Llum del sol és a sol com és a lluna.

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.4.5 EXERCICI: Analogies gènere-espècie (p. 50,17-18)

1. Verdura és a col com és a poma.
2. Escarabat és a insecte com rosa és a
3. Llimonada és a beguda com pa amb tomàquet és a
4. Lleó és a animal com tonyina és a
5. Venècia és a ciutat com és a país.

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.4.6 EXERCICI: Fer el contrari (p. 50,23-27)

En aquest exercici es tracta de fer exactament el *contrari* del que se't diu que facis. (Com qui diu, és un exercici de "fer la guitza".)

Un jugador es posa al mig de l'habitació i els altres formen un cercle al voltant seu. El jugador del mig està connectat amb cada jugador del cercle per dues cintes, una de vermella i una de blava. Ell aguanta els extrems de les cintes, i els altres jugadors aguanten els extrems que els corresponen.

El jugador del mig pot donar una de les ordres següents:

- ¡Vermells, aguanteu!
- ¡Vermells, deixeu anar!
- ¡Blaus, aguanteu!
- ¡Blaus, deixeu anar!

Quan senten l'ordre, els jugadors han de fer el contrari del que se'ls ha dit. Així, si se'ls diu "¡Vermells, aguanteu!", han de deixar anar les cintes blaves. [Observi's, doncs, que no es tracta de contrariar l'ordre sencera, sinó les dues parts de l'ordre. Si es contrariés l'ordre sencera, quan es diu "¡Vermells, aguanteu!", els vermells NO aguantarien i, per tant, deixarien anar les cintes vermelles. Com que aquí, però, es considera que l'ordre té dues parts i que s'han de contrariar totes dues, quan l'ordre es dirigeix als vermells, són els blaus els que actuen, i quan es diu que aguantin, deixen anar. Per això, són els blaus els que deixen anar la cinta quan se sent "¡Vermells, aguanteu!" Si se'ls diu "¡Blaus, deixeu anar!", els vermells aguanten la cinta, sense fer res tampoc amb les cintes blaves.]

[Vegeu l'entrada "Contraris" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.4.7 EXERCICI: ¿Hi ha alguna cosa equivocada en aquestes analogies? (p.50,23-27)

1. *Coure* és a *pastís* com *llegir* és a *llibre*.
2. *Esquiar* és a *neu* com *nedar* és a *aigua*.
3. *Dir l'hora* és a *hora* com *dir la veritat* és a *veritat*.
4. *Trencar una tassa* és a *trossos de la tassa* com *trencar una norma* és a *norma*.
5. *Escoltar* és a *so* com *tocar* és a *llum*.
6. *Fer un pastís* és a *al pastís fet* com *escriure un llibre* és a *llibre escrit*.
7. *Esquiar* és a *neu* com *fer volar* és a *estel*.
8. *Dir l'hora* és a *hora* com *fer una pregunta* és a *la pregunta feta*.
9. *Trencar una tassa* és a *trossos de la tassa* com *trencar un compromís* és a *al compromís trencat*.
10. *Esperar* és a *al futur* com *desesperar* és a *al passat*.

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.4.8 EXERCICI: ¿Hi ha alguna cosa equivocada? (p. 50,23-27)

1. Gossos són a cadells com gallines són a ous.
2. Anar al cine tot sol és com menjar patates fregides sense sal.
3. Cartes són a paquets com telegrams són a correu aeri.
4. Canoes són a llanxes com una caixa de sabó és a un cotxe esportiu.
5. Agulles són a fil com tisores són a paper.
6. Jugar a futbol amb una carbassa és com fer una cursa amb els cordons de les sabates lligats entre si.
7. Llegir amb una espelma és com menjar pèsols amb ganivet.
8. Escombres són a mopes com raspalls dels cabells són a borles d'empolvar-se.
9. Oli és a engrut com pols és a llot.

(Si trobes que algunes de les analogies anteriors no són correctes, ¿com les reformularies per millorar-les?)

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.4.9 EXERCICI: Analogies amb sentit i analogies sense (p. 50,23-27)

¿Pots dir quines de les analogies següents tenen sentit i quines, no? Digues, en cada cas, per què. Col·loca també cada analogia a l'escala del final de l'exercici.

1. Els nois que no tenen germans grans són com bicicletes sense ràdio.
2. Les noies sense germanes són com fil sense agulles.
3. Els conills sense nas són com un peix sense brànquies.
4. Una llesca de pa sense crosta és com una ceba sense fulles.
5. Banyar-se a la banyera amb vestit de bany és com anar-se vestint amb els guants de boxa posats.
6. Dutxar-se amb impermeable és com ficar-se al llit amb xancles.
7. Anar descalç a l'estiu és com cantar sota la pluja.
8. Parlar amb si mateix és com pensar en veu alta.
9. Els nens sense diners són com els llacs sense peix.
10. Beure llet calenta a les fosques és com menjar peix a la neu.

Té molt sentit	Té una mica de sentit, però no gaire						No té cap sentit		
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.4.10 EXERCICI: Avaluar analogies (p. 50,23-27)

En aquest exercici has de posar nota a les analogies, segons la puntuació següent:

- 10 = excel·lent
- 8 = notable
- 5 = passable
- 3 = insuficient
- 0 = inacceptable

Estigues preparat per justificar la nota que posis.

1. Els pensaments són als pensadors com les sabates són als sabaters.
2. Estar enriolat és a riure com ploriquejar és a plorar.
3. Les agulles són a punxar com les abelles són a picar.
4. Les agulles de cap són als caps de les agulles com les agulles de cosir són als ulls de les agulles.
5. El pa és als bassals com la mantega és a la pluja.
6. Les paraules són a les històries com les llavors són als parterres amb flors.
7. Les idees són als nens com els records són als adults.
8. Intentar aconseguir que un altre pensi és com fer caminar un gos.
9. Emportar-se a casa la fitxa d'un informe confidencial és com treure un embenatge d'una ferida oberta.
10. Mirar d'escoltar alhora dues converses diferents és com mirar de fer bullir aigua a la nevera.
11. Mirar d'aprendre alguna cosa de la tele és com mirar d'aprendre alguna cosa de la publicitat aèria.
12. Posar allioli a la pizza és com posar menjar de gos a la llet.
13. Mirar d'ensenyar alguna cosa a algú a través d'un test és com mirar d'inflar una roda de bicicleta amb un indicador de pressió.
14. El guix és a la pissarra com el llapis és al paper.
15. La gent gran és diferent de la gent jove de la mateixa manera que els catalans són diferents dels forasters.

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.4.11 EXERCICI: Trobar els límits de les analogies (p. 50,23-27)

1. Considera l'analogia:
Els cadells són als gossos com les persones són als seus pares.
¿En quin sentit la relació entre els cadells i els gossos és *diferent de* la relació entre les persones i els seus pares?
2. Considera l'analogia:
Els minuts són al temps com els centímetres són a l'espai.
¿En quin sentit la relació entre els minuts i el temps és *diferent de* la relació entre els centímetres i l'espai?
3. Considera l'analogia:
La sang és a l'animal com la saba és a l'arbre.
¿En quin sentit la relació entre la sang i els animals és *diferent de* la relació entre la saba i l'arbre?
4. Considera l'analogia:
Els genolls són a les cames com els colzes són als braços.
¿En quin sentit la relació entre els genolls i les cames és *diferent de* la relació entre els colzes i els braços?
5. Considera l'analogia:
Els dits dels peus són als peus com els dits de les mans són a les mans.
¿En quin sentit la relació entre els dits dels peus i els peus és *diferent de* la relació entre els dits de les mans i les mans?

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

6.4.12 EXERCICI: Raonar analògicament (p. 51,6-8)

¿Diries que els casos següents són casos de bon raonament (BR) o de mal raonament (MR)? Si no et pots decidir, assenyala la columna que té l'interrogant (?).

	BR	MR	?
1. Virgínia: "Menjar amb palets xinesos és com caminar amb xanques."			
2. Tatiana: "Tinc nou anys, però quan em poso de cap per avall, només en tinc sis. Això és perquè un 9 a l'inrevés es converteix en un 6."			
3. Marcel: "Sempre que sento un soroll molt fort, descobreixo que hi ha algun mecanisme que el produeix. Així, doncs, el tro ha de ser causat per alguna gran màquina en el cel."			
4. Otto: "Els núvols semblen fum. Per tant, un cel ennuvolat ha de semblar un cel ple de fum."			
5. Jim: "Si les abelles fan mel, la mantega ha de venir de les papallones."			
6. Andrea: "Si menges molt peix, seràs un nedador molt més bo."			
7. Paula: "Si menges molt peix, seràs un pensador molt més bo, perquè el peix alimenta el cervell."			
8. Joan Carles: "Les idees corren a través de la ment com les barques naveguen pel riu."			
9. Màrius: "Quan la gent parla, els sons vénen de les seves gorges. Per tant, els sons que fa la ràdio han de venir de la seva gorja."			
10. Núria: "¡Que bonic que és aquest edifici! És com música congelada."			

[Vegeu les entrades: "Analogia" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

6.4.13 EXERCICI: Arguments (p. 51,6-8)

Tal com s'usa en filosofia, la paraula "argument" es refereix a un tipus de raonament en què es defensa o es justifica una *conclusió* amb l'ajut d'una o moltes raons. (Normalment, podem identificar les raons perquè s'introdueixen amb expressions com "atès que", "com que", "perquè", "ja que", "donat que". I podem identificar les conclusions perquè s'introdueixen amb expressions com "se'n segueix que", "per tant", "així, doncs", "és clar que", "s'ha d'admetre que". A vegades, però, les raons i les conclusions no s'introdueixen amb expressions específiques. Aleshores, és la funció que exerceix a dins del text la que les fa reconèixer.)

En els casos següents, subratlla una vegada la raó o les raons, i dues vegades, la conclusió. (Pot ser que els arguments no siguin *bons* arguments.)

Exemples:

Com que Nova York és un estat, no és un país.

Ell és un ésser humà: per tant, ell és una persona.

1. Com que els gossos són animals, en Rover és un animal.
2. Aniré al cine aquesta tarda perquè m'han dit que fan una pel·lícula molt divertida.
3. A la Melina, li ha agradat molt la pel·lícula; per tant, deu ser un bon film.
4. Com que no tens l'edat, no et deixaran entrar al cine.
5. Del fet que en Gabriel tingui dos anys, se'n segueix que no va néixer ahir.

[Vegeu les entrades "Raonaments", "Raons" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

6.3.9:

Observi's que, a vegades, d'una sola analogia, se'n poden derivar dues metàfores. Per exemple, de 5 se'n podria dir: "El seu barret era una lona de circ", o també: "El seu cap era un circ cobert".

6.4.9:

Punt 6: Un *xancle* és una sabata amb sola de suro. Convé, doncs, no confondre-ho amb la *xanca* que surt a l'exercici 6.4.12 (punt 1). Les xanques són com cames molt altes: consisteixen en dos pals llargs –proveïts de dos petits sortints per posar-hi els peus– que es lliguen a les cames. Se'n veuen sovint en cercaviles o festes.

6.4.12:

Punt 1: Vegeu el que s'ha dit a 6.4.9 (punt 6).]

AUTOAVALUACIÓ DEL MESTRE

1. ¿He procurat que els alumnes adquirissin prou pràctica en seriacions?
2. ¿Entén cada alumne què vol dir "model"? ¿Com ho sé?
3. ¿Sembla que els alumnes comprenen la necessitat de llegir breument el text abans de discutir o d'entrar a fer un exercici?
4. Quan un alumne dona una resposta, ¿em sento més animat que abans a plantejar una pregunta addicional al mateix alumne?
5. ¿Em sento més animat que abans a preguntar als altres alumnes què en pensen, d'una observació d'un company?
6. ¿Sóc reticent a fer observar contradiccions durant la discussió? ¿Per què?
7. ¿Sóc reticent a anar seguint un determinat tema durant la discussió? ¿Per què?
8. ¿Manifesten els alumnes comportaments intel·lectuals diferents a classe?
9. ¿Hi ha, entre els alumnes, respecte per les idees dels altres i les prenen més seriosament a classe?
10. Les discussions que es fan a classe, ¿són ara més constructives i impliquen més estudiants que fa un mes?
11. ¿Els alumnes pensen ara millor que fa un mes? ¿Com ho sé?

DIÀLEG A CLASSE

Data:

Tema:

¿QUÈ HAN ACONSEGUIT ELS ALUMNES AMB AQUEST CAPÍTOL?:

Habilitats específiques que s'han ensenyat:

Habilitats específiques que s'han reforçat:

Habilitats específiques que s'han de treballar en el futur:

EXERCICIS D'AQUEST CAPÍTOL QUE HAN ANAT BÉ:

Per què han anat bé:

AVALUACIÓ DELS ALUMNES

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les respostes cap a mi:

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les observacions cap a altres alumnes:

Alumnes que, durant les discussions, acostumen a raonar les seves opinions:

Alumnes que han estat molt silenciosos durant les discussions a classe:

Alumnes que no raonen les opinions que expressen:

Alumnes que convé que s'esforcin a dirigir els comentaris cap als altres alumnes més que no pas cap a mi:

Alumnes que convé que s'esforcin a treure inferències correctes a les discussions de classe:

Alumnes que potser cohibeixen els companys, de manera que aquests no parlen durant les discussions a classe:

Alumnes que necessiten l'encoratjament del mestre per treballar més les idees, especialment en el sentit de veure què se'n segueix, d'allò que diuen:

Alumnes que necessiten un ajut suplementari en alguna de les habilitats de pensament tractades en aquest capítol:

CANVIS QUE FARIA LA PROPERA VEGADA QUE FES AQUEST CAPÍTOL:

Exercicis paral·lels que usaria:

Altres fonts que tenen relació amb temes d'aquest capítol:

Temes d'aquest capítol que s'encavalquen amb temes que apareixen en altres matèries que ensenyem:

Literatura infantil:

* Històries

* Representacions

Pel·lícules:

Obres i projectes d'art:

Composicions i projectes musicals:

Exercicis de dansa:

Altres:

REPÀS D'EXERCICIS

(Primera Part: caps. 1-6)

R1.1 EXERCICI: Posar primer el que és primer

En el segon episodi del Capítol 1 (p. 4,9-13), la Pimi s'embolica en una seqüència d'esdeveniments força difícil d'entendre. El esforç que fa per posar-hi una mica d'ordre representen un intent de *seriació*. Sembla afirmar el següent:

- Primer: una persona té una experiència;
Segon: una persona inventa una història que tracta de -o que expressa- aquesta experiència;
Tercer: una persona explica com la història va ser inventada a partir de l'experiència.

Així, doncs –com ella mateixa diu–, "primer va haver de succeir" i després va venir la història. Aquesta és la primera seqüència. En segon lloc, "hi ha la història, i després hi ha la història de com va succeir". Aquesta és la segona seqüència. La Pimi, doncs, sap molt bé què ve primer, què ve segon i què ve tercer. Però, quan ho narra (línies 9-13), s'equivoca: posa primer la segona seqüència, i segon, la primera seqüència. (Quan es tenen nou anys, jaquestes coses no són tan fàcils d'ordenar com sembla!)

Considera les seqüències següents. ¿Són correctes (C) o s'han d'invertir (I)?

C I ?

1. Alícia: "Quan en Jep corre, sembla que es vagi tornant més petit."
Cesc: "Això és perquè està corrent cap a nosaltres."
2. Berta: "¿Per què el cotxe s'ha quedat sense benzina?"
Dora: "Perquè s'ha parat."
3. Emma: "¿Vas néixer i créixer a Londres?"
Grau: "Sí, i seguint aquest ordre."
4. Martí: "¿Per què menges tant?"
Felip: "Perquè em noto tan tip."
5. Sílvia: "¿Per què va morir el gos de la Teresa?"
Irene: "Perquè finalment va arribar al final de la seva vida."
6. Juli: "Explica'm una història que t'hagis inventat."
Sam: "M'invento històries a mesura que les explico, i les explico a mesura que me les invento."

[Vegeu l'entrada "Seriació" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

R1.2 EXERCICI: Raonament analògic

D'una analogia, encara que sigui correcta, se'n segueixen algunes coses de manera plausible, i altres coses de manera no tan plausible.

Per exemple, podem dir que la relació familiar entre la Pimi i els seus pares és exactament la mateixa que la relació entre la Mireia i els pares de la Mireia. D'això, se'n segueix que la Pimi i la Mireia són germanes; però, *no* se'n segueix que tinguin la mateixa alçada.

En els casos següents, digues si es fa una bona conclusió (BC), una mala conclusió (MC) o si no es pot decidir (ND).

BC MC ND

1. Avui ve després d'ahir.
2. Demà ve després d'avui.
3. Demà ve després d'ahir.
4. Ahir era divendres.
5. Avui té 24 hores.
6. Ahir és la vigília de demà.
7. Alguns bebès neixeran demà.
8. El dilluns ve abans del dimarts.
9. Demà al matí ve abans d'ahir vespre.
10. Cada dia té un ahir.
11. Cada dia té un demà.
12. Cada dia té un abans d'ahir.
13. Demà serà millor.
14. Demà serà un altre dia.
15. Cada dia és com tots els altres.
16. No pot ser que, alhora, sigui avui a Nova York i demà a París.

[Vegeu les entrades: "Analogia" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R1.3 EXERCICI: ¿Quin error hi ha en aquests raonaments?

1. Esther: "En Fredy va a l'escola 'La Forca'. Diu que és la pitjor escola de la ciutat. Així, doncs, en Fredy deu ser un dels pitjors nanos de la ciutat."
2. Flora: "Aquest matí, quan hem fet la simulació d'incendi, m'he començat a preocupar. I tenia tota la raó per fer-ho: aquesta tarda hem tingut un foc de debò."
3. Glòria: "M'agrada la manera de xiular d'en Pau. M'hi jugo alguna cosa que també canta bé."
4. Higini: "Bé, ¿i què hi fa que jo només tingui sis anys? Si el meu germà que té nou anys més que jo pot sortir les 24 hores del dia, ¿per què jo no en puc sortir almenys 15?"
5. Igor: "En lloc de fer els deures, me n'aniré a dormir, i potser quan em desperti em trobaré que algú me'ls ha fet."
6. Júlia: "Trobo que Roma és una ciutat preciosa. M'agradaria que la classe la pogués visitar."
Lluc: "Si t'agrada tant, Júlia, ¿per què no hi vas a viure?"
7. Miquel: "La Bea troba que aquesta escola és molt bona."
Nancy: "¿La Bea? ¿I què sap *ella*? En primer lloc, és la més petita de la classe. I en segon lloc, tothom sap que, al seu oncle, el van multar per excés de velocitat la setmana passada."

8. Olga: "I, doncs, Berta, t'has passat tot el dia fent endreça, ¿i tu no ets així."
Berta: "Ja ho sé. Tot avui que no sóc jo mateixa."
9. Mestra: "Pere, agafa aquests fulls de paper i dóna'n un a tots els que no en tinguin."
Pere: "¿Me n'he de donar un a mi mateix o no?"
10. Queta: "El servei d'incendis de la nostra ciutat treballa 24 hores al dia."
Rosa: "¡Pobres bombers! ¿I no dormen mai?"

[Vegeu les entrades "Raonaments", "Raons" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R1.4 EXERCICI: Errors de lectura habituals

De vegades ens equivoquem quan llegim coses que estan ben escrites. De vegades llegim correctament, però l'escrit és incorrecte.

I. Per exemple, es pot escriure una paraula amb una lletra equivocada. Mira si, en les oracions següents, hi trobes alguna paraula amb una lletra incorrecta.

1. Alguns dels millors pins del Penedès han estat produïts a base de trepitjar els raïms amb els peus.
2. L'Espantaocells es preguntava, perplex, quina relació hi havia entre el seu cos i la seva lent.
3. Molta gent pensa que tots els ocells són iguals i no sap veure la diferència entre un ànec i un paisà.
4. Estàvem sorpresos i desorientats, perquè l'autopista era plena de penyals confusos.
5. No vam voler discutir amb el policia de tràfic, perquè, a ell, l'emparava el sodi.

II. A vegades, hi falta una lletra. Mira si trobes casos així a continuació:

1. "La gossa volia sortir al jardí, i la mare em va dir que li obrís la pota."
2. "La mare diu que em doni una pena de cansalada."
3. "Per acabar el jersei em falten dos cabells de llana blanca."
4. "He d'anar al dentista que em repassi la boa."
5. "Al diari, les notícies més desgraciades són les de l'última pana."

III. A vegades, hi ha una lletra afegida innecessàriament. Mira si trobes casos així a continuació:

1. Quan perdiem per 2 a 0, l'entrenador ens va donar ordres d'atracar el contrari immediatament.
2. Quan passes el porxo i l'entrada, de seguida et trobes am la salsa principal.
3. Vam portar el gos al veterinari, perquè li havien sortit malls per tot el cos.
4. En veure que no teníem diners, en vam anar a buscar al blanc que hi ha a la plaça.
5. Tots estan molt barallats i no es parlen. No crec que un discursset sigui capaç d'ungir-los altra vegada.
6. Com que tenia els cabdells per terra, la iaia s'ha passat la tarda recollint fills.
7. Per jugar el partit de dobles, necessitarem dues palles de ping-pong noves.

R1.5 EXERCICI: Trobar errors d'escriptura

Algunes de les oracions següents contenen paraules amb una sola lletra incorrecta. ¿Pots trobar les paraules i corregir-les?

1. Quan el conferenciant va entrar a la cala, tothom es va posar dret.
2. Després de la cerimònia, tots van felicitar la parpella.
3. Newton va descobrir la llei de la gravetat quan va veure coure una poma.
4. Han trencat el vidre amb un cop de ronc.
5. En aterrar, l'avió va tocar amb una alga a terra.
6. Anirem a la platja però no ens banyarem, perquè avui les anades són massa grosses.
7. Com que és el cantant que ven més, li han regalat un dic de platí.
8. Les celles de cuir són les millor per muntar.
9. No sé si el vi se't conservarà bé en aquestes botes.
10. No el deixen sortir mai. El tenen tancat amb pany i cau.

R1.6 EXERCICI: Llenguatge metafòric

Una manera de crear llenguatge metafòric consisteix a atribuir sentiments o pensaments humans a parts no-humanes de la naturalesa (animals, arbres, roques, etc.) o també a la naturalesa com a conjunt. En aquest exercici, se'n donen exemples a la columna de la dreta. Se't demana que, a la columna de l'esquerra, ofereixis exemples comparables a aquells.

A. Sentiments

1. Al vent, li agrada jugar amb el meu cabell.	1. Al vent, no li agrada
2. A la naturalesa, li agrada amagar-se.	
3. La lluna està enfadada amb el sol perquè ell lluu amb més intensitat.	2. A la naturalesa, no li agrada
4. Les meves flors estan tristes perquè no les rego prou.	3. El sol està malhumorat perquè
5. El riu canta content mentre fa via cap al mar. .	
	4. La meua bicicleta està encantada perquè
	5. El còdol està trist

B. Pensaments i actes mentals

1. Els núvols es van decidir a fer pluja quan van arribar al meu poble.	1. Les estrelles es van negar a
2. Els arbres del bosc s'han posat d'acord per fer una festa.	2. La voravia del meu carrer està considerant
3. L'eruga es preguntava cada dia si no seria fruit del creuament entre un cuc i una tortuga.	3. Les finestres de casa discuteixen
4. L'aiguera continuava insistint que ella no en tenia la culpa.	
5. El globus va dir en veu baixa: "¡Quan penso que un dia em puc rebentar, m'esclata el cap!"	4. La pilota de futbol va tenir la impressió que ..
	5. La salsitxa va dir a la mostassa: "....."

[Vegeu les entrades: "Metàfora" d'aquest Manual; "Pensaments, coses/pensaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*; "Sentiments, tenir i mostrar" de *Recerca Filosòfica*.]

R1.7 EXERCICI: Text per raonar

Un matí, la Pimi va baixar a esmorzar. La seva mare li va donar una tassa de llet. La Pimi va agafar la cullera i es va posar a remenar la llet sense prendre-se-la.

Al cap d'una estona, la Mireia es va asseure a taula. La seva mare també li va posar al davant una tassa de llet.

La Pimi va tastar la llet i va fer una ganyota.

—"¡És freda! —va dir—. Mireia, ¿no és freda també la teva llet?"

La Mireia va dir:

—"No, és calenta."

—"¿Calenta o tebiona?", va preguntar la Pimi.

—"Bé, potser sí que és tebiona", va contestar la Mireia.

—"¡Ah —va dir la Pimi—, d'això, jo en dic 'freda'!"

—"Pimi —va dir la Mireia—, a tu t'han posat la llet molt abans que a mi. No m'estranya que la teva sigui més freda que la meva. La meva potser no és ben calenta, però és més calenta que la teva."

—"A tothom, li donen la llet calenta menys a mi", va dir la Pimi.

I. Comprensió lectora

Llegeix els enunciats següents sobre la historieta, i classifica'ls.

Ha de ser correcte	= C
Probablement correcte	= PrC
Ha de ser incorrecte	= I
Probablement incorrecte	= PrI
No ho puc dir	= No sé

C	PrC	I	PrI	No sé
---	-----	---	-----	-------

1. La Mireia era a taula abans que la Pimi.
2. La Mireia va començar a prendre la llet abans que la Pimi.
3. La Mireia va començar a remenar la tassa abans que la Pimi.
4. La Mireia es va posar sucre a la llet.
5. A la Pimi, no li agrada la llet.
6. La llet de la Pimi es va refredar més de pressa que la de la Mireia.
7. Només a la Mireia, li van donar llet calenta.
8. La llet es conserva calenta més estona en el pot del foc que no pas a la tassa.
9. La Miranda prefereix la llet tebiona a la llet calenta.
10. A algunes persones, els agrada la llet freda.

II. Capgirar comparacions

1. Si la llet de la Pimi és *més freda* que la de la Mireia, aleshores la llet de la Mireia és que la de la Pimi.
2. Si la Mireia és *més alta* que la Pimi, aleshores la Pimi ha de ser que la Mireia.
3. Si la Mireia va *dos cursos més endavant* que la Pimi, aleshores la Pimi ha d'anar que la Mireia.
4. Si la Mireia s'està *a l'esquerra de* la Pimi, aleshores la Pimi s'està a de la Mireia.
5. Si la Pimi gasta unes sabates *més petites* que la Mireia, aleshores la Mireia ha de gastar unes sabates que la Pimi.

III. Diferències de tipus i de grau

1. ¿Podria ser que la meitat de la llet de la tassa fos freda i l'altra meitat calenta?
2. ¿Podria ser que *tota* la llet de la tassa fos freda *i* calenta *ahora*?
3. Quan la Mireia va rebre la seva tassa de llet, ¿la llet era més calenta que la de la Pimi en aquell moment?
4. Quan la Mireia va rebre la seva tassa de llet, ¿la llet era més calenta que la llet de la Pimi quan aquesta la va rebre?
5. ¿Podia ser que la llet de la Mireia fos freda?
6. Si es diu que una cosa és "tebiona", ¿significa que és calenta o freda?
7. Si es diu que una cosa és "tebiona", ¿significa que és mig calenta i mig freda?
8. ¿Podria ser que, a la Mireia, li haguessin donat *més* llet que a la Pimi?
9. ¿Ho diem mai, que el temps és "tebi"? Si no, ¿per què no?
10. Si només tinguéssim les paraules "glaçat" i "cremant", ¿ens en sortiríem bé sense paraules com "fresc", "fred" i "calent"?
- [11. Mira de recollir tants termes com puguis que expressin diferents graus d'escalfor o de fredor. Després, organitza'ls en una escala, de més a menys.]

IV. Presa de posició improvitzada

1. La Pimi afirma que a tothom li donen la llet calenta, menys a ella. ¿És veritat això? ¿Fa ben fet la Pimi de dir una cosa que no és veritat?
2. La Pimi afirma que, d'allò que els altres en diuen "tebi", ella en diu "fred". ¿Fa ben fet la Pimi de fer això?

[Vegeu les entrades: "Raonaments", "Comparacions" d'aquest Manual; "Diferències" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

RI.8 EXERCICI: Lectura d'una faula

Un viatger va arribar a un camp d'herba preciós.
Era verd i acollidor.
S'estenia quilòmetres i quilòmetres.

"És ben estrany", es va dir l'home.
"¿No hi ha cap camí enlloc! ¿No sembla
que hi passi mai ningú per aquí!"

Llavors va notar que cada bri d'herba era molt afinat.

Se'n va anar dient només: "Estic segur que es deuen poder prendre altres direccions."

(Adaptat de Stephen Crane)

Els enunciats següents fan referència a la història que acabes de llegir. ¿Com els classificaries?

Correcte	= C				
Probablement correcte	= PrC				
Equivocat	= E				
Probablement equivocat	= PrE				
No ho puc dir	= No sé				
		C	PrC	E	PrE
					No sé

1. L'home estava molt cansat i volia reposar.
2. L'herba acabava de ser segada.
3. L'home no va veure els camins, però hi eren.
4. Algú havia afinat cada bri d'herba.
5. A l'home, no el preocupava de punxar-se els peus.
6. A partir del que va fer l'home, podem dir per què no hi havia camins.

[Vegeu les entrades: "Faula" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R1.9 EXERCICI: Lectura d'una faula

El vent i el sol estaven discutint. Cadascun d'ells assegurava que era el més fort. Llavors van veure un home que baixava per un carrer molt llarg.

– "Si ets tan fort –va dir el sol al vent–, fes que aquell home es tregui l'abric."

El vent va bufar i bufar, però l'home, que s'esforçava per aguantar-se dret, s'anava apretant més i més l'abric contra el cos.

Finalment, el vent es va rendir.

– "Ara et toca a tu", va dir al sol.

El sol va girar els raigs calents cap a l'home.

– "¡Quin dia tan calent que s'ha posat a fer de cop", es va dir l'home. I es va treure l'abric.

(Adaptat d'Isop)

Els enunciats següents fan referència a la història que acabes de llegir. ¿Com els classificaries?

Correcte	= C
Probablement correcte	= PrC
Equivocat	= E
Probablement equivocat	= PrE
No ho puc dir	= No sé

C	PrC	E	PrE	No sé
---	-----	---	-----	-------

1. Abans de començar la discussió, el vent i el sol eren amics.
2. L'home s'oposava al vent.
3. A l'home, li agradava més el vent que no pas el sol.
4. El vent i el sol van acordar d'actuar per torns.
5. El sol va ser més amable que el vent.
6. El vent va guanyar la discussió.

[Vegeu les entrades: "Faula" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R1.10 EXERCICI: Lectura d'una paràbola

Una família s'havia enfadat amb un gat que vivia amb ells.

El gat sempre estava caçant ocells, però no es preocupava gens de caçar rates.

Un dia, un rat-penat es va ficar a la casa. El gat es va estar una estona mirant com volava. Llavors, el gat es va dir: "¡No puc guanyar! Si no el persegueixo, diran que és una rata voladora. I si l'empaito i el caço, ¡segur que diran que és un ocell!"

(Adaptat de Lord Kames)

Els enunciats següents fan referència a la història que acabes de llegir. ¿Com els classificaries?

Correcte	= C
Probablement correcte	= PrC
Equivocat	= E
Probablement equivocat	= PrE
No ho puc dir	= No sé

C	PrC	E	PrE	No sé
---	-----	---	-----	-------

1. El gat s'havia engreixat molt de tant menjar ocells.
2. El gat s'estimava més menjar ocells que menjar rates.
3. La família estimava el gat, tot i estar enfadada amb ell.

4. El gat va pensar que, si volia, podria caçar el rat-penat.
5. El gat intenta prendre una decisió, i es pregunta què passarà si fa això o si fa allò.
6. La família pensava que els ocells eren bons i les rates eren dolentes.
7. El gat va notar que la família no li tenia confiança.

[Vegeu les entrades: "Paràbola" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R1.11 EXERCICI: Analogies amb coses i propietats de coses

Cada cosa té una colla de trets o propietats. Per exemple, el cel és blau, l'herba és verda, la bandera catalana és vermella i groga. (Això no significa que *tots* els cels siguin blaus: a vegades poden ser vermells, grisos, etc. L'herba també pot ser blava o marró, etc. Però els cels són típicament blaus i l'herba és típicament verda.)

En aquest exercici, has de mostrar que la relació entre una cosa i la seva propietat principal és semblant a la relació entre una altra cosa i la seva propietat principal. Per exemple: foc és a calent com gel és a fred.

1. neu és a blanca	com	foc és a
2. pluja és a molla	com	pols és a
3. sucre és a dolç	com	sal és a
4. pilota és a rodona	com	torró és a
5. plom és a pesat	com	hidrogen és a
6. crit és a fort	com	murmuri és a
7. any és a llarg	com	segon és a
8. riu és a discórrer	com	bassa és a
9. submarí és a immersió	com	bot salvavides és a
10. deu duros és a moneda	com	mil pessetes és a

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

R1.12 EXERCICI: Analogies amb oposicions

En aquest cas, les relacions que es comparen són relacions d'oposició o contrast. Per exemple: so és a silenci com moll és a sec.

1. Ajudar és a perjudicar	com	prestar suport és a
2. Donar és a rebre	com	estar d'acord és a
3. Guardar és a gastar	com	trobar és a
4. Surar és a enfonsar	com	romandre és a
5. Audaç és a tímid	com	estrident és a
6. Feliç és a desgraciat	com	calent és a
7. Net és a brut	com	just és a
8. Triomfar és a fracassar	com	guanyar és a
9. Salvatge és a domesticat	com	fort és a
10. Sempre és a mai	com	qualcom és a

[Vegeu les entrades: "Analogia" d'aquest Manual; "Contraris" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R1.13 EXERCICI: Analogies amb causes i efectes

Observem que algunes coses causen o produeixen altres coses. Quan una cosa passa, generalment provoca que passi una altra cosa. Les analogies següents suggereixen que, en cada cas, hi ha una semblança entre els dos elements causadors.

Per exemple:

ruixat és a inundació	com	manca d'aigua és a sequera
neu és a nevassos	com	pluja és a bassals
1. Usar un pinzell és a pintar	com	usar un violí és a
2. Deixar caure un ou és a ou trencat	com	llançar un roc a una finestra és a
3. Martellejar és a clavar un clau	com	serrar és a
4. Córrer és a sentir-se cansat	com	reposar és a sentir-se
5. Perseguir és a capturar	com	buscar és a
6. Barrejar vermell i groc és a taronja	com	barrejar blau i groc és a
7. Benzina és a motors d'automòbil	com	 és als animals.
8. Fer de pagès és a collita	com	fer de fuster és a
9. Somiar és a somnis	com	 és a pensaments.
10. Apreciar és a amic	com	 és a enemic.

[Vegeu les entrades: "Analogia" d'aquest Manual; "Causa" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R1.14 EXERCICI: Analogies amb accions correctores

Sovint actuem per corregir coses que han anat malament, o bé per millorar les coses. Podem comparar aquestes accions correctores de diverses maneres, com ara:

policia és a delictes	com	metge és a afecció
lleis són a injustícia	com	medicina és a malaltia
1. Aire acondicionat és a calor	com	forn és a
2. Son és a fatiga	com	aspirina és a
3. Dentista és a mal de queixal	com	 mal d'estómac.
4. Els que netegen sanitaris		
són a la porqueria	com	els escombrials són a
5. Distribució d'aliments és a fam	com	distribució de és a l'atur.

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

R1.15 EXERCICI: Analogies a la gramàtica

I. Les analogies següents tenen relació amb les formes verbals de l'infinitiu i del participi passat. Si l'analogia és bona, afegeix-hi la paraula que falta. Si l'analogia no és bona, marca-la amb una X, i digues on rau la incorrecció.

- a. *tenir* és a *tingut* com *dir* és a
- b. *viure* és a *viscut* com *escriure* és a
- c. *mostrar* és a *mostrat* com *cantar* és a
- d. *ferir* és a *ferit* com *complir* és a
- e. *veure* és a *vist* com *beure* és a
- f. *respondre* és a *respost* com *fondre* és a
- g. *vendre* és a *venut* com *encendre* és a
- h. *merèixer* és a *merescut* com *conèixer* és a
- i. *voler* és a *volgut* com *valer* és a
- j. *morir* és a *mort* com *imprimir* és a
- k. *moure* és a *mogut* com *cloure* és a
- l. *empènyer* és a *empès* com *atènyer* és a
- m. *romandre* és a *romàs* com *ofendre* és a
- n. *moldre* és a *mòlt* com *resoldre* és a
- o. *entendre* és a *haver entès* com *prendre* és a
- p. *pensar* és a *haver pensat* com *estar* és a

II. Les analogies següents tenen relació amb els presents: d'indicatiu i de subjuntiu. Si l'analogia és bona, afegeix-hi la paraula que falta. Si l'analogia no és bona, marca-la amb una X, i digues on rau la incorrecció.

- a. *valdre* és a *valgui* com *caldre* és a
- b. *comparèixer* és a *comparegui* com *conèixer* és a
- c. *rebre* és a *reps* com *decebre* és a
- d. *poder* és a *puc* com *voler* és a
- e. *cabre* és a *càpiga* com *concebre* és a
- f. *pudir* és a *puts* com *fugir* és a
- g. *cosir* és a *cuses* com *tossir* és a
- h. *collir* és a *culls* com *obrir* és a
- i. *mentir* és a *menteixi* com *venir* és a
- j. *vendre* és a *venc* com *prendre* és a

[Vegeu les entrades "Gramàtica", "Analogia", "Oracions", "Relacions i llenguatge" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

R1.16 EXERCICI: Ambigüitat

¿Quina oració pot ser llegida en dos sentits diferents, i quina, només en un sentit? Si la resposta és "en dos sentits", ¿quins són aquests dos sentits?

DOS UN

1. La dona es va donar un cop al cap molt fort amb la porta. I el seu home la va fer tancar per sempre.
2. La denúncia del policia va facilitar la resolució del cas.
3. Les onades han arrossegat un bus fins a la platja.

4. Hem anat a demanar diners a tots els bancs de la Rambla.
5. Van venir els tres inspectors. Tenien un cap molt desagradable.
6. Com que no teníem res per fer, ens en vam anar a casa.
7. Jo t'acompanyaré, però la tornada la faràs tot sol.
8. Es va fer servir un cafè amb llet al banc, perquè l'advocat li va dir que s'ho havia de prendre tot al peu de la lletra.
9. El jutge va pensar que aquella falta no era mereixedora de penal.
10. Els nostres fills tenen dos gossos. El gran és molt obedient.
11. Aquesta esfera ha perdut les xifres i les busques d'una manera ben estranya.
12. El mestre diu que els alumnes sortiran de classe després de tocar el timbre.
13. Soldats ens van tornar els anells.
14. Pobres com érem, els dies de festa ens reuníem i fèiem volar coloms.
15. Jo només he heretat dues coses: l'agilitat del pare i la cabellera de la mare.

[Vegeu l'entrada "Ambigüitat" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

RI.17 EXERCICI: Ambigüitat

¿Quina de les oracions següents conté ambigüitat? Si en trobes alguna, digues en què consisteix.

1. Victòria: "Nic, ¿que no vols jugar mai més?"
 Nic: "És clar que sí. ¿Per què et penses que tinc les cartes a la mà?"
 Victòria: "¡Apa, doncs, juga d'un cop!"
2. Tomi: "¿Què hi havia avui, al correu, pare?"
 Pare: "Mitja dotzena de cartes."
 Tomi: "¿Eren totes del mateix coll?"
3. Isabel: "En Bernat se n'ha anat tot sol a la platja a prendre uns quants apunts."
 Robert: "Francament, no sé qui trobarà allà que doni conferències a aquesta hora."
4. Gerard: "M'agraden les festes."
 Cati: "Això és bo, perquè avui ens visitarà l'alcalde i diu que sempre fa moltes festes als nens."
5. Ricard: "¡Noi, quina calor que fa avui!"
 Joana: "¡Diga'm-ho, a mi!"
6. Xita: "¿No et van impressionar els bons resultats de la nostra classe a final de curs?"
 Victòria: "Sí, i també em van impressionar els 10 que s'ho van deixar a mig curs."

7. Tomi: "Si fos de tu, no encendria aquest petard."
Nic: "¡Mira qui parla!"
 8. Conductor detingut: "Aigent, ¡¡¡jo no'stic pas sota l'afluència del cccohol!"
Policia: "¡Ho pots ben dir tu, això!"
 9. Anunci: "El temps present és el millor per un present com *El Temps*."
 10. Acusat (a la sala del judici): "¿Ja ha pronunciat la meva sentència el jutge?"
Guàrdia: "¿Què passa? ¿Que no et veus en cor de parlar tu mateix?"
 11. Criminal: "Senyor Jutge, no em condemni a mort. ¡Només tinc trenta anys!"
Jutge: "Això és el que jo dic: ¡ només trenta anys!"
 12. Anunci al diari: "Necessito venedors de llibres independents i agressius."
- [Vegeu l'entrada "Ambigüitat" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R1.18 EXERCICI: Discussió de problemes de raonament

1. Hi ha tigres. ¿Se'n desprèn que hi ha lliris tigrats?
2. Hi ha persones. ¿Se'n desprèn que hi ha persones fortes?
3. Hi ha gats. ¿Se'n desprèn que no hi ha gats amb els ulls blaus?
4. Hi ha ocells. ¿Se'n desprèn que tots els ocells volen?
5. No hi ha cavalls amb banyes. ¿Se'n desprèn que no hi ha unicorns?
6. Hi ha triangles. ¿Se'n desprèn que tots tenen tres angles?
7. Hi ha capitans. ¿Se'n desprèn que hi ha capitans de barcos?
8. Molta gent és rica. ¿Se'n desprèn que hi ha poca gent que és pobre?
9. Hi ha gotes de pluja. ¿Se'n desprèn que són humides?
10. Hi ha caramels. ¿Se'n desprèn que hi ha mel?

[Vegeu l'entrada "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

R1.2:

La relació temporal entre ahir i avui és exactament la mateixa que la relació temporal entre avui i demà. Una altra manera de dir-ho seria: avui ve després d'ahir de la mateixa manera que demà vindrà després d'avui.

R1.9:

Punt 5: "Amable" té aquí un significat molt ampli. Vol dir alhora "plaent" i "suau".]

CAPÍTOL SET

Episodi 1 (pàgs. 52-54)

Regles de llibertat

Els pares de la Pimi i la Mireia han de sortir a la tarda. La mare de la Pimi els diu que no deixin entrar ningú. "¡Aquesta és una regla que no heu d'incomplir!", afegeix.

La Pimi està al·lucjada i afirma que ella i la Mireia són "lliures". Sembla que cregui que les regles familiars ja no s'apliquen i que "tot és possible". En aquell moment, la Isabel i la Cuca truquen a la porta. La Pimi i la Mireia discuteixen si les regles s'apliquen a la gent que coneixen.

Al final de l'episodi, la Pimi s'està asseguda a terra del guarda-roba de la mare, rondinant interiorment: "¡Aquest és l'únic lloc on puc ser lliure i puc ser jo mateixa!"

En parlar de les regles, l'episodi passa per una sèrie de fases. A la primera fase, la mare els diu solemnement que la seva regla no s'ha d'incomplir. A la resta de l'episodi, és evident que la Pimi creu que, quan els pares són fora, les regles queden completament en suspens. Quan la Isabel i la Cuca truquen a la porta, la Mireia parla en nom de la mare i insisteix a dir que la regla és inflexible. La Pimi ja no afirma que la regla ha quedat en suspens. El que ara sosté és que la mare no volia pas dir que la regla s'aplicava als seus amics.

¿Què són les regles?

Pots començar la discussió d'aquest episodi tot preguntant als alumnes què pensen que és una regla. Alguns potser veuen les regles com a ordres o imperatius. D'altres les poden veure com a orientacions. I encara d'altres poden veure les regles com a prohibicions. A mesura que la discussió avanci, potser s'arribarà a un consens sobre la manera de funcionar de les regles. Per exemple, els alumnes potser arribaran a veure algunes regles com a necessàries per a la protecció de la gent. (Les regles de trànsit en són un exemple.) Els alumnes poden acordar que grups de gent amb diferents objectius i necessitats han d'elaborar projectes i plans que resultin mútuament convenients i que siguin seguits voluntàriament per tots. Aquests plans també són regles. Pot ser que els alumnes també concloguin que cada aspecte de la vida social és un tipus de joc i que, perquè el joc continuï, els jugadors han d'acceptar certes regulacions. I uns altres nens també poden veure les regles com un mitjà de preservar l'ordre social, perquè pot ser que creguin que, sense regles, la gent es comportaria de manera salvatge i bàrbara. Fins i tot poden arribar a sostenir que menar una vida d'acord amb les regles és el que distingeix els éssers humans civilitzats dels animals.

La discussió a classe pot generar moltes altres interpretacions de les regles. Si els alumnes no proposen fàcilment opinions o teories sobre les regles, estaria bé que, en lloc d'interrogar-los sobre què pensen que són les regles, els interroguessis sobre regles que ja els són familiars en la vida quotidiana. D'aquesta manera, obtindries una llista d'exemples a la pissarra, que després podries passar a analitzar.

Llibertat com a absència de regles

Tal com abans la Pimi dubtava de l'existència de relacions, perquè no les podria percebre, ara també tendeix a dubtar de l'existència de regles, quan els seus pares –els creadors de les regles– ja no són presents. Evidentment, la Pimi tendeix a pensar que tot el que no és tangible és no-existent. Ara bé, la Pimi va més enllà de simplement dubtar que hi hagi regles. Veu les regles com a elements de coerció de la seva llibertat i celebra entusiasmada la supressió de les regles. "¡Som lliures!", "¡La casa és nostra!", "¡Tot és possible!"

Per a la Pimi és evident que són els adults –que fan les regles– els que especifiquen què és permès i què és prohibit. Suprimeix la restricció i la llibertat total esdevé un fet: tot esdevé possible. Com que els pares de la Pimi no semblen gens opressius, fa estrany que la Pimi parli d'aquesta manera quan ells marxen. Els pares de la Pimi sembla que tenen molt bon caràcter i que són simpàtics, però són adults i saben coses que la Pimi no sap. Ella sospita que ells tenen misteris perquè ella mateixa en té, de misteris. La millor oportunitat per descobrir quins són aquests misteris es té quan els pares no hi són.

Llibertat per ser un mateix

Com que la Pimi comparteix l'habitació amb la seva germana, potser troba que té poca intimitat. Ella potser pensa que vol la llibertat per ser ella mateixa, i no pas només per fer bestieses.

La Pimi ha vist alguns dels vestits de la mare. Li semblen la mar d'interessants i es pregunta com li quedarien, a ella. En cert sentit, doncs, per ser ella mateixa vol semblar la seva mare.

La discreció de la Isabel

Pots preguntar també als alumnes què en pensen, del comportament de la Isabel. Tan bon punt sent que la Mireia i la Pimi discuteixen sobre la normativa familiar, decideix d'anar-se'n. Per ser una persona jove, és molt discreta. Potser aquest és un altre signe de la seva amistat amb la Pimi: no vol ocasionar problemes a la Pimi.

7.1.1 EXERCICI: "Amb" (p. 52,2-3)

Els pares de la Pimi no volen que les filles els acompanyin, és a dir, que vagin "amb" ells. La paraula "amb" es pot usar de moltes maneres, i cada ús diferent implica un significat diferent.

En l'exercici següent digues si penses que els sentits són iguals (I) o diferents (D) i, si pots, explica per què:

I D ?

1. "Si no estàs *amb* mi, estàs contra mi", va dir l'Heribert.
"Ai, Heribert –va replicar la Joana–, ¿*amb* què em surts tu ara?"
2. "M'agraden els espaguetis *amb* salsa", va dir la Irene.
"M'agraden els amics *amb* cotxe", va dir en Tram.

3. "Aquest ve *amb* mi", vaig dir.
"Amb ell ja hi som tots", va fer l'August.
4. "Voldria saber *amb* quins productes treballen", va preguntar l'inspector.
"Li contestaré *amb* molt de gust", va dir l'amo.
5. En Jordi es va barallar *amb* la Clara.
En Jordi es va escriure *amb* la Lluïsa.
6. "Amb això en tinc prou", va dir ell.
I *amb* això, va arribar l'autobús.
7. "Hi ha més refredats *amb* l'arribada de la primavera", va dir el metge.
"Amb mi, no hi compti", va dir l'avi.
8. "Vam topar *amb* un altre cotxe", explicava l'Enric.
"I ens vam rentar les ferides *amb* alcohol", concloïa la Maria.
- [9. "¿Pren el cafè *amb* sucre o *amb* sense?", va preguntar la mestressa.
"Amb sense, però *amb* una mica de llet", va contestar la visita.]

7.1.2 PLA DE DISCUSSIÓ: Regles (p. 52,9-10)

1. ¿Què és una regla?
2. ¿Totes les famílies tenen les mateixes regles?
3. ¿Totes les regles familiars són fetes pels pares?
4. ¿Els nens n'inventen mai, de regles?
5. ¿Has jugat mai a algun joc en què tu t'hagis inventat les regles?
6. ¿Hi ha regles que està bé d'incomplir?
7. ¿Hi ha regles que et diuen que facis coses que ets *incapaç* de fer?
8. ¿Les regles d'una família són les mateixes, tant si hi són els pares com si no?
9. ¿Què els passa a les regles que no obeeix ningú?
10. ¿Té cada regla una bona raó?

[Vegeu l'entrada "Regla" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.3 EXERCICI: Regles (p. 52,9-10)

¿Estàs d'acord (A) o estàs en desacord (D) amb els enunciats següents? Digueu per què sí, o per què no.

A D ?

1. Totes les famílies tenen les mateixes regles.
2. Els pares són els únics que fan regles.
3. A vegades, els nens inventen regles.

4. Només els pares poden fer complir les regles.
5. Mai no està bé d'incomplir una regla.
6. Encara que algú no estigui disposat a obeir una regla, la regla val per a ell exactament igual.
7. Quan algú és incapaç d'obeir una regla, la regla no val per a ell.
8. Les regles familiars són les mateixes, tant si hi són els adults com si no.
9. Algunes regles ens són imposades per altres persones.
10. Nosaltres inventem algunes regles i les imposem als altres.
11. Nosaltres inventem algunes regles i ens les imposem, a nosaltres mateixos.
12. Algunes regles són inventades per altres, però nosaltres les acceptem i ens les imposem, a nosaltres mateixos.

[Vegeu l'entrada "Regla" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.4 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Tenen excepcions les regles? (p. 52,9-10)

1. En Joan s'ha despertat al matí amb un constipat molt fort. ¿Ha d'anar a l'escola?
2. En Tomàs ha d'anar a dormir cada dia a les 9 del vespre, però a la televisió fan *La Guerra de les Galàxies* de dos quarts de vuit a dos quarts de deu del vespre. ¿Es pot quedar llevat fins a dos quarts de deu?
3. La Susanna fa règim. ¿Pot menjar pastís i gelat pel seu aniversari?
4. El Sr. Coll condueix per una autopista ben buida. ¿Pot anar 30 kms. per hora per sobre del límit permès?
5. El carretó dels gelats és a fora, i el pare de la Maria ha deixat una mica de canvi a sobre la taula. ¿La Maria pot agafar els diners sense permís?
6. La mare de la Maria ha deixat una capsa de galetes a sobre la taula. A la tarda tindran visites, i la mare li ha dit que no toqui les galetes. ¿En pot menjar la Maria?
7. La Joana té molt mal de queixal. ¿La Sònia li pot donar un medicament?
8. La tia Rita ha tingut un nen i li vol pintar l'habitació de color rosa. ¿Ho pot fer, si el rosa és color de nenes?
9. Si treus un 10 a l'examen perquè has copiat i ningú no ho descobreix, ¿compta aquest 10?
10. ¿Pots anar inventant regles noves mentre jugues a peu coix?
11. ¿Et pots inventar una manera nova de jugar a tocar i parar?
12. ¿Pots passar de la ratlla quan pintes els dibuixos del quadern?
13. ¿S'ha d'assemblar a alguna cosa una empremta digital?
14. ¿Pots escriure el teu nom d'una altra manera?
15. ¿Pots jugar a futbol amb 6 jugadors?

[Vegeu l'entrada "Excepcions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.5 PLA DE DISCUSSIÓ: Llibertat (p. 52,16)

1. ¿Què et sembla que vol dir la Pimi quan crida "¡Som lliures!"?
2. ¿Som lliures quan no hi ha ningú per sobre nostre que ens digui com hem de viure?
3. ¿Som lliures quan ens hem d'inventar les nostres pròpies regles en comptes de trobar-nos-les fetes?
4. ¿Són lliures la Pimi i la Mireia quan els seus pares marxen?
5. ¿Som lliures quan res no ens impedeix de fer el que volem fer?
6. ¿Som lliures quan no hi ha ningú que impedeixi que ens fem mal nosaltres mateixos?
7. ¿Seríem lliures si no hi haguessin lleis per impedir que els altres ens fessin mal?
8. ¿Seríem lliures si les lleis només s'apliquessin a uns quants i no a tots?
9. Si tu fossis l'única persona del món, ¿podries viure sense regles?
10. ¿Un gran nombre de persones poden viure juntes en el món sense cap regla?

[Vegeu l'entrada "Llibertat" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.6 EXERCICI: Llibertat (p. 52,16)

¿Estàs d'acord (A) o estàs en desacord (D) amb els enunciats següents? Digues per què sí, o per què no.

A D ?

1. Som lliures si ningú no ens diu com hem de viure.
2. Som lliures si inventem i seguim les nostres pròpies regles sobre la manera de viure.
3. Som lliures quan res no s'interposa en el nostre camí.
4. Som lliures si pensem que som lliures.
5. Som lliures quan podem fer el que creiem millor.
6. Som lliures si tenim salut.
7. Som lliures si som intel·ligents.
8. Només som lliures quan tothom és lliure.
9. Som lliures si som nosaltres mateixos.
10. Som lliures quan es combinen tots els enunciats anteriors.

[Vegeu l'entrada "Llibertat" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.7 PLA DE DISCUSSIÓ: Regles (p. 52,18)

1. ¿Per què no hi ha cap regla que prohibeixi volar per la sala d'estar?
2. ¿Hi pot haver una regla que prohibeixi esternudar quan s'està constipat?
3. ¿Necessitem una regla que ens faci respirar?
4. ¿Per què no hi ha cap regla que prohibeixi esmorzar?
5. ¿Quan necessitem una regla per passar-nos-ho bé en una festa d'aniversari?
6. ¿Hi hauria d'haver regles sobre la neteja de la teva habitació?
7. ¿Necessites regles sobre com gastar els diners que et donen a casa?

[Vegeu l'entrada "Regla, regles/llibertat" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.8 PLA DE DISCUSSIÓ: Lliures (p. 52,20)

1. ¿Ets lliure de fer-te un petó al colze?
2. Hi ha espectacles que tenen l'entrada lliure. ¿Què vol dir això?
3. ¿És lliure l'aire? ¿I l'aire lliure?
4. ¿Hi ha alumnes lliures?
5. ¿Ets lliure de fer-te futbolista professional?
6. ¿Ets lliure d'esdevenir President del Govern?
7. ¿Ets lliure de no fer els deures?
8. ¿Ets lliure de deixar de menjar?
9. ¿Ets lliure d'atracar un banc?
- [10. ¿Hi ha versos lliures?
11. ¿Hi ha traduccions més lliures que altres?
12. ¿De què juga el futbolista que fa "de lliure"?
13. ¿Es ven lliurement de tot en el lliure comerç?
14. ¿És necessàriament lliure un lliure pensador?
15. ¿És lliure la imaginació?]

[Vegeu l'entrada "Llibertat" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.9 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Tot és possible? (p. 52,21)

1. ¿Podria ser que el sol es convertís en la lluna?
2. ¿Podria ser que un triangle es convertís en rectangle?
3. ¿Podria ser que una noia esdevingués President del Govern?
4. ¿Podria ser que algú nascut en un altre país esdevingués President del Govern?
5. ¿Podria ser que totes les estrelles s'apaguessin?
6. ¿Podria ser que la terra es tornés plana?
7. ¿Podria ser que la nit es convertís en dia?
8. ¿Podria ser que 2 i 2 fessin 3?
9. ¿Podria ser que una persona es pogués tornar invisible?
10. ¿Podria ser que el sol desaparegués?

[Vegeu l'entrada "Possible, el que és possible" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.10 EXERCICI: Escriure sobre la Pimi vestida amb roba de la seva mare (p. 53,2-3)

Imagina't que va passar el següent:

La Pimi es posa el vestit de festa de la mare, el negre cenyit i llarg fins als peus, i es queda davant el mirall, mentre s'exclama, admirada, en veu alta.

La Mireia diu:

— "T'agrada vestir-te d'aquesta manera només per poder ser com més diferent millor de com realment ets."

La Pimi replica:

— "Així és com sóc realment."

En dues o tres oracions, digues si estàs d'acord amb la Mireia o amb la Pimi, i per què.

[Vegeu les entrades: "Identitat personal" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*; "Autoconeixement", "Vestits" de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.11 EXERCICI: Manllevar termes per fer metàfores (p. 53,4)

Molt sovint, l'ús d'una metàfora representa que es *manlleva* una paraula d'un ús familiar i que se li dona un ús semblant però menys habitual. (La Pimi no desapareixerà pas *literalment* quan sigui dins del vestit, però la Mireia manlleva la paraula "desaparèixer" per descriure el que passarà.)

Per exemple, podem usar l'expressió "el cor de la qüestió" o ens podem referir a "l'ull de l'huracà". En casos com aquests, manllevem les paraules "cor" i "ull" del context familiar del cos humà, i les apliquem a altres situacions.

Ara bé, a vegades la paraula o l'expressió *no són manllevades*, perquè s'apliquen tan literalment bé en una situació com en l'altra. Per exemple, "la boca del canó" o "el coll de l'ampolla". Els canons i les ampolles tenen boca i coll tal com també en tenen les persones, i aquestes paraules no es manlleven ni en un cas ni en l'altre.

En les oracions següents, digues si els termes subratllats són manllevats (M) o no (NM).

M NM ?

1. Els muntanyencs van escalar la *cara* nord.
2. Aquest tros de carn fa mala *cara*.
3. Fer-se soci de l'hospital costa un *ronyó*.
4. El cor *bomba* sang per a tot el cos.
5. Va veure directament de la *boca* de l'ampolla.
6. L'edifici de l'ajuntament té dues *ales* noves.
7. Amb la llengua es tocava el *cel* de la boca.
8. Va picar a terra amb el *taló* de la sabata.
9. El cel està *trist*.
10. La mar està *tranquil·la*.
11. Van tenir una conversa *suau*.
12. Era un dia molt *agradable*.
13. Li cal *aïrejar* els seus coneixements.
14. Tenia un caminar molt *fimbradís*.
15. La bandera onejava *orgullosa*.

[Vegeu les entrades: "Metafòra" (especialment l'exercici 2.3.4) d'aquest Manual; "Pensaments, coses/pensaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.1.12 EXERCICI: Expressions metafòriques (p. 53,4)

I. Tria la paraula de la columna de la dreta que et sembli que encaixa millor en els espais de les oracions següents:

1. "Té molt per a les joies falses."	dit
2. "Aquesta porta necessita una de pintura."	cama
3. "Posa'm-hi un de gasosa."	ull
4. "Aquest compàs té una trencada."	cara
5. "Aquest, amb la ja paga."	mà

II. Tria la paraula de la columna de la dreta que et sembli que encaixa millor en els espais de les oracions següents:

1. "Com que és tan, ningú no vol sortir amb ell."	gat
2. "Cada dissabte fa el mateix i agafa un"	camell

3. "Ell és més que la seva germana."	cabra
4. "El van detenir ahir: diu que és un"	gallina
5. "Està com una, segons diuen tots."	rata

III. Totes les expressions següents usen termes d'anatomia. ¿Què signifiquen aquestes expressions?

tenir molta barra	amagar el cap sota l'ala
posar els peus a la galleda	picar-s'hi els dits
tenir mà esquerra	ser un panxacontent
no trencar-s'hi cap os	entrar amb el peu esquerre
tenir un os bertran	anar amb el front ben alt
deixar-hi les dents	xerrar pels colzes
tenir la llengua llarga	ser un galtes
ser del morro fort	no veure's-hi de cap ull
estar lligat de mans i peus	tenir els dits llargs
tenir bon cor	tenir bon ull
costar un ronyó	tenir-hi la mà trencada
ser un cap-gros	tenir un fetge com un guardarobes

[Vegeu l'entrada "Metàfora" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

7.1.13 EXERCICI: Tautologies (p. 53,13)

La Mireia diu: "Les regles són les regles." Heus aquí un exemple de *tautologia*. Normalment, una tautologia és un enunciat buit perquè diu que una cosa és ella mateixa.

Ocasionalment, però, les tautologies són significatives. Quan la Mireia diu "Les regles són les regles", ben segur que vol dir que les regles no s'han d'incomplir. O si algú diu "El negoci és el negoci", segurament vol dir que la consideració i la generositat estan desplaçades en el món dels negocis.

Les expressions següents són tautologies o quasi-tautologies. Digueu què et sembla que signifiquen. (Si et sembla que no signifiquen res, digues-ho també. I si et sembla que no són tautologies, també digues-ho.)

1. "Els nois seran nois."
2. "Res no progressa com el progrés."
3. "Tot és alguna cosa."
4. "La història només és història."
5. "Totes les persones són éssers humans."
- [6. "El Barça és el Barça."
7. "¡Barça, Barça!"
8. "El Barça és el Futbol Club Barcelona."]

[Vegeu l'entrada "Tautologies" a l'Índex Temàtic d'Exercicis de Recerca Filosòfica.]

7.1.14 EXERCICI: Amagatalls (p. 53,23 - 54,2)

L'amagatall de la Pimi –allà on va quan vol estar sola amb els pensaments– és el guarda-roba de la mare.

Digueu, amb una sola oració, quin és el teu amagatall preferit o el que t'agradaria de tenir per poder-hi estar sol/a.

Quan tothom hagi escrit la seva oració, recull-les i aplega-les en un poema conjunt.

[Vegeu l'entrada "Secrets" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

7.1.15 EXERCICI: Escrit de nevera (p. 53,23 - 54,2)

Agafa un tros de paper en blanc i posa'l dins d'una gerra. Tapa la gerra hermèticament. Posa la gerra a la nevera, en una zona ben freda. Deixa-l'hi una setmana.

Després, agafa la gerra, i treu-ne el tros de paper. En aquell paper escriu una oració, en primera persona, en què el tros de paper expliqui què va sentir passant una setmana a la nevera.

[Vegeu l'entrada "Pensaments, coses/pensaments" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

Episodi 2 (pàgs. 54-55)

Criatures misterioses

Segons la Pimi, tots els nens de la classe miraven d'endevinar-se la criatura misteriosa els uns als altres. Com que la Isabel i la Pimi van poder veure que en Bernat tenia una postal d'una girafa, la Pimi va concloure que la criatura misteriosa d'en Bernat havia de ser una girafa. Abans (a 3, 12-27), la Pimi havia prè el pèl a en Tomi amb l'unicorn. Ara coneix la criatura misteriosa d'en Bernat. En aquests moments, ja té avantatge almenys sobre dues persones de la classe. El que ella no vol que passi és que algú pugui descobrir la identitat de la seva criatura misteriosa.

Estarà bé d'adonar-se que la Isabel actua de manera discreta. Tal com abans no ha volgut que, per culpa seva, la Pimi tingués problemes amb la Mireia i amb els pares, també ara li diu, a la Pimi, que ella no n'ha de fer res de la criatura misteriosa d'en Bernat.

En aquest moment, a la Pimi, li ve de molt poc de no quedar atrapada per la mateixa xarxa amb què ella abans havia atrapat en Tomi. Havia suggerit a en Tomi que la seva criatura fos un unicorn. En Nic comença a dir a la classe que la criatura de la Pimi és un mamut. En Nic pensa que farà una broma a costa de la Pimi, perquè els mamuts estan extingits; per un moment, però, la Pimi creu que ell sap realment la identitat de la seva criatura misteriosa i té un bon espant.

Després, la Pimi reconeix a la Isabel que li havia semblat una broma descobrir el secret d'en Bernat, però que, en canvi, no ho havia trobat gens graciós quan es va pensar que en Nic havia descobert el seu. La Pimi no menciona la mala passada que havia fet a en Tomi.

És obvi que la Pimi comença a aprendre alguns aspectes de la reciprocitat. Comença a descobrir que les bromes que ella fa als altres no són tan agradables quan se li fan a ella.

7.2.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Prendre el pèl (p. 55,8)

I. ¿Et pertoca a tu, potser,

1. dir al mestre que en Jaume està copiant?
2. dir a la teva germana que es renti les dents?
3. dir als teus pares que comencin a fer el sopar?
4. dir al mestre que ja has après a dividir?
5. dir a la teva germana gran que no t'agrada el seu xicot?
6. dir a una noia que pari de mortificar el seu gos?
7. dir a una dona que pari de renyar el seu fill?
8. dir a un home que no fumi al cine?
9. dir al metge que no t'agrada la medecina?
10. dir a la teva mare que no et prendràs la medecina?

II. ¿Estaria bé que es prengué el pèl a aquesta gent?

1. En Joan és el millor jugador de l'equip; i falla un penal decisiu.
2. En Lluís, com sempre, treu la pitjor nota a l'examen de llengua.
3. En Josep regala al seu pare calb una pinta sense pues.
4. Al germà petit de la Sònia, li surten els primers pèls del bigoti.
5. En Tomàs és l'únic nen de cinquè que esdevé oncle.
6. La Maria vol un tocadiscs per al seu aniversari i tu descobreixes que li han regalat una màquina d'escriure.
7. En Bep fa jocs de mans amb ous frescos i n'hi cau un a la sabata.
8. La Marta està convençuda que li tocarà la loteria.
9. La Judit està convençuda que tindrà el paper principal a la representació de l'escola.
10. A en Joan, li surt malament la innocentada i queda ben xop d'aigua.

[Vegeu l'entrada "Empipar" a l'Índex Temàtic d'Exercicis de *Recerca Filosòfica*.]

7.2.2 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Et sembla que actualment existeix cap d'aquestes coses? (p. 55,10-11)

1. Animals prehistòrics
2. Nens que no han vist mai un aparell de televisió
3. Nens més forts que adults
4. Gossos més grans que cavalls
5. Nens més espavilats que els seus mestres
6. Nens més vells que els seus pares
7. Nens amb prou edat com per guiar cotxe
8. Sons que no es poden sentir
9. Gent que aconsella al President el que ha de fer

[Vegeu l'entrada "Existir" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

7.2.3 EXERCICI: "Extingit" (p. 55,11)

Algunes coses (com ara els dinosaurs) estan completament extingides. Però, hi ha altres coses (p.e. els volcans), que, en alguns casos, estan extingides i en altres, no. Classifica les coses següents en coses

"que no han existit mai"	= Mai
"totalment extingides"	= Total
"encara existents"	= Avui
"només en alguns casos extingides"	= Parcial

Mai Total Avui Parcial ?

1. Cignoyes
2. Dracs
3. Romans
4. Unicorns
5. Búfals
6. Paons
7. Tigres amb les dents ratllades
8. Cotxes VW "Escarabat"
9. Follets
10. Meteors

[Vegeu l'entrada "Existir" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

7.2.4 PLA DE DISCUSSIÓ: Anticipar les conseqüències d'allò que fem (p. 55,17-19)

1. Si, a una persona que s'ha estat negant, no se li fa la respiració artificial, ¿què és probable que passi?
2. Si la gent aboca metzines en els rius i llacs, ¿què és probable que passi?
3. Si un mapa de carreteres no s'assembla al territori del qual hauria de ser mapa, ¿què és probable que passi?
4. Si algú posa engrut en el seient d'un altre, ¿què és probable que passi?
5. Si algú va treient les potes d'una taula, d'una en una, ¿què és probable que passi?
6. Si demà és un dia normal de classe, però tu dius al teu amic que demà no hi ha classe, ¿què és probable que passi?
7. Si tu i els teus amics discutiu les vostres idees, ¿què és probable que passi?
8. Si tu i la teva família discutiu les vostres idees, ¿què és probable que passi?
9. Si tu i els teus amics no discutiu les vostres idees, ¿què és probable que passi?
10. Si tu i la teva família no discutiu les vostres idees, ¿què és probable que passi?

[Vegeu l'entrada "Conseqüències" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.2.5 PLA DE DISCUSSIÓ: El tracte que donem als altres, ¿s'hauria d'assemblar al que ens agradaria que ells ens donessin? (p. 55,17-19)

La Pimi fa una mala passada a en Tomi, en suggerir-li que triï l'unicorn com a criatura misteriosa. Però s'esvera molt quan sembla que en Nic revelarà la identitat de la criatura misteriosa d'ella. Potser això li haurà donat una lliçó. ¿L'aprendrà gaire de pressa?

Imaginem-nos que la lliçó és que hauríem de tractar els altres tal com ens agradaria que ells ens tractessin. ¿Hi ha cap circumstància que es pugui considerar una excepció per *no* aplicar aquesta regla? ¿Es podria formular d'una altra manera la regla? Potser estaràs en millors condicions per respondre aquestes preguntes si primer discuteixes el següent:

1. ¿Et tracten els altres tal com tu els tractes a ells?

2. ¿Tractes els altres tal com ells et tracten a tu?
3. ¿Actues tal com *hauries* d'actuar?
4. ¿T'agradaria actuar tal com *hauries* d'actuar?
5. ¿T'agradaria actuar tal com t'agradaria que actuessin els altres?
6. ¿*Hauries* d'actuar tal com *haurien* d'actuar els altres?
7. ¿*Hauries* d'actuar tal com t'agradaria que actuessin els altres?
8. ¿*No* *hauries* d'actuar tal com *no voldries* que actuessin els altres?
9. ¿*No* *hauries* d'actuar tal com *no* actuen els altres?
10. ¿*No* *hauries* d'actuar tal com *no haurien* d'actuar els altres?
11. ¿Quines de les formulacions següents prefereixes? (Posa-les per ordre de preferència, si pots.)
 - a. Tracta els altres tal com ells et tracten.
 - b. No tractis els altres tal com ells et tracten.
 - c. No tractis els altres seguint formes que ells no fan servir per tractar-te.
 - d. Tracta els altres tal com t'agradaria que ells et tractessin.
 - e. No facis als altres el que no t'agradaria que ells et fessin a tu.
 - f. Tracta els altres tal com ells t'haurien de tractar.
 - g. No facis als altres el que t'agradaria de fer-los.

[Vegeu l'entrada "Posar-se en lloc d'un altre" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

Episodi 3 (pàgs. 55-58)

Tipus de regles diferents

Abans de l'excursió al zoo, el Sr. Moliner i la classe tenen una discussió sobre les regles. El Sr. Moliner està d'acord amb la Cati que les regles de l'escola i les regles del zoo són diferents. També assenyala que moltes regles tant són vàlides per als adults com per als nens, i dona com a exemple les regles gramaticals.

La Joana suggereix que no existeix cap joc sense regles. Probablement sigui veritat, però no se n'hauria de concloure que les regles són característiques definitòries dels jocs, perquè els jocs no són les úniques coses que tenen regles.

Llavors, els nens de la classe donen exemples de regles en cadascuna de les àrees acadèmiques que estudien a l'escola. La Pimi posa una objecció a l'exemple d'en Ricard. Ella afirma que les regles ens diuen com hem d'actuar. L'exemple d'en Ricard, però, no diu com s'ha d'actuar, sinó que simplement diu com actuen els números. I el Sr. Moliner explica que la Pimi té raó i que el que en Ricard proposava no era una regla sinó un principi d'aritmètica.

Regles i principis

La Xita considera la distinció entre regles i principis, i planteja la qüestió de què és el que entra en joc en el cas de l'ortografia. De manera força sorprenent, el Sr. Moliner defuig la qüestió, potser perquè la distinció entre regles i principis no funciona. Per

exemple, l'ortografia és una disciplina alhora descriptiva i prescriptiva. Els principis són descriptius: són lleis que descriuen el comportament natural o humà. Hi ha principis de magnetisme i de combustió en la naturalesa, i segurament també hi ha principis del comportament social, psicològic i lingüístic dels éssers humans. Quan aprenem ortografia, seguim una pràctica de la nostra cultura, pràctica que és alhora descriptiva i prescriptiva.

7.3.1 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿De qui és la regla? (p. 56,3-4)

¿De qui és la regla?

1. No jugueu amb llumins.
2. No enraoneu durant el concert.
3. Els nens i les nenes faran torns per netejar la pissarra.
4. Els nens paren la taula.
5. No aneu a més de 80 kms. per hora.
6. No doneu menjar als animals.
7. Estima el proïsme com a tu mateix.
8. Tots els humans han estat creats iguals.
9. No digueu "vindre".
10. Travesseu només pels passos de vianants.

[Vegeu l'entrada "Regla" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.3.2 PLA DE DISCUSSIÓ: Raonament analògic i experiència quotidiana (p. 56,9-11)

Sembla que la Joana ja ha estat alguna vegada en un zoo o bé ha llegit llibres sobre zoos. En qualsevol cas, sap amb quina mena de cartells et trobes en els zoos. Basant-se en la seva experiència anterior, és capaç de raonar, per analogia, com serà la futura excursió al zoo. No en pot pas estar completament segura, és clar. Només en pot tenir una certesa aproximada. Però sembla suposar que si aquest zoo és com els altres -és a dir, si tot és igual-, els cartells d'aquest zoo seran com els cartells dels altres zoos. El raonament és analògic.

En els casos següents, ¿quina deu haver estat l'experiència anterior del parlant, que el porta a fer el comentari que fa? ¿Com haurien de canviar les circumstàncies perquè el portessin a tenir expectatives diferents?

1. Dora: "He de tornar a llançar dos tirs lliures. Estic segura que no els encistellaré."
2. Miquel: "¿La ben necessitàvem aquesta pluja! Estic segur que la setmana vinent l'herba creixerà força."
3. Tània: "Estic segura que serà una festa d'aniversari molt bonica, amb un pastís de pa de pessic amb nata, i nou candeles per bufar."
4. Hilari: "Encara no he llegit *Pimi*, però he llegit molts altres llibres per a nens. ¿Per què *Pimi* ha de ser diferent dels altres?"
5. Martí: "Avui comença l'operació sortida d'aquest cap de setmana. Estic segur que hi haurà molts morts."
6. Trini: "Si amb la pala enxarpo aquest mosquit, es morirà."
7. Linda: "¿L'any vinent faré *cinquè*!"
8. Boris: "Si llanço enlaire aquesta moneda, tard o d'hora sortirà cara."

9. Natàlia: "Tard o d'hora el sol sortirà per l'oest."
10. Cecília: "Quan sigui gran, em casaré i tindrè tres fills, dues nenes i un nen."

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

7.3.3 PLA DE DISCUSSIÓ: Viure amb regles i sense (p. 56,23)

1. La Joana diu "No existeix cap joc sense regles". ¿Té raó?
2. ¿Hi pot haver una família sense regles?
3. ¿Hi pot haver una escola sense regles?
4. ¿Hi pot haver una amistat sense regles?
5. ¿És possible que *hi hagi* regles en una amistat, però que mai no s'explicitin?
6. ¿Pot ser que un país tingui regles però no lleis?
7. ¿Pot ser que un país tingui lleis però no regles?
8. Quan ets mal educat, ¿estàs incomplint alguna regla?
9. Quan fas una cosa mal feta, ¿estàs incomplint alguna regla?
10. Quan comets un delicte, ¿estàs incomplint alguna regla?

[Vegeu les entrades: "Regla", "Excepcions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.3.4 EXERCICI: Regles i principis (p. 57,27 - 58,8)

El Sr. Moliner diu a en Ricard que el seu comentari no era una regla, sinó un principi. Però el Sr. Moliner no explica la diferència que hi ha entre els dos termes.

Ara bé, la Pimi ja ha suggerit quina podria ser la diferència: les regles ens diuen com *hauríem* d'actuar; els principis ens diuen com passen, *de fet*, les coses.

Així, la gravitació és un principi de física. No diu a la gent com s'haurien de comportar, sinó que forma part de la nostra comprensió general de com funcionen les coses en el món. I un principi de matemàtiques forma part de la nostra comprensió general de com funcionen les coses en matemàtiques.

Classifica els casos següents com a exemples de regles (R) o de principis (P).

	R	P
1. Sr. Mir: "Pere, vull que cada vespre siguis al llit a les nou en punt, ni un minut més tard."		
2. Sr. Mir: "Per regla general, me'n vaig a dormir cada dia a dos quarts de dotze."		
3. Glòria: "¡Adéu globus! ¡L'he omplert amb hidrogen i s'ha trencat el fil!"		
4. Fred: "Aquest vaixell flota bé, tot i que va molt carregat amb acer."		
5. Guiu: "Aquest submarí baixa fins al fons del mar, tot i que està ple d'aire."		
6. Fina: "Quan nedis, respira per la boca."		
7. Cinta: "De l'aigua en puc dir això: segur que és humida."		
8. Manuel: "Quan un número senar se suma a un altre número senar, el resultat és un número parell."		
9. Laia: "Evita els corrents d'aire."		
10. Carles: "Com més vius, més vell et fas."		

[Vegeu l'entrada "Regla" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

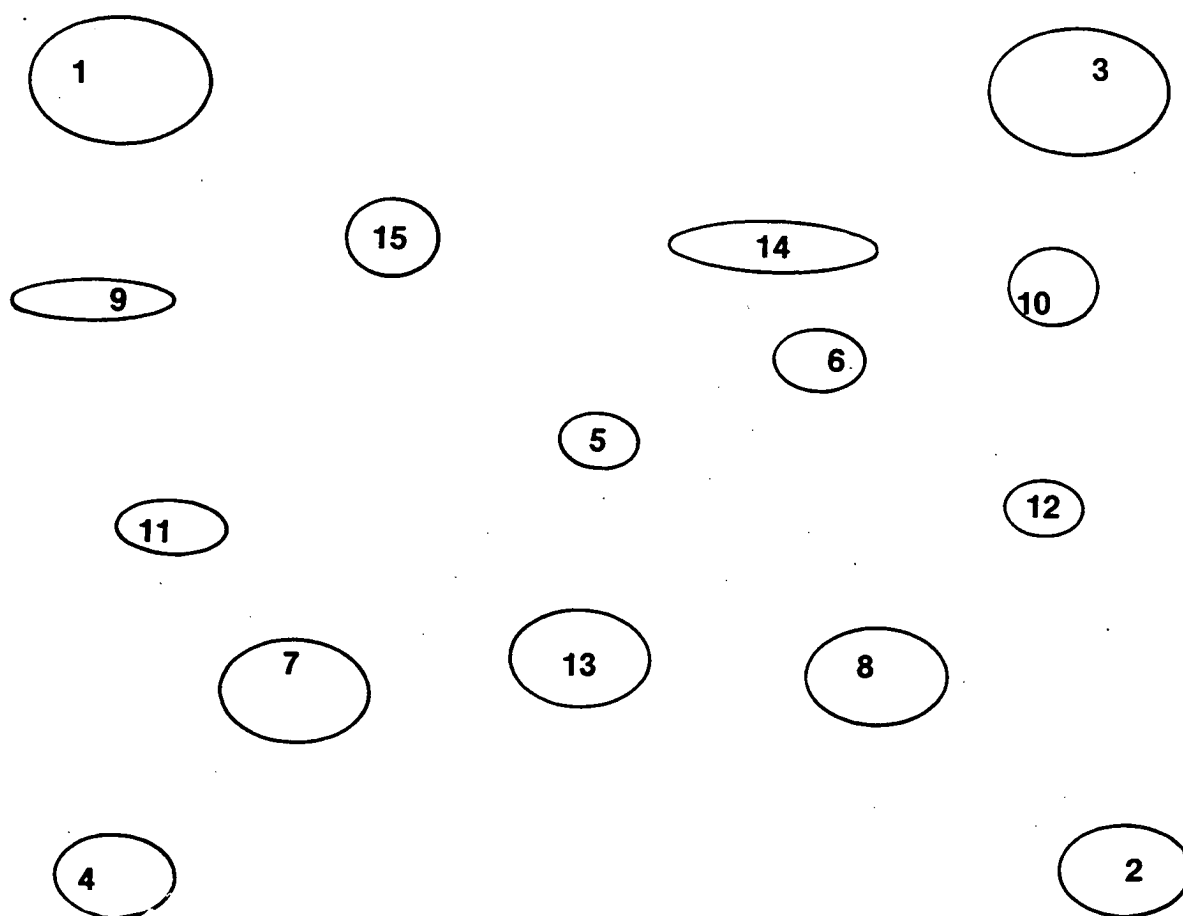
7.3.5 EXERCICI: El joc de les connexions (p. 57,28 - 58,2)

Primer se sorteja l'ordre en què actuaran els membres de la classe. (Es pot fer pel sistema dels paperets doblegats que contenen tants números com membres té la classe.) Després, es parteix la classe per la meitat, de manera que quedin dos equips iguals.

L'objectiu del joc és connectar els números que hi ha escrits a la pissarra. El primer jugador, traça una línia que uneixi el número 1 amb el 2; el segon, la fa del 2 al 3; etcètera.

No es pot tocar cap línia, llevat de les línies que encerclen números que ja han quedat units o bé la línia que encercla el número al qual cadascú va a parar.

Si toques qualsevol altra línia, no sumes cap punt. Si no toques cap línia, sumes un punt. Guanya l'equip que té més punts. A la pissarra, els números es poden col·locar així:

Inventar històries increïbles

Durant el viatge –força sotraguejat– amb autocar cap al zoo, els nens es queixen al Sr. Moliner que necessiten fer pràctica d'inventar històries. Ell els proposa que passin l'estona de l'autocar inventant les històries més increïbles que es puguin imaginar. Segurament que el que els demana és que inventin "contes fantàstics" del tipus dels que es troben a Pere Calders, Jorge Luis Borges, Julio Cortázar o Edgar Allan Poe. ¿Per què ho deu demanar un mestre, que facin això? Probablement perquè així fan pràctica d'imaginació, i també perquè es tracta d'històries que tendeixen a ser contrafàctiques –contràries als fets habituals–, i que, per tant, alliberen els nens de les restriccions pròpies de la realitat quotidiana.

Adam: raó sense experiència

Els nens segueixen objectant que no saben com fer-s'ho per inventar històries increïbles. El Sr. Moliner els ofereix ajuda. Els proposa de fer un experiment mental. Suggereix que s'imaginin un visitant que ha aparegut des del no-res. Es diu "Adam" i domina el llenguatge, tant les paraules com els seus significats. Ara bé, no té experiència i, per tant, no té cap record. Possiblement l'Adam és un individu raonable. A partir de la paraula "estudiant", seria capaç –segons els alumnes– de concloure que hi ha persones que estudien.

Dues explicacions de l'origen dels estudiants

El Sr. Moliner repeteix l'encàrrec de fer una història increïble. Suposem –diu– que l'Adam preguntés d'on vénen els estudiants. ¿Què se li podria dir? En Robert ofereix l'explicació increïble que, en una altra època, els estudiants havien sigut tan alts com les muntanyes, però, de mica en mica, s'havien anat *encongint* fins a la mida actual. La Pimi ofereix immediatament una explicació alternativa: els estudiants havien sigut, en una altra època, taques diminutes, però, de mica en mica, havien anat creixent fins a la mida actual.

¿Ha de ser creguda la veritat?

En Tomi protesta pel fet que la història de la Pimi és diferent de la d'en Robert: la de la Pimi és verdadera, i una història verdadera no pot ser increïble. La Pimi replica que veritat i falsedat no tenen res a veure amb credibilitat, i el Sr. Moliner la recolza.

Resultats de l'experiment mental

L'experiment mental iniciat pel Sr. Moliner –i tan bellament completat per en Robert i la Pimi– representa un repte decisiu per als desamparats poders de raonament que tenen els humans. L'Adam –la criatura mítica que ells s'inventen– representa la raó sense l'experiència; aquesta raó és demostrablement incapaç de distingir entre un fet clar i la fantasia més boja. *Només l'experiència* pot separar els fets de les fantasies.

Sabem per experiència que tot ésser humà comença la vida com una cèl.lula diminuta i

que creix gradualment fins a l'estat adult. No tenim cap experiència d'éssers humans que comencin essent gegants i que després s'encongeixin fins a la mida present. Per tant, no és la nostra raó, sinó la nostra experiència la que ens diu que una d'aquestes explicacions és correcta i l'altra, incorrecta. El pobre Adam, com que no té cap mena d'experiència, és incapaç de dir quina de les dues explicacions és correcta. Així demostra que la raó sense l'experiència està completament desvalguda quan es tracta de qüestions de fet.

7.4.1 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Com es fa per inventar una història? (p. 59,5-7)

1. Quan t'inventes una història, ¿penses primer en el final o bé en el començament?
2. ¿És possible que, de cop, se t'acudi un bon començament per a una història, i que després ja només t'hagis d'inventar el final?
3. ¿És possible que, de cop, se t'acudi un bon final per a una història, i que després ja només t'hagis d'inventar el començament?
4. Quan t'inventes una història, ¿en què penses primer: en el que hi passa o en els personatges?
5. ¿Hi ha d'haver els "bons" i els "dolents", en una història?
6. ¿Ha de ser divertida una història?
7. ¿Ha de ser trista una història?
8. ¿T'agraden les històries que et fan pensar?
9. ¿T'agraden les històries en què tot sembla real, o les històries en què tot sembla ficció?
10. ¿T'estimes més inventar-te històries i explicar-les als altres, o que els altres se les inventin i te les expliquin?

[Vegeu l'entrada "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

7.4.2 PLA DE DISCUSSIÓ: Pràctica (p. 59,5-7)

1. ¿Et sembla que vas haver de fer pràctica de pentinar-te abans de ser capaç de pentinar-te?
2. ¿Has de fer pràctica d'anar a dormir abans de saber dormir?
3. ¿Has de fer pràctica de menjar abans de saber menjar?
4. ¿Et sembla que podies haver après a cordar-te les sabates sense fer-ne pràctica?
5. ¿Hi ha coses que saps fer bé sense haver-les practicat?
6. ¿Hi ha coses que *només* les saps fer bé si les has practicat?
7. ¿Hi ha coses que les saps fer sense pràctica, tot i que et cal fer-ne pràctica abans de saber-les fer bé?
8. ¿Et sembla que, si fessis força pràctica, podries aprendre a beure cafè regularment?
9. ¿Et sembla que, amb pràctica, podries arribar a tenir *bons* costums?
10. ¿Et sembla que, amb pràctica, podries arribar a tenir *mals* costums?
11. ¿Per què serveix la pràctica?
12. ¿Què és la pràctica?

[Vegeu les entrades: "Aprendre" d'aquest Manual; "Fer" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.4.3 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Què és increïble? (p. 59,18)

1. ¿Et sembla que et podries inventar una història que *ningú* –absolutament *ningú*– no es cregués?
2. Si et poguessis inventar una història que només es cregués una sola persona en tot el món, ¿qui et sembla que seria aquesta persona?
3. Si et poguessis inventar una història increïble que només es cregués una sola persona en tot el món, ¿continuarià essent increïble la història?
4. ¿Podria ser increïble una història i, malgrat tot, ser veritable?
5. ¿Podria ser creïble una història i, malgrat tot, ser falsa?
6. ¿Hi ha coses que tu creus i que ningú més no creu?
7. ¿Hi ha coses que tu no creus i que tots els altres creuen?
8. ¿Hi ha coses que creus, tot i que no les vols creure?
9. ¿Hi ha coses que no creus, tot i que t'agradaria creure-les?
10. ¿T'ha passat mai de creure una cosa durant molt de temps, i després deixar de creure-la?
11. ¿T'ha passat mai de negar-te a creure una cosa durant molt de temps, i després començar a creure-la?
12. Si algú t'oferís cent milions de pessetes per creure que el món és pla, ¿ho faries?

[Vegeu les entrades "Històries", "Creure" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.4.4 EXERCICI: Raó i experiència: dues maneres d'esbrinar coses (p. 60,12-14)

Quan parlem d'"experiència", ens referim, entre altres coses, a "l'experiència dels sentits", és a dir, a allò que descobrim quan tastem, toquem, olorem, sentim i veiem.

Quan parlem de "raó", ens referim, entre altres coses, al "pensament reeixit", és a dir, a extreure conclusions correctament a partir d'unes premisses. En aquest sentit, la raó és un pensament bo. Però també ens podem referir a l'ús efectiu del propi coneixement, com quan classifiquem o definim adequadament els termes utilitzats.

Considera les situacions següents, i digues si creus que més aviat són il·lustracions de la raó (R) o de l'experiència (E). (Tot i que en general –no sempre– són una barreja de totes dues coses, una pot quedar més subratllada que no pas l'altra.)

	R	E	?
1. Joel: "Sempre mengem peix els divendres, i avui és divendres. Endevina què tenim per dinar."
Dora: "Peix."			
2. Joel: "Se sent una olor boníssima que ve de la cuina. ¿La sents?"
Dora: "Sí."			
3. Joel: "¿Què hi ha avui per dinar? Fa olor de peix."
Cuiner: "És peix."
Joel: "Ah, per això fa olor de peix."			
4. Joel: "Dora, ¿has menjat mai peix o bé n'has sentit l'olor?"
Dora: "No."
Joel: "Doncs, això és peix. ¿De què té gust?"
Dora: "De peix."			
5. Joel: "Dora, ¿saps què és el peix que estem menjant?"
Dora: "Sí."			

Joel: "¿Què és?"
Dora: "Petit."

6. Joel: "Dora, això és un capellà."
Dora: "Em pensava que havies dit que era un peix."
7. Joel: "Dora, ¿no t'agrada la manera com se't trenca a la boca el peix de closca?"
Dora: "¿Com ho has sabut?"
8. Joel: "Si hi poses romesco, tindrà més bon gust."
Dora: "Té més mal gust."
Joel: "T'he dit que hi posessis romesco. Hi has posat sucre."

[Vegeu "Esbrinar" i "Experiència" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

7.4.5 EXERCICI: Inferències a partir d'una paraula (p. 60,24-25)

La Isabel diu que, del fet que algú sigui anomenat "estudiant", se'n pot inferir que estudia. Però en Nic nega l'afirmació de la Isabel.

A partir d'una paraula, ¿se'n pot treure alguna conclusió sobre el que *fan* una cosa o una persona? Per exemple, ¿què fan els *rius* ? ¿Què fan els *sols* ? ¿Què fan els *negociants* ? ¿Què fan els *saltadors* ?

Considera els casos següents, i digues què se'n pot inferir sobre el que cadascun d'ells fa. A més, digues si saps que, *de fet*, és *així*, o bé si t'ho has imaginat *simplement a partir de la paraula*.

	QUÈ FAN	COM HO SAPS
1. Imants		
2. Corredors		
3. Barques		
4. Masies		
5. Oradors		
6. Basses		
7. Texans		
8. Refrescs		
9. Cintes adhesives		
10. Fetges		
11. Pantalons		
12. Mitjons		
13. Vestits		
14. Pasta		
15. Treballadors		

[Vegeu les entrades: "Conseqüències" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*; "Conclusions" de *Recerca Filosòfica*.]

7.4.6 EXERCICI: "¿D'on vénen aquests?" (p. 61,2)

Imagina't que en el diari local acaba d'aparèixer aquesta notícia:

ELS POMADORS MORATS DEL PLANETA MERCURI
ARRIBEN A LA TERRA

"Un exèrcit de Pomadors Morats del planeta Mercuri ha arribat avui a la terra. Portaven estendards, banderetes i banderes, i anaven acompanyats per moltes bandes de música i circs ambulants.

Els dirigents dels Pomadors han anunciat immediatament que hi haurà un concurs de redacció per a nens terraquíus. Els guanyadors serà convidats a fer un viatge a Mercuri per veure el lloc on els Pomadors emmagatzemen els pinyols de poma morats.

El tema de l'escrit serà COM FER QUE UN NEN S'AVORREIXI.

Llargada: Els escrits haurien de tenir, aproximadament, dues o tres oracions."

Aquest exercici consisteix a participar en el concurs dels Pomadors.

[Vegeu l'entrada "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

7.4.7 EXERCICI: Veritat (p. 61,19-25)

Digues si els enunciats següents són veraders (V) o falsos (F), i dóna'n raó (o raons).

	V	F	?
1. Si en Carles té 24 pessetes, té cinc duros.			
2. L'Àlicia del País de les Meravelles és una persona real.			
3. Un gerani és una flor que creix en un test.			
4. Els avions poden volar més alt que els ocells.			
5. Una pruna és un fruit.			
6. Els contistes són persones que sempre expliquen contes.			
7. Un amic és algú que pots confiar que no explicarà als altres els teus secrets.			
8. Una bicicleta pot portar quatre persones.			
9. Neva cada hivern.			
10. A tots els nens, els agraden els gelats.			
11. Konrad Adenauer va ser Cancellier de la República Federal d'Alemanya.			

[Vegeu l'entrada "Veritat" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.4.8 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Què és més creïble, i per què? (p. 61,19-26)

- a. La terra és rodona.
b. La terra és plana.
- a. En art, les noies són millors que els nois.

- b.En art, els nois són millors que les noies.
- 3. a.Els adults sempre ensenyen coses als nens.
b.Els nens a vegades ensenyen coses als adults.
- 4. a.A la terra, abans hi havia animals més grans que les cases.
b.Ara els animals són molt semblants a com han sigut sempre.
- 5. a.Els bons cantants neixen, no es fan.
b.Els bons cantants es fan, no neixen.
- 6. a.El Barcelona guanyarà la lliga l'any que ve.
b.El Barcelona perdrà la lliga l'any que ve.
- 7. a.L'univers durarà sempre.
b.L'univers té un començament i un final.
- 8. a.Només els humans poden parlar.
b.Els altres animals poden parlar, però els humans no els poden entendre.

[Vegeu l'entrada "Creure" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.4.9 PLA DE DISCUSSIÓ: Fanfarronades, exageracions, contes fantàstics i mentides flagrants (p. 61,19-26)

1. ¿Pots exagerar sense ser fanfarró?
 2. ¿Pots ser fanfarró sense exagerar?
 3. ¿Pots ser fanfarró sense mentir?
 4. ¿Pots exagerar sense mentir?
 5. Un conte fantàstic, ¿és millor quan és creïble o quan és increïble?
 6. Considera les dues històries següents del Baró de Münchhausen (Börries Münchhausen, 1874-1945). L'una sembla creïble, l'altra, increïble. ¿Quina d'elles resulta millor com a conte fantàstic?
- a.Durant una gran nevada, vaig desmuntar del cavall i el vaig lligar a una estaca punxeguda. L'endemà, quan em vaig despertar, vaig trobar que el temps havia canviat molt i que la neu s'havia fos. Llavors, vaig sentir renills. Quan vaig alçar la vista, ¡vaig veure que el meu cavall estava fermat a la punxa del campanar de l'església!
- b.Feia un fred extraordinari durant el viatge. El soldat que m'acompanyava va anar intentant de tocar la corneta, però no sonava. Quan vam arribar a un hostal, va posar la corneta a la vora de la llar de foc. Al cap d'una estona, la música es va desglaiçar, ¡i la corneta ens va obsequiar amb música almenys durant una hora!
7. ¿Són divertides les fanfarronades? ¿Són divertides les mentides? ¿Són divertits els contes fantàstics? ¿Se t'acut alguna raó que justifiqui possibles diferències en les teves respostes?
 8. ¿És més fàcil d'inventar una història falsa o una història verdadera?

9. ¿Què t'agradaria més sentir:
 - a. una història falsa divertida, o
 - b. una història verdadera divertida, o
 - c. una història falsa avorrida, o
 - d. una història verdadera avorrida?
 ¿Per què?
10. ¿Què és el que t'agrada més dels contes fantàstics? ¿Què és el que te'n desagrada més?

[Vegeu les entrades: "Històries" d'aquest Manual; "Creure" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.4.10 PLA DE DISCUSSIÓ: Raonar analògicament en ciències (p. 62,5-6)

L'Adam no ha tingut cap experiència del món. En conseqüència, no pot partir d'allò que ha sigut per parlar analògicament d'allò que podria ser.

Si sabem que, a Puigcerdà, el temps ha sigut generalment fred per Nadal, per raonament analògic podem inferir que el Nadal vinent també farà fred a Puigcerdà. Però si no hem tingut cap experiència similar, no tenim cap base per fer l'analogia.

Aquest és el problema de l'Adam. Com que no té cap experiència de com les altres coses comencen a existir, ni cap experiència de com els nens comencen a existir, no està preparat per raonar analògicament sobre els nens que té al davant ni sobre com poden haver arribat allà –si és que no hi han sigut sempre–.

Considera l'incident següent i després discuteix les situacions– problema que es plantegen:

«Un dia, el Sr. Moliner va dir:

– "Avui farem una sortida de camp. Visitarem el laboratori de Biologia de l'Institut de Batxillerat."

Els alumnes del laboratori de Biologia de l'Institut estaven examinant granotes. N'havien obert unes quantes, i la Pimi, la Isabel i la resta de la classe del Sr. Moliner van poder veure que totes i cada una de les granotes tenien un cor.

L'endemà, el Sr. Moliner va anar a classe amb una caixa de cartó. "¿Què hi ha, a la caixa?", volien saber tots.

– "Una granota", va contestar el Sr. Moliner, i va obrir la caixa i la va ensenyar a la classe. A dintre, hi havia una gran granota verda.

– "Sense obrir aquesta granota –va dir el Sr. Moliner–, ¿què podem dir: que té un cor o no?"

En Nic va dir:

– "Ah, ¡qui sap!"

La Xita va dir:

– "En moltes coses s'assembla a les granotes que vam veure. Jo diria, doncs, que també se'ls assembla en això. *Probablement* té un cor." »

1. Els alumnes de la classe del Sr. Moliner han examinat tota mena de roques. L'endemà, la Pimi porta a classe una caixa i diu que, a dins, hi ha una roca. "Sense examinar-la, ¿què me'n podeu dir?", pregunta. "Probablement és dura", diu en Robert. ¿Estàs d'acord amb en Robert?
2. Els alumnes han examinat diferents classes de patates. S'adonen que totes es fan sota terra. L'endemà, en Gerard porta un moniato a classe. ¿Et sembla que probablement s'ha fet sota terra?

3. Els alumnes han examinat diferents varietats de raïms blancs. Totes creixen de les vinyes. L'endemà, la Cati encara porta un altre tipus de raïm blanc a classe. ¿Et sembla que ha crescut d'una vinya?
4. Els alumnes han examinat moltes classes diferents de pomes. Totes creixen als arbres. L'endemà, en Bernat porta a classe un tomàquet. ¿Et sembla que ha crescut en un arbre?
5. Els alumnes han examinat moltes classes diferents de gats. Tots tenen cua. L'endemà, la Isabel porta un gat en una caixa. Diu que és un gat de l'illa de Man. Sense mirar-lo, ¿podem dir que té cua?
6. Els alumnes han examinat granotes. Descobreixen que la sang de les granotes circula. ¿Seria aquesta una bona raó perquè diguessin que la sang en una pedra circula?
7. ¿Et sembla que pots fer una analogia fiable quan les coses que compares no són gaire similars?
8. Encara que les coses comparades siguin similars, ¿pot ser que estiguis equivocant?

[Vegeu les entrades: "Analogia", "Esbrinar", "Experiència" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.4.11 EXERCICI: Raonament analògic (p. 62,5-6)

1. Marta: "He estat observant la gent que surt per la porta principal de l'escola. Les tres últimes persones que han sortit, portaven sabates. M'hi jugo alguna cosa que la pròxima persona que surti també portarà sabates."
2. Imma: "He estat observant el temps. Ha plogut tres dimarts seguits. Els altres dies, ha fet bon temps. Ben segur que dimarts vinent serà un dia plujós."
3. Guiu: "Ahir al vespre, vaig interceptar les veus de tres marcians amb la meua emissora d'ona curta. Ben segur que, si els marcians parlen com nosaltres, és que també pensen com nosaltres, tenen sentiments com els nostres i tenen un aspecte semblant al nostre."
4. Júlia: "He estat observant la cadena de muntatge d'aquesta fàbrica de ràdios. Com que les últimes tres ràdios que han sortit de la cadena de muntatge eren portàtils, segur que la pròxima serà portàtil."
5. Patrícia: "En tota la meua vida, he trobat tres vegades una moneda al carrer, i cada vegada era una moneda de cent pessetes. Estic segur que la pròxima vegada que trobi una moneda al carrer serà de cent pessetes."
6. Climent: "Els últims tres anys, cada any he tingut un mestre alt. Segur que també l'any vinent el meu mestre serà alt."
7. Horaci: "Ja he llegit les tres primeres oracions d'aquest llibre, i cada oració acaba amb un punt, un interrogant o una exclamació. Estic segur que la pròxima oració no serà pas diferent."
8. Irene: "Fa tres dies que tinc mal de queixal. Però estic segura que demà serà diferent, perquè demà vaig al dentista."
9. Candi: "Fa tres anys que la gent em diu que sóc massa gran per tenir una mainadera i massa jove per fer de mainadera. Dec estar ben encallada."
10. Quim: "Tinc tres bones amigues: la Maria, la Mireia i la Míriam. Ara la Gala vol ser amiga meua, i jo realment l'aprecio. Però el seu nom no comença amb 'M'."

[Vegeu les entrades: "Analogia" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

7.4.12 EXERCICI: Analitzar problemes de raonament (p. 62,5-6)

Alguns acudits o intercanvis verbals són el producte de diferents interpretacions de paraules ambigües. D'altres, són el resultat d'analogies estranyes o inapropiades. D'altres, encara, són exemples d'una "fal·làcia lògica" comesa per algú.

¿Pots analitzar els casos següents, en relació amb les preguntes de la columna de la dreta?

1 Francesc: "El meu oncle és President dels Estats Units d'Amèrica."
Eduard: "¿De debò?"
Francesc: "Sí, ell mateix m'ho va dir."
Eduard: "Però, ¿i si et va dir una mentida?"
Francesc: "¡No diguis bestieses! ¿El President diria mentides?"	¿Què vol provar en Francesc? Al final, ¿què assumeix com a verdader?
2 Cèlia: "He estat ben desperta tota aquesta nit, perquè no podia dormir."
Margarida: "És curiós. Jo no he pogut dormir tota aquesta nit, perquè estava ben desperta."	¿Signifiquen el mateix "ben desperta" i "incapaç de dormir"? Si és així, ¿no estan dient les noies que una cosa es va causar a si mateixa? Si no, ¿poden tenir raó totes dues?
3 Boy: "Ho sento, Mel, però no puc estar d'acord amb tu."
Mel: "Doncs, quina llàstima, perquè ara t'hauré de <i>fer</i> estar d'acord amb mi."	La força, ¿és una forma de raonament? El raonament, ¿és una forma de força?
4 Gea: "Els Di Motta fan els millors gelats."
Sebas: "¿Com ho saps?"
Gea: "La Victòria m'ho ha dit, i ella ho deu saber. Sempre treu un 10 d'italià."	¿Et sembla que la Victòria és una autoritat adient en gelats? Si no, dóna dues raons per no mencionar-la com a autoritat.
5 Job (tot mirant un parell de peixos que es fan petons a la peixera): "¡Ostres!, m'agradaria... m'agradaria fer-ho jo, això."
Alícia: "Bé, ¡el peix és teu!"	¿Vol en Job fer una analogia entre el que fa el peix i el que fa la gent? ¿Li accepta l'analogia l'Alícia?

[Vegeu les entrades: "Acudits" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

7.1.1:

9: Aquest diàleg recull una expressió errònia que es pot sentir molt sovint en català. El cafè, per exemple, es pot prendre o bé "amb sucre" o bé "sense" ("sense sucre"), però no es pot prendre "amb sense (sucre)" (ahora "amb" i "sense"). ¿Com s'arriba a aquesta estranya construcció? Si es parla bé, quan es planteja l'alternativa, no s'acostuma a repetir la paraula "sucre", sinó que es diu si es vol "amb sucre o sense". Aquest "sense", però, queda de tal manera orfe que sembla reclamar algun acompanyant; aleshores, molts parlants recorren, espontàniament, a l'última preposició usada ("amb") perquè li faci companyia. Tothom entén la mar de bé l'expressió, però és, certament, incorrecta. Per tant, en aquest cas, no es tracta d'un ús especial de "amb", sinó d'un ús incorrecte.

7.1.4:

Les regles sovint ja tenen previstes algunes excepcions. S'ha d'entendre, però, que una excepció és un cas en què la regla –per les raons que sigui– NO s'aplica. I observi's que això no passa sempre. Quan el Sr. Coll (núm. 4) decideix anar més de pressa per l'autopista perquè no hi ha gens de trànsit, la regla de limitació de velocitat no ha pas deixat d'estar vigent. El que passa és que el Sr. Coll s'ha concedit una exempció absolutament antireglamentària. En canvi, la Susanna (núm. 3) pot decidir que el dia del seu aniversari és una data en què el règim queda en suspens.

Hi ha, doncs, regles que depenen de nosaltres i regles que no. I totes les regles tenen un determinat camp d'aplicació. No hi ha cap regla que es pugui aplicar sempre i en tot lloc. És per això que convé examinar bé el tipus de regles que es té entre mans, per conèixer-ne l'abast i els límits. L'anomenada "saviesa popular" malinterpreta això quan diu que "l'excepció confirma la regla". Evidentment, no. ¿Com pot una excepció confirmar una regla? ¿No s'hauria de dir més aviat que la desacredita, que la desconfirma, tal com s'afirma en la teoria "de la falsació" de Popper? El que deu voler dir l'expressió popular és que tota regla té excepcions, perquè no hi ha cap regla que ho cobreixi tot. Per això les regles (siguin jurídiques, morals, socials, econòmiques, etc.) continuament són modificades, ampliades, precisades, adaptades.

7.4.3:

12: Aquesta pregunta posa en evidència un tret molt important de la "creença". "Creure una cosa" o "creure en una cosa" no consisteix només a dir "crec". (Vegeu aquesta mateixa qüestió referida al dubte, en els "Suggeriments i orientacions" del cap. 2, concretament a 2.1.4, punts 8-9.) El creure i el saber, per més que no siguin coincidents, no poden estar oposats. Quan se sap que la terra és rodona, no es pot creure que és plana. Es pot dir –potser per interès– que és plana, però no es pot creure. Nosaltres no creiem ni sabem coses aïllades, sinó que tenim una xarxa de creences i de coneixements interrelacionats. En el cas d'una creença important, això encara és més evident. No es pot abandonar o adoptar una creença important sense que les altres creences –i molts hàbits, sentiments, accions, etc.– en quedin afectades.

Així, doncs, hi ha coses que ara no puc creure, tot i que potser pugui fer veure (fer creure) que crec.]

AUTOAVALUACIÓ DEL MESTRE

1. ¿He après alguna cosa del que han discutit els alumnes sobre les regles?
2. ¿Veig les regles d'una altra manera ara?
3. ¿Saben els alumnes que jo apreng d'ells?
4. ¿Els alumnes es van adonar de la meva perplexitat i admiració quan discutíem la veritat?
5. ¿Vaig aprendre alguna cosa dels alumnes quan vam discutir la llibertat?
6. ¿Els alumnes, ¿em veuen com una persona a qui no només li agrada investigar sinó que *necessita* investigar?
7. ¿Poden distingir els alumnes la diferent funció de les regles en relació al llenguatge, a les arts, a les matemàtiques, als escacs, al joc de dames o al futbol?
8. ¿Poden distingir els alumnes entre una regla i un principi?
9. ¿Els alumnes em miren a mi per saber com han de procedir durant la discussió.
10. ¿Els alumnes busquen que jo els doni solucions sobre coses com ara la naturalesa de la ment o la llibertat?
11. ¿Sóc més conscient de les implicacions del *mètode de recerca*?
12. Els alumnes han interioritzat aquest mètode fins al punt de ser capaços de mantenir entre ells discussions filosòfiques vigoroses?

DIÀLEG A CLASSE

Data:

Tema:

**¿QUÈ HAN ACONSEGUIT ELS ALUMNES AMB AQUEST
CAPÍTOL?:**

Habilitats específiques que s'han ensenyat:

Habilitats específiques que s'han reforçat:

Habilitats específiques que s'han de treballar en el futur:

EXERCICIS D'AQUEST CAPÍTOL QUE HAN ANAT BÉ:

Per què han anat bé:

AVALUACIO DELS ALUMNES

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les respostes cap a mi:

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les observacions cap a altres alumnes:

Alumnes que, durant les discussions, acostumen a raonar les seves opinions:

Alumnes que han molt silenciosos durant les discussions a classe:

Alumnes que no raonen les opinions que expressen:

Alumnes que convé que s'esforcin a dirigir els comentaris cap als altres alumnes més que no pas cap a mi:

Alumnes que convé que s'esforcin a treure inferències correctes a les discussions de classe:

Alumnes que potser cohibeixen els companys, de manera que aquests no parlen durant les discussions a classe:

Alumnes que necessiten l'encoratjament del mestre per treballar més les idees, especialment en el sentit de veure què se'n segueix, d'allò que diuen:

Alumnes que necessiten un ajut suplementari en alguna de les habilitats de pensament tractades en aquest capítol:

CANVIS QUE FARIA LA PROPERA VEGADA QUE FES AQUEST CAPÍTOL:

Exercicis paral·lels que usaria:

Altres fonts que tenen relació amb temes d'aquest capítol:

Temes d'aquest capítol que s'encavalquen amb temes que apareixen en altres matèries que ensenyem:

Literatura infantil:

* Històries

* Representacions

Pel·lícules:

Obres i projectes d'art:

Composicions i projectes musicals:

Exercicis de dansa:

Altres:

CAPÍTOL VUIT

Episodi 1 (pàgs. 63-66)

En Bernat i la girafa

Fins a aquest episodi, en Bernat no ha parlat. Ara, però, diu coses a una girafa, i la Pimi i la Isabel el senten. Primer, la girafa se li acosta. Després, en Bernat estira els braços cap a la girafa, i la girafa el frega amb el morro. Llavors la girafa recula i mira en Bernat. És després de tot això que en Bernat parla. ¿Per què? (Potser els teus alumnes es preguntaran per què la girafa va triar en Bernat per tocar-lo amb el morro.) L'acció de la girafa reforça la imatge que s'ha presentat d'un Bernat diferent i inusual, tan inusual que fins i tot els animals s'adonen de la diferència.

Reconèixer la bellesa de la girafa

Llavors en Bernat li diu a la girafa que és bonica. L'afirmació és remarcable, primer, perquè fins aquest moment en Bernat no ha parlat i, segon, perquè quan parla fa al·lusió a la bellesa de la girafa. Sembla com si en Bernat hagi quedat tan impressionat per la bellesa de la girafa que no s'hagi pogut estar de dir-ne alguna cosa. Heus aquí el relat periodístic aparegut en una revista sobre la visita a una girafa del circ:

«La girafa, inquisitiva, gira el coll per investigar. La manera que té de girar el coll ofereix una visió molt bonica. L'animal mateix és increïblement bonic: el cap, sostingut orgullosament, amb unes banyes diminutes i gracioses; el llarg nas; els ulls, d'un negre vellutat, amb les pestanyes de pèls curts inclinades cap avall. Quan camina per la pista, es mou com un mòbil: una peça després de l'altra. Les cames estiren el cos endavant; el cos impulsa el cap en el seu coll sense fi. ¿I com es posa a dormir una girafa? S'estira a terra, cargola el coll i recolza el cap sobre l'esquena.»

(The New Yorker, 25 maig 1981, pàgs. 36-37)

En Bernat explica el seu silenci

La Pimi ho troba empipador, que en Bernat digui coses a la girafa, quan s'ha negat a dir-li res, a ella. Però quan ara es torna a adreçar a ell, en Bernat li contesta. La Pimi li pregunta per què va deixar de parlar, i ell diu que mai no ha deixat de parlar amb els animals. Pel que fa a les persones, sembla que hi havia dues raons per les quals en Bernat havia deixat de parlar amb elles: 1) sembla que parlaven massa i massa fort; i 2) quan en Bernat parlava, semblava que les observacions que feia no tenien cap importància per a la gent.

¿Per què ha canviat l'actitud d'en Bernat?

Si et preguntes per què es pensa en Bernat que ara les observacions que fa tenen importància, pots trobar una colla de respostes. La classe sencera està implicada en una investigació. En Bernat ha participat activament en la discussió del Sr. Moliner i dels altres sobre models, analogies, símils, metàfores, temps, espai i la ment. Els companys

de classe *han tingut realment* en compte les seves aportacions i se les han prèsseriosament. El Sr. Moliner, també. Potser per primera vegada, des de fa molt temps, en Bernat ha començat a pensar que les seves paraules *podrien* tenir importància. Si els altres se'l prenen seriosament, potser també ell es podria prendre seriosament la seva pròpia persona i els seus pensaments. La bona disposició per comunicar els seus pensaments als altres és ja un indicatiu de la confiança que ha adquirit fa poc.

El paper de la Pimi en el canvi d'en Bernat

La Pimi està contenta d'haver sigut el primer ésser humà triat per en Bernat per parlar-li. ¿Per què? A la seva manera, la Pimi potser ha estat un bon instrument que ha permès a en Bernat d'expressar-se. ¿Recordes que en Bernat, la Pimi i el Sr. Moliner es van quedar, després de classe, per parlar sobre relacions, espai i temps? No sembla que es pugui posar en dubte que la Pimi es prenia seriosament les aportacions d'en Bernat. Tot i el seu caràcter entremaliat, la Pimi està seriosament interessada en el mateix tipus de qüestions que interessen a en Bernat. Sembla que el sentiment d'ella és que si en Bernat comencés a parlar, tindrien moltes coses a dir-se l'un a l'altre. També podrien aprendre molt l'un de l'altre.

8.1.1 EXERCICI: Bèstia, ocell, peix, vegetal, mineral (p. 63,1-22)

Els jugadors –sense limitació de nombre– seuen en cercle, menys un que és al mig. El jugador del mig es gira de cop vers un dels jugadors asseguts, l'assenyala i diu: "Bèstia, un, dos, tres, quatre, cinc, sis, set, vuit, nou, deu." La persona assenyalada ha d'haver anomenat una bèstia abans que l'altre arribi a deu. Si no, el jugador assegut "para" i ocupa el lloc del que estava en el centre.

Després, el jugador que ocupi el centre va demanant, per ordre, el nom d'un ocell, d'un peix, d'un vegetal i d'un mineral. El jugador del centre té sempre a favor seu el factor sorpresa i ha de fer la petició sobtadament, de manera que el jugador assenyalat es vegi obligat a pensar i a respondre ràpidament.

[Vegeu les entrades: "Zoo" d'aquest Manual; "Animals", "Coses, tipus diferents de" de *Recerca Filosòfica*.]

8.1.2 PLA DE DISCUSSIÓ: Raonament analògic sobre gustos i preferències (p. 63,5-18)

Sembla que, a la Joana, li agraden els lloros, i a en Tomi, els flamencs. Els entrepans sembla que agraden a uns més que a altres: la Núria en va donar la meitat als esquiroles.

En tots aquests casos, estem tractant amb gustos i preferències. ¿Podem raonar analògicament sobre aquestes coses?

Considera l'episodi següent, i després discuteix les situacions presentades:

«Un dia en Ricard va dir a la Cati:

– "A mi, m'agrada nedar i, a tu, t'agrada menjar. A mi, m'agrada mirar la tele i, a tu, t'agrada llegir. Els nostres gustos són completament diferents. Jo no puc entendre els teus gustos i tu no pots entendre els meus."

– "Bé –va dir la Cati–, ¿què t'estimes més: nedar o flotar?"

– "Nedar", va dir en Ricard.

– "Molt bé –va replicar la Cati–. Jo m'estimo més la pizza que els raviolis, i m'estimo més llegir *L'illa del tresor* que no pas *La Blancaneus*."

En Ricard va dir:

– "¿I això què demostra?"

– "Em sembla –va dir la Cati– que així com jo prefereixo una cosa a una altra, tu també prefereixes una cosa a una altra. No importa de quines preferències es tracti. Jo puc entendre les teves preferències i tu pots entendre les meves."

1. La Joana diu: "M'agrada més en Ricard que no pas en Tomi, i m'agrada més en Tomi que no pas en Nic. Sospito, doncs, que m'agrada més en Ricard que no pas en Nic."
2. La Victòria diu: "Prefereixo els llibres a les pel·lícules, igual com en Gerard prefereix les pel·lícules als llibres."
3. La Xita diu: "En Robert i jo som completament diferents. A ell, li agraden les noies i, a mi, m'agraden els nois."
4. En Robert es pregunta: "¿Com li puc demostrar, a la Isabel, que jugar a peu coix m'agrada tant com a ella?"
5. En Nic es pregunta: "¿Com li puc demostrar, a la Pimi, que, a mi, el futbol m'agrada més del que li agrada, a ella, jugar a peu coix?"
6. En Tomi diu: "Si en Bernat prefereix la Victòria a la Pimi, aleshores no pot pas ser veritat que prefereix la Pimi a la Victòria."
7. La Cati diu: "El pastís de xocolata m'agrada més que el pastís de poma. I odio els espinacs més que no pas les móres. ¿I això què demostra?"
8. En Bernat diu: "Em sembla que, a la Cati, li agraden més les móres que els espinacs, però no de la mateixa manera que li agrada més el pastís de xocolata que el pastís de poma."

[Vegeu les entrades: "Analogia" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.1.3 PLA DE DISCUSSIÓ: Animals i persones: ¿són diferents? (p. 63,10-13)

1. Piscicultura; cultura infantil.
2. Castors construint un dic; treballadors d'un projecte de construcció.
3. Un gos que remena la cua; un nen que somriu a un amic.
4. Un esquirol que guarda nous per l'hivern; la teva mare que estalvia diners perquè vagis a la Universitat.
5. Ocells que van cap al sud per passar-hi l'hivern; la teva família que va a esquiar durant les vacances de Nadal.
6. Un lleó caçant una zebra; els teus pares comprant al supermercat.
7. Un rusc d'abelles; la gent que viu junta en el mateix edifici de pisos.
8. Una llúdria que renta els seus aliments abans de menjar-se'ls; el teu pare que renta la fruita abans de posar-la a la nevera.
9. Un gos que borda quan algú s'acosta a la casa; tu que contestes quan sona el telèfon.
10. Dos gossos que s'enumen mútuament; un nen que conversa amb un altre nen que acaba d'estrenar el pis del costat.

[Vegeu les entrades: "Persona, persones/coses" d'aquest Manual; "Animals" de *Recerca Filosòfica*.]

8.1.4 PLA DE DISCUSSIÓ: En Bernat i la girafa (p. 64,5-21)

1. ¿Se t'acut per què en Bernat pot haver triat la girafa per parlar-hi?
2. ¿Et sembla que la girafa era la criatura misteriosa d'en Bernat?
3. ¿Són molt "enraonadores" les girafes?
4. ¿Et sembla que en Bernat té sentiments molt especials en relació als animals? Si dius que sí, ¿et sembla que la jove girafa ho sabia?
5. ¿Et sembla que la girafa s'hauria acostat a qualsevol de la manera com es va acostar a en Bernat?
6. ¿Les persones poden parlar als animals, de manera que els animals ho entenguin?
7. ¿Els animals poden parlar a les persones, de manera que les persones ho entenguin?
8. ¿Et sembla que la girafa pot haver tingut una raó especial per fregar en Bernat amb el morro?
9. ¿Per què et sembla que en Bernat va dir que la girafa era bonica?
10. ¿Et sembla que la girafa va marxar corrents perquè en Bernat va dir això?
11. ¿Et sembla que en Bernat volia realment parlar amb la girafa o potser no es va poder estar de dir el que va dir?
12. ¿Hi ha hagut vegades en què no volies plorar però, malgrat tot, has plorat?
13. ¿Hi ha hagut vegades en què no volies riure però, malgrat tot, has rigut?
14. ¿Hi ha hagut vegades en què no volies parlar però, malgrat tot, has parlat?
15. ¿Per què et sembla que va fer empipar a la Pimi el fet que en Bernat parlés amb la girafa?
16. ¿Et sembla que hi ha una analogia entre el que la girafa va fer a en Bernat i el que el Príncep va fer quan va besar la Bella Dorment?

[Vegeu les entrades: "Persona, persones/coses" d'aquest Manual; "Animals" de *Recerca Filosòfica*.]

8.1.5 PLA DE DISCUSSIÓ: Comunicació (p. 64,22-23)

¿Quins dels casos següents són exemples de comunicació?

1. En Quim va bramar per sobre el fragor eixordador del motor.
2. Després d'acabar la història, la Maria va mirar entorn seu i va veure que la Judit gairebé dormia.
3. "Per favor, deixi'n-me anar, jo no ho he fet", deia l'home, mentre se l'emportaven emmanillat.
4. La Sra. Smith semblava molt més contenta després de veure el cartell: "Es parla anglès."
5. "He acabat la paciència –va dir la Sra. Prat–. No sé què més fer perquè en Tomi mengi verdura."
6. "No es pot raonar amb un bebè", va sospirar la Júlia quan va veure el seu quadern de pintar nou ple de guixades.
7. "Jove, mentre visquis a casa meva, obeiràs les meves ordres", va dir enrabiat el Sr. Cabrer.
8. "No entendràs mai què vull dir fins que no et passi a tu", va dir la Mònica a la seva millor amiga.
9. "Jo sé el que he llegit a la revista, de manera que no em vulguis fer canviar d'opinió", va dir en Pim.
10. "Jo sé el que m'agrada, ¡i no en parlem més!", va dir en Sebas a en Cesc.

[Vegeu les entrades "Comunicació", "Parlar" d'aquest Manual; també els exercicis 3.4 i 11.9 de *Recerca Filosòfica*.]

8.1.6 PLA DE DISCUSSIÓ: En Bernat explica el seu silenci (p. 65,9-26)

1. ¿Per què torna a parlar amb la gent en Bernat?
2. ¿Per què et sembla que tria la Pimi per començar-hi a parlar?
3. ¿Per què et sembla que en Bernat mai no ha "deixat de parlar amb els animals"?
4. ¿Et sembla que les raons d'en Bernat per no parlar eren bones?
5. ¿Et sembla que la raó d'en Bernat per tornar a parlar era bona?

[Vegeu les entrades "Parlar", "Comunicació", "Silenci" d'aquest Manual; també els exercicis 3.4 i 11.9 de *Recerca Filosòfica*.]

Episodi 2 (pàgs. 66-72)

Criteris de reconeixement

La Pimi s'adona que, de la seva criatura misteriosa, només en sap el nom, i que no sabria com reconèixer-la si la veiés. En altres paraules, se li ha acudit que saber el nom d'una cosa no és suficient per identificar-la. També hi ha d'haver criteris perceptius. És possible que la Pimi pensés que saber el nom seria suficient perquè les coses s'assemblen als noms. Però, ¿és cert això?

Noms i cartells

Lavors la Pimi diu que no li queda cap més remei que llegir tots els *cartells* del zoo sense excepció. ¿Pensa potser que el nom d'una cosa és com un cartell de la cosa de manera anàloga als cartells dels animals que hi ha a l'exterior de les gàbies? Si cada animal té un nom que li pertany a ell tot sol, això pot ajudar a explicar per què la Pimi comet l'error que es mostra en aquest capítol.

Sentir-se exclòs

També se li acut que tots els alumnes, menys ella, ja han trobat el que buscaven. El sentiment que ella té en aquest moment ha de ser molt semblant a la ofensa que diu que va sofrir quan no va ser invitada a la festa d'aniversari de l'Helena.

Incomplir les regles

Un cop més, la Pimi infringeix les regles d'anar junts i, sense que se n'adonin, se separa de la resta de la classe per mirar de trobar la seva criatura misteriosa. Pregunta als alumnes si creuen que la Pimi tenia una bona raó per infringir la regla.

¿Un goril·la amb un nom diferent?

¿Per què la Pimi queda tan frustrada després que el vigilant del zoo contesta la pregunta tot assenyalant cap a un goril·la i dient "¡Aquí n'hi ha un!"? Discuteix amb la classe quina devia ser la pregunta de la Pimi i quina era la font de la seva confusió.

Confondre gènere i espècie

El Sr. Moliner demana a la Pimi que expliqui alguna cosa sobre la seva criatura misteriosa. Tanmateix, tot i conèixer aquests quatre criteris, la Pimi no sap quin aspecte té la criatura misteriosa. Potser no semblarà plausible que la Pimi conegui tots aquests trets i que encara no sàpiga que la criatura misteriosa no és una *espècie* sinó un *gènere*, és a dir, una agrupació general de tipus específics de criatures. Recorda l'interès de la Pimi pels símls, les metàfores i les analogies. Semblava que tenia una clara comprensió de les diferències existents entre aquests, però els va confondre totalment quan en va informar al seu pare. En cert sentit, quan la Pimi va aprendre la paraula "mamífer", devia pensar que era un animal específic més que no pas un gènere.

Llavors, el Sr. Moliner fa el mateix que el vigilant. Menciona que hi havia alguns mamífers que pagaven entrada per accedir al zoo. Naturalment, això no té cap sentit per a la Pimi, perquè encara no s'ha adonat que "mamífer" és un terme de *conjunt*.

Famílies i classes

En aquest moment, la Isabel mira d'explicar el problema a la Pimi, però la Pimi no sap distingir entre famílies i classes. Quan la Isabel diu que les persones que són parents els uns dels altres pertanyen totes a la mateixa família, la Pimi en conclou que els animals que són parents els uns dels altres pertanyen tots al mateix mamífer.

¿Una analogia errònia?

La Pimi fa servir una analogia falsa. Suposar que, si la paraula "família" representa tots els membres del grup que tenen certes relacions mútues, la paraula "mamífer" també ha de complir una funció anàloga en relació als animals, no és una suposició que sigui el resultat d'un mal raonament, sinó que és el resultat de no saber que els mateixos conceptes "família" i "mamífer" no són anàlegs. La Pimi només ho podria saber a partir de l'experiència. Les *famílies* són grups que contenen membres que estan tots mútuament relacionats. Els *mamífers* són animals que comparteixen certes característiques.

Classe i pertinença a una classe

Els companys de la Pimi miren d'explicar-li que "mamífer" és un nom de classe i no un nom de família. Assenyalen que els membres de la mateixa classe tenen algun tret en comú, de manera que les persones pèl-roges del món formen la classe de les persones pèl-roges. També li expliquen que, generalment, la classe no té el tret que és posseït en comú pels seus membres. Tal com diu la Cati: "La classe de les persones pèl-roges no és pas pèl-roja, ella mateixa."

¿Existeixen les classes?

Llavors la Pimi replica que els amics li diuen que la classe no posseeix els trets compartits per tots els membres, però que, en canvi, no li diuen si la classe existeix de debò. ¿Hi ha mamífers o no n'hi ha?

Per ser justos amb la Pimi, hem de dir que no és pas l'única que ha pensat així alguna vegada. Per exemple, nosaltres usem l'expressió "home". La majoria de nosaltres acceptaria que només existeixen éssers humans individuals. Tanmateix, hi ha algunes persones que pensen que la paraula "home" no és solament el nom d'una classe, sinó que representa una cosa realment existent.

En Bernat, la Isabel i els consols de la filosofia

En Bernat mira d'animar la Pimi tot assenyalant que, en cert sentit, tots els mamífers del zoo eren la seva criatura misteriosa. Però això no ajuda la Pimi, que encara no entén per què ella no ha acabat trobant un animal bonic, càlid i pelut com ell ha trobat. La Pimi sospita que els noms de classes no es refereixen pas a coses existents.

Tant en Bernat com la Isabel s'ocupen d'ella. Saben que ha quedat afectada i procuren fer-la sentir millor. Heus aquí, altra vegada, un dels papers constructius que els nens poden començar a jugar els uns amb els altres quan ja han format una comunitat de recerca.

8.2.1 EXERCICI: El gat del President (p. 66,9-14)

Cada jugador ha d'aportar una paraula que descrigui el gat del President. Els jugadors diuen paraules que comencen amb la lletra "a", i després continuen amb paraules que comencen amb les altres lletres de l'alfabet.

El primer jugador pot dir: "El gat del President és un gat *àgil* " (o bé: alt, d'angora, argumentador, antipàtic, artrític, etc.). El segon jugador pot dir: "El gat del President és un gat *abominable* " (o bé: astut, ardent, ansiós, o qualsevol altra paraula que comenci per "a").

Quan un jugador no pot aportar una paraula que comenci amb "a" perd i ha de deixar el joc. Llavors, el següent jugador ha de trobar una paraula que comenci amb "b" (p.e., "El gat del President és un gat bo", o bonic, blanc, boig, barat, brut, etc.)

[Vegeu les entrades: "Zoo" d'aquest Manual; "Animals", "Coses, tipus diferents de" de *Recerca Filosòfica*.]

8.2.2 EXERCICI: Signes (p. 66,10)

Subratlla la paraula (o paraules) que et sembla que encaixa (o encaixen) millor en l'oració.

1. El metge tenia un/a (dent) (cabra) (signe) (cartell) (cartellera) (placa) (client) (tarja) a la porta del despatx.
2. "Escriuré la carta -va dir cridant-, ¡però no la (llegiré) (redactaré) (entendré) (signaré) mai!"
3. "Quan vaig descobrir que ell m'havia robat els diners, em vaig (consignar) (signar) (resignar) (designar) (assignar) (persignar) (contrasignar) a no veure'ls mai més."

4. El fum és un/a (part) (causa) (disegni) (signe) (senyal) (signatura) de foc.
5. "Vam anar avançant sigilosament a través del bosc, tot buscant un (bocí) (signe) (senyal) (signacle) (rastre) (cartell) (pòster) del llop."
6. "¡Alto! –va cridar el sentinella–. ¡Doneu el/la (tractat) (síntoma) (signe) (contrasenya) (criatura) (història) (senya) (senyal) (signatura) secret/a!"
7. Dues ratlles petites com aquestes "=" s'anomenen "(signe) (senyal) (fórmula) (raó) (proporció) d'igualtat."

[Vegeu l'entrada "Paraules" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

8.2.3 EXERCICI: Criatures i noms (p. 66,12-13)

¿Quines de les següents criatures s'assemblen (SI) als seus noms i quines, no (NO)?

SI NO ?

1. cérvol
2. centpeus
3. bous
4. mares
5. coiots
6. mandrils
7. serps
8. boa constrictor
9. aranyes
10. llagostes
11. crancs
12. cloïsses
13. pollastres
14. àligues
15. pardals
16. tigres
17. flamencs
18. estruços
19. cangurs
20. pandes

[Vegeu les entrades "Noms", "Paraules i coses", "Paraules" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

8.2.4 EXERCICI: Classes borroses (p. 67,18-19)

De vegades, quan agrupem o classifiquem, ens trobem amb casos difícils, bé perquè no tenim els coneixements adients per destriar-los com cal, bé perquè es tracta d'exemples dubtosos. Aleshores, els límits d'una classe apareixen molt borrosos. Tanmateix, encara pot ser útil –si més no per entrenar-se en el funcionament de les analogies– de saber que una cosa és "del mateix tipus" que una altra.

- I. ¿Com classificaries la llista de coses que es proposa, segons les entrades següents?
 PO = "pertany a la classe dels ocells"
 TO = "és un tipus d'ocell"
 NO = "no és un ocell"
 ? = "no sé com classificar-ho"

POT O NO ?

1. Rossinyol
2. Pingüí
3. Rat-penat
4. Estruç
5. Paó
6. Aeroplà
7. Borinot
8. Peix volador
9. Esquirol volador
10. Grua

II. ¿Com classificaries la llista de coses que es proposa, segons les entrades següents?

PP = "pertany a la classe de les persones"

TP = "és un tipus de persona"

NP = "no és una persona"

? = "no sé com classificar-ho"

PP TP NP ?

1. Humà adult
2. Humà nounat
3. El gosset de casa teva
4. Frankenstein
5. Goril·la
6. Oncle Sam
7. Papà Noël
8. General Savalls
9. General Motors
10. "El pensador" de Rodin
- [11. Espantaocells
12. Maniquí
13. Alicia
14. Mr. Hyde
15. Sant Jordi]

[Vegeu les entrades: "Classe, concepte de" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica* ;
"Pertànyer a" d'aquest Manual.]

8.2.5 EXERCICI: Característiques definitòries (p. 68,19-23)

1. Si neda al mar i respira per brànquies, és un
2. Si és un arbre i es manté verd tot l'hivern, és un
3. Si és el color de les llimones, és el color
4. Si algú és el fill del germà de la teva mare, és el teu ...
5. Si és una figura de tres costats que té els angles iguals a 180°, és un
6. Si és el Cap Executiu de l'ONU, és
7. Si fa un pam de llarg, fa de llarg.
8. Si és un país governat pels vots dels ciutadans, és una ...
9. Si és un grup d'ovelles que viu i pastura junt, és un
10. Si és una muntanya que sorgeix per l'erupció de roques calentes i gasos, és un

[Vegeu l'entrada "Definició" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

8.2.6 EXERCICI: ¡Vés-te'n! (p. 68,26)

Cada jugador posa el dit índex sobre la taula. Un jugador diu: "¡Vés-te'n cérvol! ¡Vés-te'n gat! ¡Vés-te'n cavall! ¡Vés-te'n ós!" En sentir anomenar aquests animals, tots els jugadors treuen el dit de la taula. Però si s'anomena alguna cosa que *no és un mamífer* (per exemple, "¡Vés-te'n ànec!"), els jugadors *no mouen* el dit. Els que el mouen, perden i han d'abandonar el joc.

[Vegeu l'entrada "Paraules i coses" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

8.2.7 PLA DE DISCUSSIÓ: Famílies i organitzacions para- familiars (p. 69,18-20)

1. ¿Quina diferència hi ha entre una *multitud* i una *classe*?
2. ¿Quina diferència hi ha entre un *equip de futbol al vestidor* i un *equip de futbol al camp*?
3. ¿Quina diferència hi ha entre un *grup* de mestres i un *equip* de mestres?
4. ¿Quina diferència hi ha entre una *colla* i una *orquestra*?
5. ¿Quina diferència hi ha entre una *banda* quan els membres estan dinant i una banda quan els membres estan fent un concert?
6. ¿Quina diferència hi ha entre *parents* i *amics*?
7. ¿Quina diferència hi ha entre una *directora d'escola* i una *mare*?
8. ¿Quina diferència hi ha entre un *professor de música* i un *director d'orquestra*?
9. ¿Quina diferència hi ha entre un *entrenador de futbol* i un *president de penya de futbol*?

[Vegeu les entrades: "Família" d'aquest Manual; "Diferències" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.2.8 EXERCICI: En una família (o classe): tots, alguns, ningú (p. 69,18 - 70,4)

Parteix de les expressions següents i, amb l'ajut del generalitzador ("tot", "tota", "tots", "totes", "cap... no") i del particularitzador ("algun", "alguna", "alguns", "algunes"), construeix oracions que siguin *verdaderes*. P.e., a partir de "triangles tenen tres costats", escriu: "Tots els triangles tenen tres costats"; a partir de "ànecs són mamífers", escriu: "Cap ànec no és mamífer". (Si no estàs segur de quina és l'oració verdadera, posa un interrogant al costat de l'expressió.)

1. "gats són negres"=
2. "gats són animals"=
3. "flames són vermelles"=
4. "elefants tenen trompa"=
5. "quadrats tenen angles"=
6. "pensaments són rodons"=
7. "pensaments només tenen un costat"=
8. "sentiments són de color porpra"=
9. "energia és elèctrica"=
10. "edificis són esglésies"=
11. "esglésies són edificis"=
12. "ràbia és calenta"=
13. "treballs no són durs"=
14. "plaer és dolç"=
15. "pensadors tenen pensaments"=

16. "pensaments són produïts per pensadors" =
17. "sistemes són útils" =
18. "mals de queixal són agradables" =
19. "patates tenen ulls" =
20. "felicitat és meravellosa" =

[Vegeu les entrades: "Família" d'aquest Manual; "Classe, concepte de", "Parts i tots" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.2.9 EXERCICI: Relacions de família (p. 70,1-2)

Després de contestar les preguntes següents, dibuixa l'"arbre familiar" d'en Tomi.

1. Tomi, ¿estan emparentats amb tu els pares de la teva mare? ¿Com els anomenes?
2. Tomi, ¿estan emparentats amb tu els germans del teu pare? ¿Com els anomenes?
3. Tomi, ¿estan emparentades amb tu les filles del teu pare? ¿Com les anomenes?
4. Tomi, ¿estan emparentats amb tu els avis del teu pare? ¿Com els anomenes?
5. Tomi, ¿està emparentada amb tu la mare del teu pare? ¿Com l'anomenes?
6. Tomi, ¿estan emparentades amb tu les germanes de la teva mare? ¿Com les anomenes?
7. Tomi, ¿estan emparentats amb tu els fills de la teva germana gran? ¿Com els anomenes?
8. Tomi, ¿estan emparentats amb tu els fills de les germanes de la teva mare? ¿Com els anomenes?
9. Tomi, ¿estan emparentades amb tu les germanes del teu pare? ¿Com les anomenes?
10. Tomi, ¿estan emparentades amb tu les filles de la teva mare? ¿Com les anomenes?

[Vegeu l'entrada "Parentiu" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

8.2.10 EXERCICI: Classes (p. 70,7-8)

Si totes les coses de cadascuna de les entrades següents fossin membres d'una sola classe, ¿quin seria el nom de la classe?

1. Mussols, bumerangs, marietes, avions de paper.
2. Cabells, vies fèrries, cables telefònics, cordes.
3. Llet, sang, pluja, el mar.
4. Parla, trons, allaus, oques que migren.

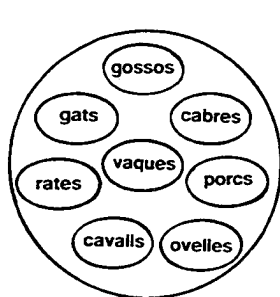
Quan hagi trobat els noms de les classes, ¿pots suggerir-ne algun altre membre?

[Vegeu les entrades: "Classe, concepte de" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*; "Pertànyer a" d'aquest Manual.]

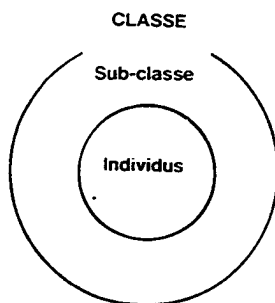
8.2.11 EXERCICI: Classes: tipus de classe i membres d'una classe (p. 70,78)

1. Hi ha *individus* particulars, com ara persones individuals (Juli Cèsar, Elvis Presley), animals individuals (Flipper, Floquet de Neu), individus ficticis (El Sr. Esteve, Tom Sawyer, David Copperfield), països individuals (França, Japó), corporacions individuals (RENFE, General Motors), etc.
2. Una col·lecció d'individus que té un tret comú s'anomena una *classe*. Per exemple, totes les criatures que tenen la sang calenta pertanyen a la *classe de les criatures de sang calenta*; totes les criatures que alleten les cries pertanyen a la *classe dels mamífers*.

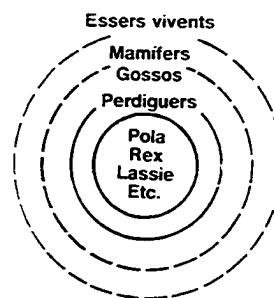
3. Evidentment, hi pot haver sub-classes: podem dir que la classe dels mamífers conté *gossos*, *persones*, *dofins* i *gats*. Així, si *mamífers* es pren com una classe, aleshores *gossos*, etc. representen *sub-classes*, i cada sub-classe conté membres individuals (com la Pola, en Rex o en Lassie).
 4. D'altra banda, les mateixes classes també poden pertànyer a agrupacions encara més inclusives, que anomenem *classes-tipus*. (Per cada classe, hi pot haver un nombre indefinit de classes- tipus més inclusives, tal com també hi pot haver un nombre indefinit de sub-classes menys inclusives.)
- A. Una classe pot contenir moltes sub-classes:
cercles inclusius:
- B. Hi poden haver classes-tipus, classes i sub-classes concèntriques:
- C. Al voltant d'un grup d'individus amb trets comuns, es pot formar una sèrie creixent de

CLASSE DE MAMÍFERS

CLASSES-TIPUS

I. Completa els espais següents:

Classe-tipus	Classe	Sub-classe	Membre individual
1. Begudes	a. b. fermentat c. suc	enllaunat embotellat	Coca-Cola
2. Ciutats	a. població menys d'1 milió b. més d'1 milió	 europea europea	 París, Barcelona

II. Tracta aquests casos segons el diagrama anterior: construeix conjunts de cercles concèntrics i posa'ls el rètol corresponent.

[Vegeu les entrades: "Pertànyer a" d'aquest Manual; "Classe, concepte de" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.2.12 *PLA DE DISCUSSIÓ*: Classes i problemes de pertinença a una classe
(p. 70,5-17)

Suposem que la Pimi va a "School", l'última escola inaugurada. Pertany al 3r. B. La classe consta de 25 membres. Tots els membres tenen 9 anys d'edat.

1. La classe de la Pimi treballa molt bé com a grup. ¿Significa això que cada membre de la classe treballa molt bé tot sol?
2. Si tots els membres del grup d'atletisme de l'escola són atrevits, ¿significa això que el grup d'atletisme és atrevit?
3. Dimecres, tothom de la classe de la Pimi es va quedar castigat a l'escola per mala conducta. ¿Significa això que la classe es va quedar castigada?
4. El dia que es van quedar castigats, tots els membres de la classe estaven enfadats. ¿Significa això que la classe estava enfadada?
5. Cada membre de la classe necessita un carnet d'autobús. ¿Significa això que la classe necessita un carnet d'autobús?
6. A la classe de la Pimi, li van tocar 25 entrades gratuïtes al museu. ¿Significa això que cada membre de la classe va rebre 25 entrades?
7. Tothom de la classe té dues cames. ¿Té dues cames la classe?
8. Tothom de la classe té un cap. ¿Significa això que la classe té un cap?
9. Tothom de la classe de la Pimi té mare. ¿Significa això que la classe té mare?
10. Cada membre de la classe de la Pimi va treure almenys un 5 a l'examen d'ortografia. ¿Significa això que la classe va treure almenys un 5?

[Vegeu les entrades: "Pertànyer a" d'aquest Manual; "Classe, concepte de" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.2.13 *EXERCICI*: Classificació i categorització (p. 70,7-8)

Quan classifiquem, ho fem a base de posar coses semblants sota un apartat més general. Així, classifiquem roures, oms i pins com a *arbres*, i classifiquem formigues, abelles i vespes com a *insectes*.

Certament, és fàcil de cometre errors de classificació. Una planta gran pot semblar un arbre però no ser un arbre. Potser pertany a un grup marginal, i l'error de classificació és comprensible.

Però hi ha també un altre tipus d'error: quan una cosa es classifica amb altres membres d'un grup, tot i que es tracta d'una cosa que és impossible que sigui membre d'aquell grup, perquè pertany a una categoria completament diferent. Això és el que anomenem *error categorial* (o de categoria).

Per exemple, suposem que hem classificat un camió de recollida d'escombraries entre els "turismes". Això seria un error, però no seria un error categorial. Ho *seria*, en canvi, si sota la categoria dels "turismes", hi poséssim *estiu* o *blau* o *sinceritat*. Un tipus d'error categorial consisteix, doncs, a ajuntar en un mateix grup coses d'un grup radicalment diferent.

Hi ha un segon tipus d'error categorial. El gènere mamífer conté moltes *espècies* diferents, com ara gossos, cavalls, balenes, etc. Però el gènere *mamífer* no és ell mateix un mamífer, i l'espècie *cavall* no és tampoc un cavall. En casos així, confonem els recursos de classificació lògica (classes, gèneres, espècies) amb els objectes agrupats sota aquells apartats.

Pel que fa al llenguatge literal, hem de procurar d'evitar de caure en errors categorials, perquè sovint són absurds. Pel que fa, però, al llenguatge figuratiu, els errors categorials poden tenir un interès considerable.

En els casos següents, identifica les coses que no encaixen literalment en els grups en què es troben. Després, mira si pots construir símls o metàfores tot utilitzant aquests errors categorials. Per exemple, donats els termes *roure*, *noguer*, *auró* i *sincer*, és obvi que l'últim terme, *sincer*, hi ha quedat inclòs per un error categorial. Però, ¿es podria dir potser, en sentit figurat, "tan sincer com un roure"?

Heus aquí alguns grups:

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
infància	formatge	blau	amarg	formigó
vellesa	tabac	groc	dolç	asfalt
joventut	pa	bellesa	picant	sorra
infantesa	decència	rosa	àcid	música
hivern	espaguetis	vermell	temps	deixalles

[Vegeu les entrades "Categories", "Errors categorials" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

8.2.14 EXERCICI: Classes i categories (p. 70,7-8)

Una manera de distingir les classes de les categories consisteix a proporcionar una oració-test que necessiti ser completada. Els termes que tenen sentit quan es posen en l'oració-test pertanyen a la mateixa categoria (tot i que, potser, a classes diferents). Els termes que no tenen sentit pertanyen a categories diferents.

Suposem, per exemple, que l'oració-patró és "El/La està dormint." ¿Quina de les paraules següents tindrà sentit a l'espai en blanc, i quina, no?

ós
mes de maig
número 17
nena petita
dimecres

La diferència, doncs, entre "ós" i "nena petita" és una diferència de classe. Però la diferència entre aquests dos termes i els altres tres és una diferència de categoria. En les oracions següents, ¿quins termes hi tenen sentit i quins, no?

1. Oració: "..... són hàbils amb eines."
Termes possibles: treballadors
triangles
micos
elefants
pilotes de futbol
2. Oració: "..... sovint estan plen(e)s de llot i de brutícia."
Termes possibles: anys de traspàs
nens petits
botes
botigues de maquinària
ones radiofòniques
3. Oració: "..... es dobleguen per la meitat."
Termes possibles: persones
lletres de l'alfabet
llibres
alguns materials plàstics
dissabtes

[Vegeu les entrades: "Categories", "Errors categorials" d'aquest Manual; "Classe, concepte de" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.2.15 PLA DE-DISCUSSIÓ: Raonar analògicament en ètica (p. 71,15-25)

Quan veuen que la Pimi se sent desgraciada, en Bernat i la Isabel miren de consolar-la. Li parlen amablement per fer-la sentir millor.

¿Per què ho fan, això?

Potser perquè són capaços d'imaginar-se els seus sentiments. (Això és el que a vegades s'anomena "imaginació moral".)

Ara bé, un acte d'imaginació moral pot molt ben incloure un raonament analògic. Considera l'episodi següent i després discuteix les situacions presentades.

«Un cotxe ha atropellat i ha mort en Rick, el basset alemany de la Joanna. La Joanna s'està asseguda al pupitre, plorant.

- "Tots hauríem de plànyer en Rick", diu la Victòria.
- "Només era un gos –replica en Nic–. ¿Com puc plànyer un gos vell?"
- "Tots hauríem de plànyer la Joana", diu la Isabel.
- "¿I per què? –replica en Nic–. No li ha passat res, a ella."

En Robert diu:

- "¿Quants dels presents tenen animals?"
- Tots els alumnes aixequen la mà, en Nic també.
- "¿Quina classe d'animal tens?", en Robert pregunta a en Nic.
- "Un llangardaix –diu en Nic–. El guardo en una peixera. Es diu Gufy."

- "Nic -diu en Robert-, ¿com et sentiries si en Gufy s'escapés de la peixera, sortís al carrer i l'atropellesin?"

- "Bé -diu en Nic-, això és molt diferent del que la Victòria i la Isabel m'estaven dient."»

1. Quan algú, sense voler, ha deixat caure la paperera metàl·lica sobre el dit gros del peu d'en Nic, la Isabel ha mirat de recordar què va sentir quan es va enganxar el polze a la porta del cotxe.
2. El pare d'en Tomi s'ha quedat sense feina i la seva família s'ho està passant molt malament. La Joana diu: "¡No em sé imaginar com deu ser! ¡Els meus pares *sempre* han tingut feina!"
3. El germà de la Xita trepitja, sense voler, la pota del gat, i el gat fa un marrameu molt fort. La Xita agafa el gat i l'abraça, mentre diu al seu germà: "¡Li has fet mal!" "Oh, no -contesta ell-, els animals no senten dolor."
4. La Cati parla cada dia amorosament amb les plantes. La seva germana li diu: "¿Per què et prens tantes molèsties?" "És curiós -contesta la Cati-. És el mateix que la gent li diu al Sr. Moliner."

[Vegeu les entrades: "Sentiments privats", "Empatia", "Dolor", "Analogia" d'aquest Manual; "Entendre els altres", "Ment d'un altre" de *Recerca Filosòfica*; "Posar-se en lloc d'un altre" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

Episodi 3 (pàgs. 72-74)

Compartir comprensió

A la pàg. 72,8-10 podem fer una observació interessant sobre l'actuació de la Pimi. Quan aprèn una cosa nova, independentment de les dificultats que hagi passat per aprendre-la, immediatament la vol compartir amb altres. Recordem el dia en què la Pimi va aprendre coses sobre analogies, metàfores i símilis: en va parlar amb tots a l'hora de sopar, tot i que acabava de fer morros després d'una bona enrabiada. Ara, malgrat haver quedat força afectada, pensa que compartirà amb la mare el que ha après sobre famílies i classes.

Comportaments semblants per mostrar intencions

Quan la mare gata vol cridar els petits, fa un soroll que sona com un ronc i un gemec junts. Quan la Pimi vol anar a la falda de la mare, fa el mateix tipus de soroll.

Raonament 'a fortiori'

La justificació de la Pimi per seure a la falda de la seva mare no és simplement que tots els de la seva classe fan el mateix, sinó que ella és gairebé la més petita de la seva classe. En altres paraules, si els altres no són massa grans, ben segur que ella tampoc no ho és. Si és correcte per als més grans, ha de ser correcte per als més petits.

La gent no parla amb precisió

De seguida la Pimi es troba amb un altre problema. Quan la gent diu que els mamífers alleten els seus petits, volen dir només els mamífers femelles. La Pimi comença a plorar perquè es pensa que no ho entendre mai. La gent diu "Els mamífers alleten els seus petits". No diu "Només els mamífers femelles alleten els seus petits". Sembla que s'ha d'anar amb molt de compte a l'hora de creure tot el que la gent diu. Sovint l'oient pressuposa moltes coses.

La Pimi vol entendre, sembla que per naturalesa

El fet que la Pimi plori davant la perspectiva de no entendre-ho mai, indica què és important per a ella. El que la Pimi vol és entendre.

Notar ambigüitats

La Pimi té infinites qüestions. Té un ull especialment agut per a les ambigüitats. Ara vol saber si és possible de donar dos noms diferents a una mateixa cosa.

¿Per què són com són les coses?

La Pimi comença a veure que hi ha molt poques coses que siguin senzilles. Quan en pregunta el perquè a la seva mare, ella li respon "Per fer-te pensar". La mare de la Pimi suggereix que hi ha una intenció darrera la complexitat del món. És una qüestió discutible si aquesta complexitat simplement existeix o si és el resultat d'una planificació deliberada. La resposta de la mare de la Pimi provocarà finalment que la Pimi *es presenti* si la complexitat del món respon, o no, a una intenció.

8.3.1 EXERCICI: Els soldats, a més de formar una classe, ¿formen una família? (p.72,10)

Evidentment, totes les persones que són soldats pertanyen a la classe dels soldats. Aquests soldats, però, ¿formen també una família?

Considera un model d'organització familiar: d'una primera generació, en neix la segona; de la segona, la tercera; etc. Els membres de la família estan mútuament relacionats per llaços de parentiu o per "relacions sanguínies". Així:

primera generació

segona generació

tercera generació

Considera ara una organització militar. Els oficials de més graduació donen ordres als de menor graduació, però mai a l'inrevés. Els soldats no són parents els uns dels altres. Hi ha una sèrie de posicions, que van de dalt a baix:

	general
	coronel
	comandant
oficials	capità
	tinent
	alferes

sots-oficials	sots-tinent brigada sergent
classe de tropa	caporal primer caporal soldat tambor corneta

¿Quines altres semblances i diferències pots veure entre l'organització de l'exèrcit i una organització familiar?

L'espècie humana de vegades és anomenada "la família humana". ¿És literalment així o bé és una figura retòrica?

[Vegeu les entrades: "Parentiu", "Família", "Pertànyer a" d'aquest Manual; "Classe, concepte de" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.3.2 EXERCICI: A través de preguntes, fer analogies implícites (p. 73,19-20)

Quan contestem una pregunta amb una altra pregunta, a vegades ho fem per establir una situació paral·lela. Quan ho fem, pot ser que estiguem *suggerint* una analogia, encara que no la formulem explícitament.

Per exemple, heus aquí un famós diàleg:

William Ewart GLADSTONE, polític liberal, Primer Ministre britànic (1809-1898): "¿Per què serveix una dinamo?"

James Clerk MAXWELL, físic escocès (1831-1879): "¿Per què serveix un infant?"

¿Quin dels diàlegs següents diries que suggereix alguna analogia?

1. Malva: "¿Quina edat té l'àvia de la Victòria?"
Lisa: "¿Quina edat tenen les piràmides?"
2. Guillem: "¿Es moren les flors d'aquest gerro?"
Cinta: "¿Viuen?"
3. Joan (fent camí cap a l'escola): "Ei, Pep, ¿on vas?"
Pep (fent camí cap a l'escola): "¿I on vas tu?"
4. Malva: "¿Quina edat tens Lis?"
Lisa: "¿Quina edat et penses que tinc?"
5. Cesc: "¿És realment ric el Sr. Ferrer?"
Eduard: "¿Pot ser pobre un multimilionari?"
6. Sofia: "Mare, ¿podria ser correcte alguna vegada que jo et mentís?"
Mare: "¿T'agradaria gaire que et donés una resposta falsa?"

7. Elm: "¿I quina importància té que un grapat de nanos innocents acabin ferits, mentre poguem enxarpar el nano que és culpable?"
 Flora: "Però, això, ¿no és com buidar l'aigua de la banyera perdent la criatura i tot?"

[Vegeu les entrades "Preguntar, fer preguntes", "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

8.3.3 EXERCICI: Igual i diferent (p. 73,22 - 74,8)

Digues si cada parella d'oracions té el mateix significat (MS) o diferent significat (DF).

MS DS ?

1. Ningú d'aquesta classe no va anar a la botiga.
Ningú no va anar a classe d'aquesta botiga.
2. Els d'aquesta classe són o nois o noies.
Aquesta classe tant conté nois com noies.
3. En aquesta classe, només hi ha homes i dones.
En aquesta classe, no hi ha cap noi ni cap noia.
4. Alguns nois són en aquesta classe.
Algunes noies no són en aquesta classe.
5. En aquesta classe, hi ha alguns nois i noies.
En aquesta classe, no hi ha cap home o dona.
6. En aquesta classe, no hi ha sinó noies.
Aquesta classe només conté noies.
7. Alguns membres d'aquesta classe són nois.
Alguns nois són membres d'aquesta classe.
8. Tothom d'aquesta classe és noia.
Cada persona d'aquesta classe és noia.
9. Si és un membre d'aquesta classe, és una noia.
Si és una noia, és un membre d'aquesta classe.
10. En aquesta classe, només hi ha nens.
Només en aquesta classe, hi ha nens.

[Vegeu l'entrada "Sinònims" als Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.3.4 PLA DE DISCUSSIÓ: Ortografia i pronúncia (p. 73,22-74,8)

1. ¿Per què hem d'aprendre ortografia?
2. ¿Tothom hauria de pronunciar igual les paraules?

3. ¿Les persones que tenen el mateix cognom, l'han d'escriure igual?
4. ¿És igual escriure "sans" que "sants"? ¿És igual dir "vídeo" que "video"? ¿És igual dir "balla" que "baia"? ¿És igual dir "rosa" que "rossa"? ¿És igual dir "verdader" que "vertader"? ¿Per què?
5. ¿Com pots saber què vol dir una persona si pronuncia o escriu malament les paraules?
6. ¿Podries llegir un text amb totes les paraules mal escrites?
7. ¿Podries llegir un text amb totes les paraules escrites de manera diferent?
8. ¿Podries entendre una expressió amb totes les paraules mal pronunciades?
9. ¿Podries entendre una expressió amb totes les paraules pronunciades de manera diferent?
10. ¿Com llegeixes un llenguatge codificat?
11. ¿Et pots inventar un llenguatge codificat?
12. ¿Pots tenir un codi secret?
13. Si ets l'únic que coneixes el teu codi secret, ¿podràs estar segur de recordar-lo correctament?

[Vegeu l'entrada "Gramàtica" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

8.3.5 EXERCICI: Causes i intencions (p. 74,8-10)

Quan la Pimi pregunta per què res no és senzill, la seva mare respon: "És per fer-te pensar, estimada."

Segurament que la Pimi busca una explicació més que no pas una raó, i sembla, en canvi, que la seva mare li ha donat una raó, en certa manera. La mare de la Pimi pressuposa, en altres paraules, que la complexitat té una intenció, la intenció de fer-nos reflexionar.

Potser estaria bé que consideréssim una colla de situacions anàlogues, i que ens preguntéssim si l'explicació donada, ho és en termes de *causa* o en termes d'*intenció*.

1. Benjamí: "¿Per què tenen aquestes ratlles aquests melons?"
Margarida: "És per ensenyar-te per on has de tallar per fer-ne parts iguals."
2. Nani: "¿Per què tenim nas?"
Aleix: "Per aguantar les ulleres."
3. Sam: "¿Per què tenen fulles els arbres?"
Felip: "Per fer-nos ombra."
4. Núria: "¿Per què els formatges suïssos tenen aquells forats tan grossos?"
Verònica: "Així no toca tant formatge a cada tall i no se'n menja massa."
5. Antoni: "¿Com es posen en moviment les busques d'aquest rellotge?"
Josefina: "Després de donar-li corda, el ressort es destrava i això fa que l'engranatge i les busques es posin en moviment."
6. Marta: "¿Com és que tires cap a la plaça?"
Albert: "M'he d'aturar a ca'l sabater."
7. Doris: "¿Com és que la gent pobra no té tot el que necessita?"
Dolors: "Perquè no els seria bo."
Doris: "Però, no sembla pas que això faci cap mal als rics."
Dolors: "Sí, però és que no són pobres."

8. Eva: "¿Com és que els óssos polars tenen abrics de pell gruixuts?"
Rafa: "Perquè els que tinguessin abrics de pell prims no podrien resistir el fred."

[Vegeu les entrades "Causa", "Raons" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.3.6 EXERCICI: Raonar amb ambigüitats (p. 74,11-12)

Heus aquí una colla de situacions. Se't demana que diguis

- a) quina resposta té sentit, però no seria divertida;
- b) quina resposta té sentit, però és sorprenent i divertida;
- c) quina resposta té poc sentit o és insensata.

Per exemple, considera aquesta situació:

«Un visitant de l'escola veu un noi que s'està prop de la porta principal; al costat hi ha un gos. El visitant diu: "¿Mossega el teu gos?" El noi diu: "No, senyor." Uns instants després, el gos mossega el visitant. Aquest es gira cap al noi i diu: "¿Em pensava que m'havies dit que el teu gos no mossega!"

El noi podria contestar:

- (1) "Volia dir que encara no havia mossegat ningú fins avui."
- (2) "¿Deu estar equivocat! ¿No l'hauria pogut mossegar, a vostè!"
- (3) "Aquest no és el meu gos." »

Resposta que té sentit, però que no és divertida: (1)

Resposta que no té sentit: (2)

La resposta més divertida: (3)

I ara respon aquestes mateixes preguntes en els casos següents:

A. El revisor d'un tren veu un passatger amb una pipa. El revisor diu: "No pot fumar en aquest vagó."

Passatger: "No fumo pas."

Revisor: "¿Bé té una pipa a la boca!"

El passatger podria respondre:

- (1) "És clar. També porto les sabates posades, ¿i no estic pas caminant!"
- (2) "La pipa no està pas encesa."
- (3) "Tot el tren fumeja."

B. Mestre: "Vinga, Maria, siguem clars. La Rosa t'ha pegat i tu li has tornat la bofetada."

La Maria podria respondre:

- (1) "Sí, volia que quedéssim empatades."
- (2) "De fet, no li he pas tornat la mateixa."
- (3) "Només li volia mostrar que l'estimo molt."

C. Dentista: "¿Ja n'has pres alguna vegada de Novocaïna?"

Jaume: "Sí."

Dentista: "¿I quin efecte et va fer?"

En Jaume podria respondre:

- (1) "Ah, em va fer molt bona impressió."
- (2) "Em va calmar el dolor durant les primeres hores."
- (3) "Cada vegada que he pres Novocaïna, m'ha sortit un queixal."

[Vegeu les entrades: "Acudits" d'aquest Manual; "Ambigüitat", "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

8.3.7 EXERCICI: Anàlisi de problemes de raonament (p. 74,11-12)

1. Pau: "¿Oi que va molt a poc a poc aquest rellotge?"
Mim: "No, és que aquí, a la ciutat, el temps passa molt de pressa."	¿Existeix alguna diferència entre la manera de <i>mesurar</i> el temps i la manera de <i>percebre</i> el pas del temps?
2. Noi: "Senyor, ¿no voldria pas un petit mapa d'Europa?"
Turista: "Noi, un petit mapa d'Europa no existeix."	¿El model d'una cosagran ha de ser ell mateix gran?
3. Amàlia: "M'he aixecat a l'alba per veure la sortida del sol."
Ester: "No podies haver triat un moment millor."	¿"Sortida del sol" i "alba" no signifiquen el mateix? ¿Té raó l'Ester?
4. Adam (al taulell): "Jo pendré un suís."
Biel: "Jo també. Però el meu que sigui un plat de maduixes."	¿És consistent o inconsistent en Biel?
5. Noi de la granja: "Hem descobert que les nostres gallines vermelles mengen molt més que les blanques."
Noi de ciutat: "És curiós això. ¿Com t'ho expliques?"
Noi de la granja: "Oh, simplement perquè en tenim moltes més, de vermelles."	¿Hi ha diferència entre el que mengen les gallines considerades per separat i el que mengen considerades totes juntes?
6. Gat Marruix: "¿Què dona quan s'afegeix un 0 a un 1?"
Mussol: "Dóna 1."
Gat Marruix: "És curiós, a mi, sempre em dona 10."	¿Quina és la paraula ambigua?

[Vegeu l'entrada "Raonaments" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

8.1.3:

Convé estar molt atent en la discussió d'aquesta mena d'exercicis. Si hi ha algun alumne especialment interessat en la vida animal i si aquest alumne intervé amb entusiasme, és fàcil que alguns membres de la classe es deixin ensarronar, acríticament, per les argumentacions que sentin. L'etologia i la biologia comparada han posat de relleu moltes semblances de comportament i funcionament entre la vida animal i la vida humana. Serà bo que aquestes semblances siguin considerades. Cal ser amatent, però, a no treure'n conseqüències precipitades. Les mones d'una gàbia del zoo adopten sovint posicions que resulten molt semblants a les que adoptem els humans quan pensem o reflexionem. L'adopció d'aquesta posició, però, ¿és ja un *indici* de pensar? Nosaltres mateixos, ¿pensem sempre que adoptem aquella posició? ¿Oi que a vegades només fem veure que pensem, a fi que la família, per exemple, cregui que estem estudiant i que aprofitem el temps? ¿Podríem dir que les mones del zoo "simulen" que pensem? Però, si fossin capaces de simular-ho, ¿no haurien de ser també capaces de fer-ho? ¿I quina diferència hi ha entre "pensar" i "simular que es pensa"? (Aquestes qüestions es toquen, per exemple, en els exercicis de l'entrada "Fingir" d'aquest Manual.) ¿És només una diferència de comportament? ¿O la diferència consisteix també en el *lligam* que aquell comportament i aquell acte tenen amb altres comportaments i actes de la vida? Convé no anar massa de pressa a interpretar actes aïllats com si tots fossin entre si comparables i intercanviables. De fet, la diferència entre una poma comestible i una poma de cera no es veu a primera vista. Només apareix quan es descobreixen les coses que es poden fer amb l'una i amb l'altra.

8.2.1:

El joc admet, és clar, les adaptacions que s'hi vulguin fer. Es pot pensar, per exemple, en alguna solució per "repescar" els jugadors que han perdut. Si no ho fem, hi haurà nens poc ràpids que es passaran gairebé tot el joc sense poder-hi participar. Hi ha moltes solucions possibles, com ara que, quan un jugador perd, un dels que hagin perdut abans pugui contestar i, si ho fa bé, es pugui reincorporar al joc. També es pot dividir la classe en bàndols, etc.

8.2.14:

Recordi's que una oració, tot i ser *falsa*, pot tenir sentit. Per exemple, "El dimecres ve immediatament després del dilluns" és falsa, però no és absurda. D'altra banda, no té sentit dir "El desembre s'està engreixant" o "Els quadrangles són saborosos". És clar que, el que és absurd des d'un punt de vista literal, metafòricament pot tenir sentit.]

AUTOAVALUACIÓ DEL MESTRE

1. ¿Hi ha hagut cap alumne que hagi dirigit ja alguna sessió? Si és així, ¿ho ha fet tan bé com jo?
2. Últimament, ¿han llegit amb més atenció els nens?
3. En les respostes que es donen els uns als altres, ¿sembla que són més reflexius els nens?
4. Aquest últim mes, ¿han prestat més atenció a l'escriptura els alumnes?
5. ¿Sembla que ara hi ha més sentit de comunitat a la classe?
6. ¿He procurat que els alumnes poguessin fer prou pràctica de raonament analògic?
7. ¿Els alumnes saben reconèixer les analogies bones i les dolentes?
8. ¿Saben construir les seves pròpies analogies els alumnes?
9. ¿Saben distingir entre una metàfora, un símil i una analogia?
10. ¿Saben construir metàfores i símils propis?
11. ¿Necessito tornar al Repàs de després del cap. 6, a fi que els alumnes facin més pràctica d'analogies?
12. ¿Necessito tornar al cap. 6, a fi que els alumnes practiquin més la construcció de metàfores i de símils?
13. ¿Hauria de proposar alguns deures per fer a casa, a fi que els alumnes practiquessin el raonament analògic?

DIÀLEG A CLASSE

Data:

Tema:

**¿QUÈ HAN ACONSEGUIT ELS ALUMNES AMB AQUEST
CAPÍTOL?:**

Habilitats específiques que s'han ensenyat:

Habilitats específiques que s'han reforçat:

Habilitats específiques que s'han de treballar en el futur:

EXERCICIS D'AQUEST CAPÍTOL QUE HAN ANAT BÉ:

Per què han anat bé:

AVALUACIÓ DELS ALUMNES

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les respostes cap a mi :

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les observacions cap a altres alumnes:

Alumnes que, durant les discussions, acostumen a raonar les seves opinions:

Alumnes que han estat molt silenciosos durant les discussions a classe:

Alumnes que no raonen les opinions que expressen:

Alumnes que convé que s'esforcin a dirigir els comentaris cap als altres alumnes més que no pas cap a mi:

Alumnes que convé que s'esforcin a treure inferències correctes a les discussions de classe:

Alumnes que potser cohibeixen els companys, de manera que aquests no parlen durant les discussions a classe:

Alumnes que necessiten l'encoratjament del mestre per treballar més les idees, especialment en el sentit de veure què se'n segueix, d'allò que diuen:

Alumnes que necessiten un ajut suplementari en alguna de les habilitats de pensament tractades en aquest capítol:

CANVIS QUE FARIA LA PROPERA VEGADA QUE FES AQUEST CAPÍTOL:

Exercicis paral·lels que usaria:

Altres fonts que tenen relació amb temes d'aquest capítol:

Temes d'aquest capítol que s'encavalquen amb temes que apareixen en altres matèries que ensenyem:

Literatura infantil:

* Històries

* Representacions

Pel·lícules:

Obres i projectes d'art:

Composicions i projectes musicals:

Exercicis de dansa:

Altres:

